Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
2 M C
15

ANTONII POSSEVINI E SOCIETATE IESV,

Iudicium

De Nuæ militis Galli ſcriptis, quæ ille Diſcurſus Politicos, & Militares inſcripſit.
De Ioannis Bodini Methodo hiſtoriæ: Libris de Repub. & Dęmonomania.
De Philippi Mornei libro de Perfectione Chriſtiana.
De Nicolao Machiauello.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

ROMÆ
Ex Typographia VATICANA.
M. D. XCII.

Superiorum Approbatione.

DOMINICVS BASA TYPOGRAPHVS Lectori S.D.

PRIMIS diebus ipſis, quibus ſanctæ memoriæ INNOCENTIVS NONVS ad ſummum Pontificatum euectus eſt, inter ea, quæ ad Chriſtianam Rempubl. iuuandam diſponebat, hoc primum ſategit, vt repenti in Italiam malo, quod per quoſdam fucatos, ſed vere peſtilentes, libros inuehebatur, obuiam diligentiſſime iretur. Nimirum ipſe, cum varijs antea in Eccleſia muneribus Epiſcopi, Nuntij, Cardinalis perfunctus, collabentes ex iſta malorum librorum labe integras prouincias vidiſſet, nonnulla, etiam in ſummis occupationibus, collegerat, quæ aduerſus Nicolaum Machiauellum, &

 eiuſ-

eiuſmodi alios texere ad omniũ vſum cogitauerat. Verum enimuero Pontificatu, hoc eſt, immenſa negociorum mole accedente, cum id efficere iam non poſſet, Antonio Poſſeuino Societatis IESV, viro ſibi, & alijs ſat cognito, mandauit, vt partem eorum, quæ ipſe Pontifex de hac re ex ipſius Poſſeuini manuſcriptis operibus viderat, non Latina tantum, ſed & communi lingua ederet in lucem. Nam quanto hæc eſſent breuiora (cum præſertim ſolidæ pietatis plena eſſe intelligeret) tanto facilius legi, ac paſſim ſpargi poſſe, a ſapientiſſimo Pontifice exiſtimata ſunt. Hæc igitur ab eo potius, iam in cælis, vt pium eſt credere, commorante, quàm ab Auctore, Lector accipe tamquam anni huius ineuntis ſtrennam ſalutarem: atque vbi legeris, alijs communica, ne minus nos Catholici in auita pietate propugnanda, ob quam ſtetit Italia, & Regna creuerunt; ſimus diligentes,

gentes, quàm filij ſæculi callidi ſunt, & prudentes in hæreſi, & atheiſmo propagando, propter quæ iam Regna corruunt. Romæ, Anno ſalutis noſtræ ineunte. M D XCII.

Capita rerum, de quibus agitur in Iudicio de Nuæ Galli ſcriptis.

I

An Catholici cum hæreticis permiſcendi, tolerandive ſint. Num item verum ſit, quod Nua dictitat, Vnum, & eundem Chriſtum Dominum eſſe finem Catholicorum, & hæreticorum.

I I.

Vtrum expediat ad Gallicas res componendas, vniuerſale liberum Concilium, an certe colloquium alterum de Religione inſtituere.

I I I.

An cum fieri nequeat, vt eo modo, quo vellent hæretici, vniuerſale Concilium liberum cogatur, ſaltem nationale Eccleſiæ Gallicanæ indicendum ſit, ad dirimendas lites, quæ de Religione exiſtunt.

I I I I.

An quod neutrales quidam Politici proponunt,

ponunt, vt pars vtraque de ſuo iure non nihil decedat, optima ſit ad ſarciendam concordiam ratio.

V.

An aliquis alius denique modus ab antiquis, ſiue Catholicis, ſiue hæreticis adhibitus ſit pacandis tumultibus: Qui item iſtis, qui de Religione in Gallia exorti ſunt, poſſet vtiliter adhiberi.

VI.

An cum difficillima videatur eſſe curatio plurimorum in Gallijs hominum, qui in hæreſes prolapſi, pertinaces ſunt, ratio vlla ſit, qua ſaltẽ qui Catholici ſunt, ſeruentur integri in fide; reliquorum autem ſanitas minore cũ periculo ſubinde curetur.

VII.

Abſurdum, & impium conſilium à Nua proponi de miſcendis hæreticis copijs vna cum exercitu Catholico, vt Turca oppugnetur; ac collegia quædam militaria inſtituantur; veteriſq. cuiuſdam militiæ delectus habeatur.

THEOREMA ET CAVTIO

De Theorematibus Politicis & Militaribus NVAE GALLI.

PRodierunt in lucem Theoremata, ſeu diſputationes Politicæ, atque Militares a milite Gallo ſcriptæ, quem Nua Dominum vocant. Hic Caluinianorum partes ſequutus, cum ab eo, qui iam regnauit, Henricus III. Gallorum Rex, in prœlio ad Moguntourcium captus, dimiſſusq. ſibi aliquando temperaſſet a bello, in Belgium denique cum expeditione profectus, & in manus Catholici Regis copiarum veniens, cum in cuſtodia diu detineretur, ſcriptioni ſeſe dedit, non tam vt falleret tempus, quàm vt tentaret (aiebat) an Galliæ res collabentes calamo poſſet iuuare fœlicius, quàm lancea fecerat. Sed veriſſimum illud eſt, quod ait (aliam licet in rem) Apoſtolus: Quidquid non eſt ex fide, peccatum eſt. Hominem enim a Catholica fide alienum, vt rectè ea, quæ fidei

Gallicè *Les Diſcours Politiques, & Militaires.*

ac religionis ſunt, tractet, vel vt ſolidum in rebus etiam politicis conſilium det, ecquis facile reperiat? iudicem autem ſeſe ita conſtituere, vt rectius putet, de ſummis rebus ſeſe poſſe decernere, quàm vniuerſa Chriſti vmquam Eccleſia decreuerit, nimium fidentis eſt, vt mitiſſimè loquar. Eas igitur diſputationes, Geneuæ cum eſſet, Galloq. cuidam oſtendiſſet, cui Freſnes cognomento eſt, hic quaſi illo nolente, ſed re vera cupiente, euulgauit, quas deinceps quoquouerſum miſſas plerique auide exceperunt, & excipiunt, non tam ſtatuendis, quàm funditus euertendis Rebuspublicis, & Regnis aptiſſimas.

Etenim eo collineant, vt ſuadeatur Galliæ Regnum ſtare poſſe religione Catholica, hæreſiq. commixtum. Vertendaq. potius aduerſum Turcas eſſe arma, quàm pro Catholica Religione ferro dimicandum. Iſtis autem multa interſerit, quæ pertinent ad mores, diſciplinamq. Galliæ bellicam inſtaurandam, fœdusq. Principum contra Turcas iciendum, rationemq. tantæ expeditionis ſuſcipiendum, cum denique ea, quæ initio tumultuum in Gallia contigerunt, enumeret, Caluinianorum cauſſæ fauens.

Itaque illud primum ſatagit probare ex communi omnium fine, qui Chriſtus eſt. Nam, inquit, cum Catholici, hæreticiq. vnum & eundem Chriſtum colant, non eſt, quòd in reliquis ita an-

xij ſimus. Addit: Quemadmodum non mutuò ſtringuntur enſes in viſcera ciuium, quod virtutes vitiaq. in Regno vigeant, ſed hiſce vigentibus, pax tamen, concordiaq. fouetur; ſic Religione Catholica, hæreſiq. vigentibus, reliqua in pace adminiſtranda ſunt, vt miles ſcribendus non ſit, nec quiſquam bello adigendus ad fidem, ad quam charitate, & verbo Dei humaniter adduci facilius, concilio autem libero, ſiue generali, ſiue nationali firmius queat. Exemplis autem hæc, inquit, roborari Conſtantini Magni, & Theodoſij, ſanctorum item Epiſcoporum, qui antiquitus (ait) ſplenduerunt, Auguſtinus, & Ambroſius: Regum quoque Galliæ, quales fuiſſe ſcribit S. Ludouicum, Carolum VII. Ludouicum XI. Franciſcum, & Henricum, Auum, & Patrem eius, qui iam regnauit, Henrici Tertij. Iſtorum igitur, inquit, inſiſtendum eſſe veſtigijs, qui Regna, Remq. publicam velit eſſe ſaluam. Denique profert, quod Heluetij faciunt, qui inter ſeſe tamen pacate viuunt, licet alij Catholici, alij Caluiniani, & Zuingliani, vel Lutherani ſint. Id quod item ait Germaniam vniuerſam ſequi, cum tamen in ea tot ſectæ viuant cum Catholicis vnanimes: Quare idem quoque (inquit) in Gallia fieri poſſe, dubitandum non eſt. Hæc igitur ferè, quæ ille de toto hoc negotio in ſuis diſputationibus agit. Nam, quæ ſpectant ad fædus

dus Principum procurandum aduerſus Turcas, quæve de inſtituendis militaribus collegijs attingit, nonnihil poſtea dicam.

Ergo, quod de vno Catholicorum, & Hæreticorum ſine Chriſto iſte putat, errat vehementer. Neque enim quibus ſunt leges contrariæ, iuriſdictioque, & ſacramenta non eadem, ratio vero prorſus in adminiſtrando diſsimilis; Diuinæ denique Scripturæ diuerſiſsimus ſenſus, & interpretatio; Nec certe eadem de Chriſto, deque ſanctiſsimæ Trinitatis perſonis fides; In partibus autem diuini Codicis admittendis ſumma controuerſia; pertinaciſsima denique contentio etiam in reliquis rebus, quæ ad cultum Dei pertinent; ijs dixeris vnum eſſe ſcopum, & finem Chriſtũ: quippe ex eodem foramine haud prodit dulcis, & amara aqua. Neque ſeſe Deum volebat dici, Deus ipſe, pſeudoprophetarum, aut aliorum, qui & ſi vnum Deum inuocabant, aberrabant tamen ab eo longiſsime; neque ab eo mittebantur: Nec ſanè ijs putaueris eundem eſſe in animo portum, qui aduerſum omnino curſum inſtituunt.

Ac cum fides primum ædificij ſpiritualis fundamentum ſit, ſine qua nemo in Chriſtum credere, nemo ad eum poſsit accedere, ecquis, ſi hæc deſit, audeat credere, eundem ſe habere Chriſtum, quem ſoli Catholici, quoniam in Eccleſia

Chriſti ſunt, habent? Diſerte D. Auguſtinus (quem iſte tamen a ſe non lectum honorifice nominat) demonſtrat, Chriſtianum non eſſe, qui in Chriſti Eccleſia non eſt: Ac nullius hæreſeos eſſe Chriſtum fundamentum: Quinetiam Chriſtum portari aduerſus Chriſtum ab hæreticis, a quibus ſcripturæ teneantur ad ſpeciem, non ad ſalutem: indeq. venenatas ſententias ab ijs emitti, Diabolum nempe imitātibus in detorquendis iiſdem ſcripturis: neque porro Chriſtum haberi caput ab iſtis, qui in corpore Chriſti myſtico non ſunt, quiq. corpus illud ſciderunt, & ſcindunt, Chriſti ſacramenta, quibus iungitur cum ſuo corpore, tollentes, & negantes: Quæ quidem, ac ſexcenta alia cum in alios, tum prorſus in Caluinianos quadrant. Id quod liquidiſsimè viderit, qui legerit aut de octoginta hæreſibus agentem Auguſtinum, efficaciſsimisq. rationibus ex Diuino verbo eoſdem Caluinianorum errores confutantem; aut ipſorummet hæreticorum inter ſeſe digladiantium ſummas de ſummis fidei capitibus controuerſias olfecerit.

Aug. de ciu. Dei lib. 21. c. 21.

Deinde par ratio virtutum, & vitiorum non eſt, vt quoniam hæc ſine bello tolerantur, hæreſis quoque toleranda ſit. Sane vero ſi qui publice aſcendere cathedras, & e ſuggeſtu vitia docere, aut ſcholas aperire, libroſve edere de patrandis facinoribus auderent, niſi ordinaria poteſtas poſ-

ſet, extraordinaria eſſet accerſenda, & bello peſtis ableganda, quæ latiſſime alioquin ſerperet. Cum autem hæreſis multo, peſtilentior cunctis flagitijs ſit, hanc niſi ſolida Euangelij ab ipſis Apoſtolis vſque ad hæc tempora interpretatio, ac vetera Patrum Decreta; & omnium Imperatorum, ac Regum eminentiſſimorum, qui Catholici fuerunt, compeſcere poſſint, quidni armis perniciosiſſimus hoſtis dometur, & cadat? Occidi ſeueriſſime falſos prophetas mandat Deus; quod re ipſa præſtitere Helias, Ioſias, Iehu, & alij: Chriſtus autem Dominus non legitimos Regni ſubditos, aut filios Eccleſiæ, ſed ethnicos haberi vult, qui Eccleſiam nolint audire. Et quiſque erit tam ſibi ſapiens, qui cogitet, ſecularem poteſtatem, quæ non ſine cauſa gladium portat, in eos iniuſte animaduertere, poſt hæreſim ab eccleſia cognitam & damnatam, quam cum cancro confert Apoſtolus? At certe Oriens, & Aſia, Meridiesque, & Aphrica, magnaq. noſtro hoc ſeculo Europæ pars, quia initio ſedula non fuit auertendis his malis, nimio plus experta eſt, quid inde conſecutum ſit damni. Cæterum Petrus Ananiam, & Saphiram interfecit, & Paulus falſum Prophetam, qui Proconſulem a fide impedire conabatur, cæcitate percuſſit: Ac Synodo Nicæna petente, Arius cum ſuis aſſeclis in exilium relegatus eſt a Conſtantino Primo Impe-

Deut. 13. 17. 18. Reg. 3. lic. 18. & Reg. 4. c. 10. & 23.

pe-

peratore. Atqui non ab hoc vno, ſed ab alijs, quos recenſet Auguſtinus, ſeueriſſimæ leges ſunt latæ aduerſus hæreticos; quibus tamen vnus ſolus Iulianus Apoſtata fauit, quia erat apoſtata. Etenim Theodoſius, & Valentinianus, & Martianus, & plerique alij Imperatores religioſiſſimi, hæreticos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio, & verberibus, interdum vltimo ſupplicio mulctari voluerunt; ne huc modo conferam Eccleſiæ leges, omnesq. Patrum ſententias, quæ ſemper aduerſus iſtam peſtem conſtantiſſimæ fuerunt.

Ep.66.ad Donatiſt.

Cod. de hęreticis l. Manichæos. l. Ariani. l. Quicunque.

Ac Galenus quoque, quo libro ſcribit, mores animi ſequi temperamentum corporis, tres cauſſas affert, propter quas ratio doceat, improbos eſſe interficiendos. Altera ne probis noceant homicidæ, adulteri, latrones. Altera, vt plurimi pauciſſimorum ſupplicio emendentur; quiq. viuendo Reip. prodeſſe noluerunt, hi moriendo proſint, quales Magiam, ſceleraq. horrenda, & alia immania facinora committentes. Tertia, quòd ſæpe ijs, qui plectuntur, expedit occidi, futuris ſemper deterioribus, neque ad ſanitatem reuerſuris.

At certe quadrant hæc omnia iuſtiſſime in hæreticos, quo hæreſis funeſtiſſimum malum ſit, initiumq. vitæ cæleſtis extinguat, humanis mentibus diem ſtatim eripiẽs, radiosq. adeo & igni-

vide Rob. Belarminum, & Stapletonnm, qui hæc omnia optimè.

culos mentis, quibus mouentur ad bonum, retundens; mirandum vt non ſit, ſi oppugnet arbitrij libertatem, qua ſibiipſi libertatem quodam modo ligat (quidquid de libertate conſcientiæ blaterat) ſerua facta tenebrarum & Satanæ. Et quidem peſtilentia, qua corpora vexantur, & in delirium acta tandem pereunt, tamquã formidoloſiorem arcent magiſtratus ſumma vi atque natibus: tum quòd ſumma pernicitate præ ceteris affectibus venenum ſuum ad cor vſque diffundit, hominemq. vegetum ac ſuperſtitem deijcit illico in ſepulturam, vt etiam plerique dum libere incedunt, oppreſſi cadant in vijs, vel ſeſe e feneſtris, aut tectis præcipites dent: tum quòd dum hoſce interficit, alios inficit, ſerpitq. celerrime plus quàm flamma omnia depaſcens, ex vna plurimas domos, & ciuitates breuiſſimo temporis momento inuadens. Quæ cauſa fuit, cur SS. Chryſoſtomus, & Auguſtinus, ethnico, & publicano deteriorem faciant hæreticum; quod ſicut ventorum procellæ maria commouere, & perturbare ſolent, ſic hæreſis quantumcumque Regnum, Rempublicamve (licet antea ſtabiliſſimam) inuaſerit, mox in ea tumultus, factiones, cædes, rapinas, ſacrilegia, publicos incæſtus, euerſiones denique excitat. Quamobrem viri ſanctiſſimi, cum alias quaſuis perſecutiones imperterrito animo expectarent, neque ſeſe dimouerent

rent

rent de ſtationibus ſuis, inaudito tamen hæreſum motu vires omnes ſtatim colligebant, propereq. concurrebant ad communem conflagrationem reſtinguendam. A Pontificibus autem maximis vel cogebantur ſynodi, vel Imperatores vrgebantur ad depellendam tantam cladem, qua tandem ipſa diademata pedibus hæreticorum contrita ſunt. Sed vt plurimos fuiſſe conuerſos, cum primum leges Imperatorum auocarunt hæreticos ab fallaci illa ſpecie libertatis, quam hodieq. prætexunt, idem ſcribit grauiſsimus teſtis Auguſtinus. Quod quidem planiſſime intelligunt, qui ſtatum Regnorum & Rerumpublicarum, vbi viget hæc cura, confert cum ijs, qui laxarunt habenas huic primariæ iuſtitiæ. Quæ certe laxatio ſe in animos hæreticorum inſinuauit, cum Lutherus Chriſtianos initio hortatus eſt, ne arma aduerſus Turcas ſumerent, ſed totam rem Deo committerent: Nimirum videbat faſcinatus oculus, Maometem licentius carnis licentiam permiſſurum, quàm fiat tot in Chriſtiana Schola piarum exercitationum aſsiduitate, quæ ſtimulos ad bene agendum exacuit, atque exemplo ad Chriſti veritatem ſartam, tectamq. tuendam proponit. Sic igitur noui iſti politici Geneuenſes, latente Atheiſmi verme, ad parentis ſui ſeſe normam aptant, qua libertas illa conſcientiæ tam deprædicata, retineat ius, &

vbique

vbique radicem agat, ac figat vlterius pedem, vbi hactenus fuit ignota.

Sed veteribus miſſis, ſi, quæ oculis patent, inſpiciamus, an quidquam poteſt eſſe dilucidius? Trigeſimus pene annus agitur, cum Emmanuel Philibertus, Dux Sabaudiæ Sereniſſimus, in Subalpinam ditionem ſuam recipiendam deſcendit. Diuturno bello, vicinaq. hæreſi, totus ille tractus nutabat in fide. Præcipuæ Ciuitates ſenſim dilabebantur. Miniſtri hæreticorum circumcurſabant libere. Nam ex vallibus Angroniæ, Lucernæ, & aliunde erumpebant ſtatis temporibus, qui cœnam illam impiam, & virus circumquaque ſpargebant. Illecti plures, qui furtiuas illas aquas ebiberant, iam Ecclæſiis, iam corpori reliquo, tanquam caput columve aſſecuti, internecionem minitabantur. Venit igitur Princeps ille. Non tam recepit ſibiipſi ditionem, quàm Deo reſtituere ſategit. præmoniti populi, vt peſtem librorum hæreſumq. explod erent, pauci peruicaces plexi, Arces conſtitutæ in primarijs Ciuitatibus, & præſidijs firmatæ vt populum in officio, cum opus eſſet continerent; Inſtituta Collegia, in quibus pietate cum diſciplinis, & ſtudijs litterarum adoleſcentia excoleretur, auitam religionem Subalpinis illico reſtituerũt, & ab alijs finitimis regionibus auerterunt. Idem autem in Sabaudia tota ſecutum eſt, vnde

pro-

propagati fines, & recepta ſunt de Bernatibus oppida; quamuis circumquamque non ſolum eſſent, verùm etiam bella mouerent hæretici, nihilq. non agerent Geneuenſes, & Delphinates, & ipſi quoque in viſceribus Subalpinis Salucij, ne ſibi in Italia ad hæreſes diſſeminandas aditus præcluderetur. Sed & Deus, qui principes prælia Domini pugnantes, melioribus coronis ornat, filium illi dedit præter omnem ſpem, ex matura vxore: eum, qui nunc regnans, & Regio, atq. omnium honorificentiſſimo vinculo cum Catholico Rege aſtrictus, ſuſcepit Auguſtam prolem, ex qua catholice & ſancte educta, ſperanda eſt acceſſio reliquæ Sabaudiæ ditionis, quã male partam Caluiniani adhuc contra ius, Euangeliumque, retinent. An ne igitur ſi mixtam colluuiem illam permiſiſſet Emmanuel Philibertus ſuo arbitratu viuere, non exundaſſet hæreſis in viſcera Italiæ, cuius ſane faciem nunc deformiorem haberemus, quàm quo tempore Ariani, Gothi, Hunni, Vandali Europam, & Italiam ipſam deuaſtarunt?

Sed progrediamur in Gallias. Eodem tempore, quo Emmanuel iſta gerebat, ardebat bello Gallia, & cum pacem quæſiuiſſent politici, ſtatusq. ille vix humanis alijs rationibus reſtitui poſſe videretur, dum contra quam Emmanuel fecerat, non ſolum externa illa pax conſecuta

eſt,

eſt, ſed per eam quicumque tamquam ad Aſylum profugerant Galli ab Catholica fide alieni redierunt in Patriam, ecquid cõcordiæ, quietiſve adepti ſumus? Tamquam enim ſolutæ cathenis, aut ex antris erumpentes feræ famelicæ, cum venenum Geneuæ combibiſſẽt, id vbique diffuderunt in Ciuitates, in Regias, in arces, & quo nõ? Vt vero, dum lethale tantum vulnus cordi eſſet inflictum, id viuere pergeret, ecquis fuerit tam excors, qui crederet? Reditum igitur ad arma. Stetit ergo Regi ſemper victoria. Tentatum iterum atque iterum idem genus pacis a prudentibus ſeculi, cum facillimo negocio, ſi perſtitum fuiſset in ſententia, vniuerſum Regnum dabat manus, & catholicum, ac Chriſtianiſſimum (vt antea) effici potuiſſet: reditum igitur iterum per fucatum pacem ad veras calamitates: quæ tamdiu perdurabunt, quamdiu Samaria non tolletur, vt vna Hieroſolyma, & veræ pacis viſio ſit. Confirmant vero hæc, quæ dicimus, alij rerum fœlices exitus, in ipſis Gallijs conſecuti. Nam Pariſienſes, Toloſani, ceteræq. primariæ Ciuitates, quæ mixtionem illam non admiſere, neque paci illi aſſenſerunt, ſteteruntq. integræ, iusq. ſuum Eccleſia, Magiſtratus, Rex, in ijs retinuere. In quas autem inuecta eſt licentia hæretice prædicandi, aut tumultus ſtatim, & ſtrages, aut amiſſio ciuitatum ſecuta eſt. Lugdunum, & aliæ

& aliæ ciuitates id paſſæ, exemplo nobis ſunt: E quibus vbi exacti miniſtri hæreticorum, ſublataq. poteſtas eſt vnicuique, quo quiſque voluiſſet, modo viuendi, paucorum pœna vniuerſis ſaluti fuit. Itaque & perſtant catholicæ, & vigent commercia, & pacate ſic viuunt, vt tamquam fulcra molem adhuc tanti, & tam diuerberati ab internis factioſis, & ab externis hæreticis, Regni, ſuſtineant, ne omnino concidat. At & Auenionenſis Pontificia ditio, cum Aurantiũ, & alia oppida hæreant in centro, quæ maxima ex parte hæretica ſunt, circumquaq. autem plerumque obſideretur ab hæreticorum copijs, ſæpiſsimeq. excurrerent iſti vſq. ad ciuitatum catholicarum aſpectum, quoniam ſeſe defendit, ſalutemq. potiorem habuit, quam aurum, quod fructuoſiſsime in bellum illud a Põtifice maximo tutandis ſubditis impenſum eſt, ſalutem, aurum, ciuitates, & reliqua conſeruauit; quæ tamen omnia prudentes ſeculi ſuis fallaciſsimis conſilijs viderunt alibi non vno loco adempta; & vt reliqua demantur, ſubdole eadem conſilia ferunt.

In Belgium reſpiciamus. Dum omnia tentata ſunt, euocatiq. inde Hiſpani, deceptiq. Epiſcopi ſunt, vt putarent tolerantia, vitam ſeſe poſſe viuere quietiorem, Regis Catholici ditio, religioq. catholica prorſus euerſa eſt. Reditum igitur eſt ad arma; quare pax eo verior obtigit, quo

nulla

nulla ratione inflecti voluit Rex, vt quæ ſibi recuperabat, non in primis Deo recuperaret.

Quamobrem Antuerpia, Bruxellæ, Gandauum, Burgæ, inſigniſſimaq. aliæ ciuitates, quæ ante annum bienniumve, neſciebant Deum, atque huius loco Caluinum, & cetera monſtra adorabant, viuunt catholice iam, fruuntur pace, ac tot animarum myriades ſacramentis, Diuinoq. verbo, ſiue viuant, ſeu moriuntur, potitæ ſunt.

Bauaria item, de qua paullo poſt, dum vtriuſque ſpeciei in Euchariſtia vſum requirit, & obtinuit, feneſtra iam patefacta ad nequitiam, quam celabant in corde, cum ſimulati catholici, hæreſes quaſque eſſent intromiſſuri, quoniam id ſedulo ab Alberto Duce ſublatum repente eſt, pacem habuit, & refrigerium ſenſit in medijs Germaniæ flammis.

Viennæ Auſtriæ, dum Opicius, & alij hæreſim tenendam vnà cum catholica religione (hoc eſt hanc per hæreſim tandem explodendam) conſulebant, tragœdias miras excitarunt: Sed eiecto Opicio, ſublataq. facultate prædicandi aliam quàm Catholicam religionem, & ad hanc redierunt ciues, & ad Cæſarem ſua redijt ciuitas, quæ certe iam alioquin e manibus fuiſſet lapſa. Tamdiu videlicet Regnis & Reſpub. permanentibus, quamdiu religio, & iuſtitia inuicem ſeſe oſculantur, & durant.

At

At nequis ignoret, quo aſtu totum hoc negocium agant hæretici, mundanive politici, extat liber de iuſta hæreticorum punitione, editus ab Alphonſo de Caſtro, Theologo Hiſpano; quem ſi legerint Principes, & Magiſtratus, ſummum fuerit operæ pretium, atq. aduerſus technas iſtas præcautio: præterquam, quod mirum eſt, hæreticos immaniſsimis quibus ſupplicijs afficere ſolitos eſſe qualemcumque audientem de catholica religione hiſcere, ſacrumve facere; ac tamen velle repoſcere omnem erga ſeſe immunitatem, cum omnia permiſceant, & hæreſes ſexcenties damnatas excitarint ab inferis. Num vero Geneuæ Catholicum aliquem eſſe patiuntur? Num ſi quis inde ad Sacramenta a Catholicis ſumenda in proximam viciniam exit, non proſcribitur, & plectitur? Num idem in Saxonia, cæterisq. Regnis non fit? An ne perſecutiones, & diritates maiores exeruere Nerones, Caligulæ, Domitiani, & reliquæ illæ infernales faces aduerſus Chriſtianos martyres, quàm quas Angli in Anglia contra innocentiſsimos, quoniam Chriſtianam, catholicamq. fidem tenebant, nouiſsime his annis ediderunt? Et vero bonus iſte vir ecquod in Gallijs patratum facinus in hoc genere non vidit, aut adeo ipſe non patrauit? aut qualem nam ipſi facultatem hæretici cōceſsere ciuitatibus ijs catholicis, quas proditione ac rebellio-

ne acceptas, adhuc captiuas retinent, ſpoliatas aris, virginitatis clauſtris, Patrum teſtimonijs, Sanctorum exemplis, legitimo verbo diuino, & Sacerdotibus? Et hi videlicet Reſpub. & Regna ſuis theorematibus inſtaurabunt? Sed quod ſubdit, Heluetios, & Germanos ita commixtos, viuere pacate, fucum imperitis facit. Quinque enim Heluetiorum pagi, qui catholici ſunt, cum iam ante aliquot annos pro catholica religione pugnaſſent, atq. victores, interempto Zuinglio, euaſiſſet, coegere iuſtiſſimo bello reliquos Heluetiorum pagos, ne ad ſeſe vnquam miniſtros aliosve, qui hæreſes ſpargerent, immitterent. Id quod ſumma diligentia ſeruari curant. Quin etiam quo magis ab eorum contagio ſint immunes, inſtituerunt duo Collegia Societatis Ieſu, Lucernæ alterum, Friburgi alterum: Itaque & illud tam ſapientis politici mendacium apparet. In Germania vero quid fiat, vel ignorat, vel fraude, quod nouit, tegit. Germania enim vbi in varias hæreſes diuiſa eſt, & ſuam quæque ciuitas domusq. hæreſim retinet ita mordicus, vt Saxo Caluinianos exegerit, ferroq. mulctauerit: Caſimirus Lutheranos non ita pridem ex Rhenano tractu eiecerit: Reliqui inter ſeſe acerbiſſimè digladientur: Huſſitæ, Picardi, Anabaptiſtæ, Smicdeliani, Suencfeldiani, Ariani, Samoſateni, & reliqua fex. At contra in Bauaria in-

inferiore, & ſuperiore, in Comitatu Tirolenſi, in quibuſdam Epiſcopatibus (vti nunc in Herbipolenſi) quoniam vnum labium eſt, atque vna fides, veſtigia antiquæ pietatis omnia vigent adhuc, & Principibus obeditur alacrius, ac, quod caput eſt, conſcientiæ ipſæ pacem illam retinent, quam mundus vt dare, ita adimere non poteſt, quamdiu in cordibus integra ſeruatur. Sed ad alterum theorema veniamus.

De Theoremate altero Nuæ.

Vtrum expediat ad Gallicas res componendas, vniuerſale liberum, aut ſaltem nationale concilium Eccleſiæ Gallicanæ indicere, an certè colloquium alterum de religione inſtituere.

CAVTIO.

ALterum Theorema, in quo cum alijs eiuſdem farinæ multus eſt politicus iſte, pertinet ad ineundam rationem, qua tot de fide lites dirimantur. Ea ratio eſt, vt Synodus, aut conuentus generalis, vel certe Gallicanæ Eccleſiæ habeatur, in quo unicuique liberum ſit ſuffragiũ: credendum enim eſſe opinantur, Spiritum ſanctũ haud minus afflare proteſtãtes, quàm catholicos.

Eſto igitur, ineatur eiuſmodi deliberatio. At vt ad effectum perducatur, quemnam putat modum adhibendum? Si ad normam iudiciorum ciuilium: repudiabitur, quoniam humana (inquiunt) hæc ſunt. Si vt Pontifex & Epiſcopi præſint, explodetur. Si vt aduerſarij ipſi iudices ſint, inauditum eſt a ſeculo. Quis enim reum, aut partem iudicem ſtatuat? Si vt omnes ſimul coëant, feratq. quiſque nullo certo præſide, ac iudice ſententiam, plurima ſequentur incommoda. Si verbum Dei iudex adſciſcatur, vnuſquiſque abundabit in ſuo ſenſu; idq. Dei verbum ſibi eſſe perſuadebit, quod præiudicio ſuo, vel hauſtis ex aliqua hæreticorum ſecta principijs, ſanxit eſſe verum. Si adhibeantur Patres interpretes: homines (inquient) erant, & errare potuerunt. Si quis produxerit in medium, Auguſtanam confeſſionem, Lutheri opera, Caluini inſtitutionem, & aliorum auctorum libros, vnde verbi diuini petatur expoſitio; & hos fuiſſe homines, non deerunt, qui reſpondeant: præterquam quòd inter ſeſe ſic pugnant, vt alter alterum hæreſeos arguat, & damnet: & denique ſæpe vnuſquiſque eorum eadem in re dixit pugnantiſſima. Nec confeſſio Auguſtana eſt vna, & eadem: vt mittam, ex verbo Dei, ab Eccleſia antiquiſſima, quamquam ipſimet aduerſarij veram fuiſſe non inficiantur, eorum errores tā-

quam

quam hæreſes anathemate fuiſſe confoſſos. Iam vero ſi Eccleſiæ tamquam vnico Chriſti tribunali ſiſtendum fuerit, hanc ſinguli vel apud ſuos eſſe, vel inuiſibilem plerique omnes dicent: atque ideo, quam tu conſulas, cuius non appareat facies, vel tribunal? Quæ cum ita ſint, quæro, ſeriò ne id, ac veritatis excutiendæ ſtudio proponat iſtiuſmodi hominum politicorũ genus. Si annuant, tum ego, vt omnes ambages præcidãtur, breuiſſime poſſum reſpondere: Nempe, rationem eſſe ineundam, quam in hac ipſa re, ſapientiſſimi, & antiquiſſimi omnes, quiq. ſanguine ipſo veritatis teſtimonium conſignarunt, ineundam cenſuerunt. Extat porro in Apoſtolorum actis, hoc eſt in verbo Dei, expreſſum eiuſdem rei veſtigium, ſiue potius exemplar. Et vt veteris teſtamenti formam huiuſmodi quæſtionum per ſummum Sacerdotem finiendarum miſſam faciam, naſcentis Eccleſiæ controuerſia, quæ orta fuerat, Num Moſis legalia cum Euangelio Chriſti Ieſu iungenda eſſent, cum ſublata ſubito fuiſſet, modum nobis reliquit, quo cetera iſtiuſmodi complanarentur. Quinam ergo tum adhibiti ſunt iudices? Num ipſa Biblia tantummodo in medio poſita? At muta erant, vt ſunt. Num aliquibus præcipua erat a Domino iniuncta cura, vt vel inde veritatem eruerent, vel adſpirante Spiritu ſancto, doceren-

tur omnem veritatem? Videlicet, aliquibus, hoc eſt, Apoſtolis. Quid? Ad Apoſtolos ne aliqui alij, vt ſimul eſſent indices, & ad eundem cœtum adſciti ſunt, vel Chriſti diſcipuli, ſiue item eorum aliqui, per quos de legalibus orta erat controuerſia? neminem legimus. Apoſtolorum enim, quibus Epiſcopi ſucceſſere, proprium illud fuiſſe iudicium conſtat. An vero forſan magiſtratum adiere politicum Apoſtoli, vt vel facultatem cogendi concilij, vel magiſtratus interuentu auctoritatem ei negocio conquirerent? Neque hoc apparet. Sed Synagoga nondum ſepulta prorſus fuerat. Quid igitur? Ex ea ne aliqui aſſeſſores eidem iudicio ſunt accerſiti? Non fuere. Scilicet quoniam Cæſaris loco Pilatus Iudæam adminiſtrabat, aliquid erat Cæſari deferendum, vt ſynodus illa rite haberetur? Non eſt factum: Nec Cæſar, neque Pilatus erant Chriſtiani. Quid ſi fuiſſent Chriſtiani? Si Chriſtiani fuiſſent, ijs, quos Chriſtus Eccleſiæ iudices delegerat, in ſalutis negocio parere, non præeſſe debuiſſent. At non amplius habemus Apoſtolos: quam tu nunc (dicent) actionis viam inſtitues? Niſi habemus Apoſtolos, Apoſtolicum non amiſimus exemplum: Apoſtolis ſucceſſere qui Eccleſiam regerent, ac huiuſmodi quæſtiones, quæ nunc iterum excitatæ ſunt, ſoluerunt. Viuit autem idem ſpiritus, & vſque ad conſum-

mationem ſeculi eodem in Eccleſiæ culmine viuet, qui regebat Apoſtolos. Ad illud igitur Hieroſolymitanæ Synodi exemplar prouoco, ſi verbum Dei ſpectandum ſit, vt eſt maxime ſpectandum. Nec video, quantuſcumque habeatur conuentus, ſi careat auctoritate, forma, legitimis iudicibus, ſpiritu Dei, vt ſolidi aliquid vmquam vſpiam conſtitui poſsit. Hic, credo, vrgebunt. Noſtri ſunt Apoſtoli; noſtri ſunt Euangelici; Dei codicem & verbum habemus. Quid igitur obſtat, cur talium vera non ſit auctoritas, forma, iudicium, ſpiritus, ac propterea ſolidiſsimum in re fidei aliquid inde ſtatuatur? Audio: Et quærere poſsim, cur igitur inter iſtos veſtros (ſi Deo placet) Apoſtolos, & Euangelicos numquam conuenit? Sed poſterius iſta. Iam ergo quem nam tribuent Catholicis in ſynodo locum? Si nullum, quorſum pār omnium, ac liberum eſſe volebant ſuffragium? ſi aliquem, volunt ne eos eſſe iudices? Non prorſus, inquient; nam & idē vt reliqui poſsint, oportet. Saltem igitur pares fecerint. Quod cum vtique annuent, numquam ſane inuenient parem antiquitus vlli ſectæ delatam eſſe cum Catholicis auctoritatem in iudicando. Si enim verbum Dei attenderis, id, quod protulimus, aduerſatur. ſin cetera exempla petantur, nulla in Chriſti Eccleſia extant. Idem dixero de forma, quæ vbi in aliquibus hæretico-

B 3 rum

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum conciliabulis viſa fuiſſe videbatur, ilico tamquam perſonatus aliquis hiſtrio, euanuit. Multo magis idem afferam de Spiritu Dei, qui calidum efflare, ac frigidum, amarum emittere, ac dulce ex eodem foramine non ſolet. Verum faciamus hæc omnia (quæ tamen portenta ſunt) eſſe poſſint, ac veniamus ad rem. Eandem ne quoque Caluinianis, quam Lutheranis poteſtatem in iſto, quem cupiunt, conuentu tribuent? Quidni, inquient? Nam & ipſi Chriſtiani ſunt, aiunt, & eorum cauſſa agitur, cum de communi ſalute agitur. Eſto. At ſi qui alij ſectarij fuerint, qui iſtas rationes afferant, puta nomen Chriſtianum, & communem cauſſam, num iſtos explodendos exiſtimauerint? Si verbum Dei admiſerint, inquient, adſint neceſſe eſt. Et adſint, inquam, vt præſint? Vt præſint & iſti, aient. Igitur & omnes Confeſsioniſtarum, ſeu Proteſtantium, omnes Caluinianorum, & Zuinglianorum, omnes Anabaptiſtarum, omnes Picardorum, omnes Arianorum, omnes Puritanorum, ac breui, qualiumcumque denique fuerint greges interſint, ac, quod caput eſt, vt præſint, atque eãdem æque auctoritatem habeant, opus erit. At hoſce, dicent, nolumus omnes: Anabaptiſtas enim, & Libertinos, atque Arianos, Caluiniani, & Lutherani non admittunt; licet idem in pleriſque ſentiant, & ex his ij propagati ſint.

Quid

Quid ergo? inquient illi. An non Chriſtiani ſumus, vt vos? nonne cauſſa hæc omnium communis eſt? Aliud ne quàm Dei verbum profitemur? an prædicamus? Quin etiam, ſi vos Lutherani purum Dei verbum, purius autem Caluiniani, puriſſimum reliqui & Anabaptiſtæ iactatis; nos tamen, inquient Trinitarij & Ariani, atque de antiquiſſima Ebionitarum ſtirpe prognati, Quintam ipſam eſſentiam verbi ipſius diuini expreſſimus, & hauſimus. Porro addent, plures ſumus nos vel Caluiniani, quàm vos Lutherani, vel Picardi, Anabaptiſtæ, Puritani, Ariani, & ceteri Euangelici, quàm Caluiniani. plurimos enim in Vngaria, & inter Turcas habemus, qui idem credunt, quod nos; vt tantò maior nobis habenda ſit fides, & deferenda auctoritas, quàm vobis. Quid igitur iſte veſter ad hæc? Opinor, dicet, grauior iſta, quàm putaram, prouincia eſt, nec tam ab humano ingenio, quàm à diuina Sapientia texenda, & ſuſtinẽda. Et ita ſane eſt. Addo, ſi conueniendum ſit omnibus, quam tu iudicij, aut ſuffragiorum partem catholicis tribues? Nam ſi pro eorum multitudine penſanda hæc ſit, cum plures catholici ſint populi, qui vnius labij, fideiq. ſunt, quàm quiſque aduerſariorum grex; æquum videtur eſſe; vt præualeant in iudicio, qui cum plures fuerint, idem quoque ſenſerint. Et vero triginta

teſtibus inter ſeſe conſentientibus maiorem fidẽ nemo non adhibuerit, quàm centum inter ſeſe diſſentientibus. Sin quoniam plures ſectæ ſunt, quarum ſibi Eccleſiam quæq. vendicat (vna autem interea catholicorum omnium Eccleſia eſt) aliqui tantum eodem numero euocandi ex vnaquaque fuerint, qui verbi Dei ſenſa exponant, & rei finiendæ præſint; catholicis ſane fiet iniuria: Rationem enim habendam eſſe aut maioris partis, quæ de religione conſentiat, vel plurium Epiſcoporum, qui vere Epiſcopi ſint, quos eſſe legitimos iudices, & Apoſtolorum ſucceſſores, plerique item hæreticorum improbare non ſunt auſi. Nam & inde ſeſe Lutherus, & ſectarij aliquot legitimos fuiſſe miſſos garriebant, quòd antequam ab Eccleſia diſcederent, benedictionem, ac manuum impoſitionem ab Epiſcopis catholicis accepiſſent. Quòd ſi in eo, quem cogitant, conuentu non fuerit omnium Epiſcoporum habenda ratio, dolebunt egregie; ac qui ſibi intelligunt reddendam eſſe Deo rationem ouium ſuarum, iniuria ſe recuſatos aſſerent, aut vices ſuas alijs Epiſcopis tradidiſſe moleſtiſsime ferẽt, vt quidquid denique fuerit decretum, in dubiũ reuocent. Præterea, ſi qua de illorum ſucceſsione dubitatio exiſtit, prouocabunt ad omnes omnium populorum catholicos Epiſcopos, cum quibus in eadem doctrina conſentiunt; ac dicent,

ſeſe

ſeſe non tam ſuam, quàm illorum, quàm populorum, qui catholici deceſſere, quàm Regum, quàm Imperatorum, & Pontificum, qui eadem fide cenſebantur, cauſſam agi, quæ iniquo tribunali, ac prorſus aduerſario ſubijcienda non ſit. Atqui ſi detur hoc (quod iſti denique negocio in rem collato, fatentur nullatenus eſſe concedendum) quid Græcis facient, qui primas partes in Eccleſia Dei ſibi ante aliquot ſecula vendicant? qui, inquam, ſeſe œcumenicos Patriarchas, & indices orbis Chriſtiani adhuc ſcribunt? Quid item Ruthenis, & Moſcis, qui ſeſe ſolos veros eſſe Chriſtianos putant? Quid Moldauis, Dacis, ſeu Valachis; quid Myſiis, ac Macedonibus, ſeu Seruianis; qui pene omnes licet aliquot rebus differant a Græcis, ab illorum tamen Patriarchis vel pendent, vel Eccleſiæ ſuæ agnoſcunt originem? & cum agnoſcant originem, Verbum Dei admittũt, & inde laudes, hymnos, homilias, ſacra depromunt? Iam ergo hoc eſſe difficilius fatebuntur. Quin (inquam) id ipſum tamquam validioribus argumentis vrgebunt, quòd ad ſeſe proteſtãtes dogmatum ſuorum profeſsionem examinandam miſerint, rati illi quidem, ob Græcorum erga Catholicos inuidiã, aliquid ſe extorturos, vnde mundo fucum facerent; ſed iuſtiſsimo Dei iudicio decepti, in quorum nomina, & aſtum iacula illa reciderint. Itaque nouus iſte in Eccle-

Patriarcha Conſtantinopolitanus.

Patriarcha Alexandrinus.

ſia

ſia non militante Miles, aut ſerio pacem in Eccleſia Dei cupit, & eius, qui vult omnes ſaluos fieri, ſequendam eſſe voluntatem haud ſemel orbi Chriſtiano monſtratam putat; vel ſi dixerit, inter iſtos, qui in Germania, viciniſq. Regnis inter ſeſe diſsident, ſatis nunc eſſe, vt res componatur, poſtea vero reliqua eſſe tentanda, ſubibit res noua pericula, cum ventum fuerit ad Græcos, qui & legitimam, & vniuerſalem negabunt fuiſſe Synodum, ad quam ſaltem inuitati non fuerint (id quod Catholici ſemper curarũt, quidquid ipſi aliquoties recuſauerint) ac nos erraſſe dicent, Verbumq. Dei, & ſententias Patrum detorqueri clamabunt, qui id ipſum adhuc peruicaci pertinacia dicant, quoniam Spiritum ſanctum a Patre, ac Filio procedere confitemur. Num vero, quoniam de hoc cum Catholicis Proteſtantes & Caluiniani conſentiunt, dant manus Græci? aut licet tam ſæpe dederint, qui generalibus Concilijs adhibiti fidem catholicam Romanam chirographo & voce comprobarunt, num nõ reſiluerunt? num minus quàm antea, ſicut antiquiſsimi hæretici, poſtquam conuicti fuerant, vel ſeſe ad Eccleſiam redijſſe ſimularant, verbi Dei deprauatores nos eſſe, non autumant? Hic igitur videt iſte noſter, in quot tricas cõijcimur, ſi eius ſequi conſilium in generali libera Synodo cogenda, velimus. At maiora adhuc exiſtent

incom-

incommoda. Aut enim vult, omnes, quos diximus, qui Chriſtiani dicantur, iſti cœtui tāquam vniuerſali, & extremo iudicio intereſſe: aut aliquos deligi, qui vicem omnium referant. Sed primum numquam effici poterit. Ecquis enim eos caperet locus? Ecquis aleret? Ecquæ claſſes vniuerſis traÿciendis ſatis eſſent? Quonam in ſtatu Regna conſiſterent, dum hæc fierent? Idem dico de Imperio, de Rebuſpub. & aliÿs Principum adminiſtrationibus. Quòd ſi alterū fiat, & (vti in comitÿs ſit) deligantur aliqui, qui nomine omnium cauſſam iſtam agant, putatne Miles defuturos, qui vbi ad ſuos redierint, illis exprobrent, eorum culpa factum, vt decernerentur, quæ decernenda non eſſent; deceptos, inquam, fuiſſe, & oſcitanter diuinum Verbum eſſe tutatos? Atqui nihil adhuc dictum eſt (quod tamen erat dicendum) de Aethiopum, & Armeniæ regnis ampliſſimis, de Maronitis, de Neſtorianis, de Georgianis, de Chriſtianis S. Thomæ, deq. aliÿs, qui eodem Chriſti nomine ab Apoſtolorum tempore nuncupantur. Hos enim ſi euocari volueris, vides quàm longa fiet tantæ rei compoſitio: Sin omiſeris; eædem, quas de Græcis attulimus, difficultates recurrent: ac quidem multo maiores. Sin rurſus aliquos tamen euocandos dixeris, duram, & diuturnam ſubibis prouinciam: Nam & linguarum varietas, & ſcientiarum ignoratio,

tio, ſexcenta parient incommoda: Biblia vero, ac cetera, vnde ad quandam religionis ſpeciem fuere informati, primo erunt excutienda, ne tãquam ex cænoſis fontibus (vti fuere ab eorum hæreſiarchis antiquitus deprauata) turbida hauriatur aqua. Sic vero ante ſexennium fieri apud Syros in monte Libano oportuit, cum ijs Epiſcopis, qui Synodum coegere, ac deinde Tridentinam, ceteris antiquiſsimis conformem non potuerunt non agnoſcere. Accedit, quòd ſi ab conuentu iſto mulieres arcueris, impotentia illa muliebri clamabunt, ſibi iniuſtiſsime ſuffragia eripi: ſuam enim iſthic quoque cauſſam agi, quæ eodem baptiſmate tinctæ ſint, & ijſdem gratiæ donis ornatæ; cumq. omnes laici propterea (vt eas docuit Lutherus) ſint reges, cur illas ab alijs ſecreueris? Si vrgeas, mulieribus in Eccleſia eſſe tacendum, vti iubet Apoſtolus, non erit impiger Satanas, qui eas doceat, id tum expediuiſſe, quo tempore ſuperſtites erant, & præerant Apoſtoli: quum tamen & tunc nõ defuerint Virgines, quæ prophetarent: Verum vbi iam Dei verbum omnibus innotuit, atque omnes ſunt docti a Deo, ſi non eſſe debebat diſtinctio Græci & Iudæi, Barbari ac Scythæ, ne debere quidem eſſe maſculi aut fœminæ. Quare ecquid, obſecro, in iſta tanta ſuorum licentia putabit effici poſſe? Romanæ quondam matronæ conſternatæ procurrerunt in pu-

publicum,ac tamquam feræ beſtiæ irritatæ,deinde emiſſæ,vniuerſam vrbem ac Senatum commouerunt, vt lex Oppia abrogaretur. Ea pertinebat ad cohibendum luxuriam, & faſtum muliebrem. Coactus Cato orationem habuit,ac dixit: Liu.li.4 dec.4
Si in ſuas quiſque noſtrũ matresfamilias, Quirites, ius & maieſtatem viri retinere inſtituiſſet, minus cum vniuerſis fœminis negocij haberemus. Nunc domi victa libertas noſtra impotentia muliebri, hic quoque in foro obteritur,& calcatur: & quia ſingulas ſuſtinere non potuimus,vniuerſas horremus. Equidem fabulam, & fictam rem ducebam eſſe,virorum omne genus in aliqua inſula coniuratione muliebri a ſtirpe ſublatum eſſe. Ab nullo genere non ſummum periculum eſt, ſi cœtus,& concilia, & ſecretas conſultationes eſſe ſinas. Hæc ille. Ac tamen cum rationes alias efficaciſsimas tantus ille vir attuliſſet, quibus deformitatem, quæ in magiſtratum præcipue cadebat, pudoremq. exæquatione mulierum cum viris obiecerat,non potuit tamen euincere: Illæ vero tempore procedente maiora ſumptibus ſuis tributa maritis impoſuerunt,quàm a Romanis fuerant populis ijs, quos deuicerant, impoſita: Vt ſi deterreri damno, ac dimoueri a propoſito haud honeſto tanta cohortatione nequiuerint, certe quæ in negocio iſto,quo de agimus, religionis, & ſalutis æternæ

ſpecies

ſpecies ſeditioni prætendetur muliebri, multo magis acuet illarum animos, nec niſi rem aſſecutæ conquieſcent. Neque vero Lutherani, & Caluiniani Myſtæ, aut reliqui ſoliti ſunt tantum ſibi in eas retinere auctoritatis, vt quacumque illarum illecebra non facillime flectantur. Scimus enim præter alia huiuſmodi innumera, non defuiſſe mercatorum & nobilium mulieres; quæ in ſuis hoſpitijs è ſuggeſtu ſtatis diebus Euangelium familiæ, multisq. alijs viris interpretari ſolitæ fuerant, panem item Caluiniano more loco Chriſti ipſæmet porrigentes. Ac quid dico docuerint, & porrexerint, cum non deſit, quæ caput Eccleſiæ, ac defenſorem fidei ſe vocitet prophana mulier, ac leges de religione ſtatuat, & Sion, vt inquit Propheta, in ſanguine ædificet? Quamobrem ſi eam cum ipſius Regno noſter iſte Miles ſubmouerit a ſuffragio ferendo, quantam credis facem illaturam in conuentum, quem meditatur? Mitto, quòd exemplum habet muliebris iſte ſexus earum, quæ olim apud Barbaros ſacris operabantur: ſicq. vbi licentiæ porta pandetur, iam ipſo animo, ni ſibi mentiri velit, proſpicit torrentem difficultatum erupturum. Sed cetera diſcutiamus: Idq. conſtituamus in primis (quod poſtea planius fiet) ſapientiſsimam Dei prouidentiam, quæ factis plus quàm verbis loquitur, voluiſſe varijs quidem experimentis, nullo

lo

lo autem rerum ſucceſſu Proteſtantibus oſtendere, quidquid in hac re attentarũt, diuinum haud fuiſſe conſilium: Alioquin enim diſſolutum non fuiſſet. Deinde demus aliquem omnino neceſſarium eſſe, qui Synodum indicat, qui præſit, qui procedentibus in infinitum quæſtionibus, modum faciat; qui approbet, qui Synodi decreta promulget per vniuerſum orbem; qui eadem denique executioni mandari curet: ſiue is ſit tota Synodus, ſiue quiſpiam ab ipſa declaratus, qui præemineat ceteris, ſeu ſiquid aliud vnquã Chriſtianorum mentibus illuxit, quo in eiuſmodi aliquem facultas ab hominibus, vel a Deo transfuſam fuiſſe conſtet. Ac ne putet, a me obtrudi Pontificem maximum (quem tamen Synodi, Imperatores, Reges, Reſpublicæ, populi, in re fidei primas a Chriſto Dei filio, confeſsi ſunt obtinuiſſe) faceſſat nunc Pontifex Maximus, atque adeo Eccleſia catholica Romana. Iam quæro, quis nam iſte fuerit. Si Cæſarem dixero, id iſte cum ſuis negabit: Catholicus enim cum ſit, videt quo nam res euaderet: cum tamen ſi prætenſam Angliæ reginam caput Eccleſiæ hæretici illius Inſulæ putidiſsimo mendacio aſſerant, probabiliore prætextu Germani eum poſſent obtendere. At ſi adhuc vrſero, cur iſtum nolint admittere præſidem in finienda religionis cauſſa, dicent, quæ ad Theologiam ſpectant, Principes

Catho-

Catholicos non eò percepiſſe, vt de dogmatibus poſſint decernere; quamquam ſi eò percepiſſent, non inde tamen efficeretur, vt eiuſmodi iudicium ad illos eſſet deferendum. Euangelium porro ſcimus ſeculari poteſtati in fidei negocio decernendo nihil tribuere. Exempla item meliorum Imperatorũ deeſſe, quibus inniti poſſint. Nec (vt aliqui vellent poſſe) ceteros Reges, ac principes eorum imperijs morem geſturos: quæ ſi qui non detrectarent, aut non detrectant, non fidei, ſed terrenæ poteſtatis cauſſa id fieri. Eorum enim, vti terrenorum aliorum Principum, finem eſſe, vt contineant ſubditos in pace temporali, per quam a ſpirituali altera poteſtate, ad alteram illam ſublimiorem, & ſtabiliorem pacem adducantur. Quamobrem iſthinc nihil aſſequimur. Quod ſi, quemadmodum Centuriatoribus Magdeburgenſibus placuit, per conſociationem Eccleſiarum multarum, quæ ſeſe inuicem iuuent, ſermoneq. ac litteris per internuncios commeante, id effici poſſe putauerint, per me hoc licet tentetur. Sed videbunt exitum. Neque enim vmquam ad retinendam vnitatem concilium ſatis fuit, niſi præceptum, & ſolida alicuius auctoritas acceſſerit: Ariminenſe conciliabulum id declarauit, in quo ingemuit Chriſtianus orbis, miratus, ſe magna ex parte eſſe Arianum, quòd ab Arianis in eo deceptus fuiſſet.

Magdeb. cen. 1. li. 2. cent. 7 col. 127.

Deerat

Deerat quippe caput, quo ex capite vis in Concilia legitima ſemper defluxit. Ac noſtro hoc ſeculo cum Proteſtantes experti plus nimio ſint, hac via rem nō ſuccedere, ſi verbis Magdeburgenſes negent, fateantur neceſſe eſt ipſo rerum euentu commenti ſui futilitatem. Inuitati autem ſunt plerumque a catholicis per litteras ipſi Proteſtantes, vt ad iſtam Eccleſiarum conſociationem veniretur, cum Tridentina Synodus eſſet habenda; cui Catholici omnes Principes per Legatos, & Theologos ſuos intererant. Recuſarunt. Ad Electores Imperij, qui eos rogarent, miſſi. Repulſam paſſi ſunt. Reliqui vitæ ſuæ (ſed verius cauſſæ) metuebant. Fides publica, eaq. ampliſſima interpoſita eſt, quanta numquã ab orbe condito in eiuſmodi negocio fuit. Nihil effectum. Contra, Sectarij ſuos quiſque indixere conuentus: reliquos item ex ſeſe prognatos non admiſerunt. & dum oua ſua quiſque fouit, ilico vidimus ſerpentes erectis criſtis inter ſeſe concertantes excluſos. An vero iſti nouitij conſiliarij Catholicos vmquam inuitarunt, vt ſaltem ad ſeſe irent, vnaq. cum illis pari poteſtate de religione decernerent? Ignotum. Quid dico, vt ſuffragium ferrent, quibus neque vt intereſſent, permiſſum eſt? Et mirum illud eſt enim (quod ſæpe dicendum iſtis eſſet) cum libertatem illam ſuæ conſcientiæ vbique apud alios

velint, eandem apud ſe in hac quoque re tanta nemini Catholicorum eſſe pati. Quin etiam cum noſtri ab ijs commeatus liberi litteras petijſsent, ac quacunque ratione opus eſſet, paratos eſſe ſeſe catholicæ fidei veritatem tueri pacatiſſime exhibuiſsent, carnifices & equulei parati fuere: cumq. eos in ſuas ſectas terrore, ac minis pertrahere nequiuiſsent, in partes horrendo ſpectaculo diſciderunt, ac volatilibus membra eorum, tamquam eſcam proiecere, præclaro illo (ſi Deo placet) ac modeſtiſsimo pacis, quam noui è cælo cadentes Catones in mundum intulerant, Euangelio. Id in Anglia plurimis, etiam nouiſsime. Id in Belgio, non ita pridem: id paucos ante annos in Gallijs: id in Germania initio factum: ac factum quidem, cum nulladum pro aliquibus eorum ſectis vllo in publico, & legitimo conuentu vocatis rite Catholicis aduerſus nos quidquam fuiſset adiudicatum. Nam ſi Catholici lupos ab ouili arcent, id faciunt, quòd generalibus Synodis, omnibusq. præmonitis, ac præſentibus Legatis Chriſtianorum Principum, hæreſes iſtæ ex Dei verbo, & Eccleſiæ conſenſu, cuius Spiritus ſanctus doctor eſt, ſexcenties damnatæ ſunt, & anathemate confoſsæ. Ac certe nemo eſt, quin ſua in adminiſtratione abſurdum eſſe arbitretur, legitimæ & auitæ poſſeſſionis formulam non habenti, quidquam iudicandum

dum

dum relinquere. Quam ſi hæretici habuiſſent, quid primò ſimulatione, deinde ferro, mox ſacrilegijs, & incendijs, denique violenta ciuitatum, & regnorum vſurpatione fuerat opus? Fortaſſe igitur dicet is, qui cum rem habemus. Mittamus reliquas ſectas: ſit inter Catholicos, & Caluinianos negocium. Hic nolo diſquirere, id ne ex animo dicat: Sic enim Huſſitæ, cum ſeſe in anguſtum redactos cernerent, Catholicis quadantenus adhærere cupiuerunt, non vt adhærerent, ſed vt aliqua ratione tantiſper conſiſterent, dum Catholicos eijcerent, aut ſibi ſubijcerent. Sic Antuerpiæ, vt Lutherani ſoli hæreſes ſuas ſpargerent, Catholicos hortati ſunt, vt ſimul Caluinianos expellerent. Sic Saxonicarum in Tranſyluania ciuitatum, vt ne a Caluinianis iiſdem atque ab Arianis opprimerentur, vnitatis ſtudium cum Catholicis ad eundem finem obtenderunt. Sed addit: vbi inter nos conuenerimus, Lutheranos vocabimus, qui ſi acceſſerint, atque ſeſe nobis adiunxerint, reliquæ ſectæ faciliùs in vnam & eandem ſententiam concedent. Accipio. At ſodes, ſi, hoc tentato, Catholici tamen, ac Caluiniani conuenire de omnibus nequeant, quì nam finitores erunt cauſſæ? Ad verbum ipſum Dei redibit, opinor. Atqui & ego ad Dei factum, quod initio attuli ex verbo Dei, ad legitimam nempe Synodum, cui præſint non qui ſe-

ſe iudices faciunt, ſed quibus à Deo,& ab Eccleſia perpetuam conſtat fuiſſe auctoritatem. Quid vero, inquam, ſi neutra pars aliorum interpretationi aſſentire voluerit? Aſſentiet, velit, nolit, aiet. Verbum enim Dei gladius acutus eſt, pertingens vſque ad interiora velaminis, diſcretor cogitationum, & lucerna pedibus hominum. Id optime. Verum ijs, quorum cordi velamen ſuperbiæ, ac prauitatis non eſt impoſitum. Alioquin & Iudæi, qui diuina Biblia a pueris perdiſcunt; & hæretici per tot Synodos conuicti, cur percuſſi eò maiore cæcitate ſunt, quò illuſtriore veritate percellebantur? Nimirum ægris oculis odioſa lux; & quod de Fauſto Manichæo optime dixit D. Auguſtinus, ad reliquos qualeſcunque hæreticos pertinet. Dixit Fauſtus, ſe omnem Moyſis ſcripturam ſcrutatum, nullas ibi de Chriſto prophetias inueniſſe: cui cito reſpondeo (ait Auguſt.) quia non intelligit. Et, ſi cur non intelligat, quiſpiam quæſierit; reſpondebo, quia inimico, quia auerſo animo legit: quia non ideo ſcrutatur, vt ſciat, ſed quod neſcit, ſcire ſe putat. hæc præſumptio tumidæ arrogantiæ, oculum cordis vel claudit, vt omnino non videat; vel diſtorquet, vt peruerſe videat, & aliud pro alio probet, aut improbet. Hæc peritiſſimus ille Pater, qui norat hæreticorum aſtutias, & cæcitatem. Præterea eſto, quod dicit: Verbum Dei

Aug. de fide cõt. Manich. c. 38 & cõt. Fauſtum li. 16 c. 14

ad compoſitionem Catholicos cum Caluinianis compulſurum: Sed vbi nam vmquam id contigiſſe oſtendet? Quid dico Catholicos? Proteſtantes ipſos cum Caluinianis, aut cum reliquis, quos ex ſeſe ortos, degeneraſſe dicunt: Amplius dico, Proteſtantes inter ſeſe. Quòd ſi neque iſti in rebus ſummi momenti conſentiunt, ad quem ibimus, vnde ſolidæ concordiæ ſpes ſit? Quæ tota res, vt liquidiſſime pateat, neque vero Catholici Principes ſeducantur, quibus a politicis nomine, re vero ipſa non Chriſtianis, impoſturæ iſtæ obtruduntur; altius repetendum eſt, vnde hoc ſeculo ortum habuit prouocatio ad Concilium: quidve deliberatum ſit ab hæreticis poſtquam indictum fuit: quid deinde ab ijs ſcriptum, cum abſolutum eſt: quid denique factum ſiue à Catholicis, ſiue ab hæreticis, vt, quæ inter iſtos controuerſiæ oriebantur, componerentur.

Lutherus igitur, vt pedem aduerſus Eccleſiam figeret, ad liberum (vti aiebat) ad Chriſtianũ, ad legitimum, ad congregatum in Spiritu ſancto Concilium, vnà cum ſuis eccleſiis prouocauit initio. Indicitur Concilium Tridentinum. mox nebulo non tam ſententiam mutat, quàm prodit, quod coquebat in animo. Ilico enim non ſolum improbat Concilium illud, verum etiam omnes Synodos, quotcumque omnibus fuere ſeculis, reprehendit. Hieroſolymitano, cui Apoſtoli

interſuerunt, Spiritũ ſanctum adeſſe negat. Nicæni primi Concilij articulos vocat fœnum, ſtramen, ligna, ſtipulas: Hæc eadem in ſecundo, tertio, quarto agnoſcit. Reliquis autem poteſtatem nullam concedit decidendi, quæ decernenda, ſtatuendaq. ſunt. Et quid opus eſt verbis (inquit) etiam ſi omnium Synodorum decreta poſſent per infundibulum demitti in tuum corpus: tamen nondum eſſes Chriſtianus. Cernitis, qui Lutherani eſtis, quænam peſtis ſimpliciſſimam, ac nobiliſſimam prouinciam infecerit?

At Melanchthon cum cauſſas enumerat, cur Lutherani non acceſſerint ad Concilium, duas in legitimo Concilio conditiones requirit. Priorem, vt omnes homines docti, ſiue Sacerdotes, ſiue laici ſint, ius ſuffragij, etiam deciſiui, habeant. At dictum eſt ſupra, quot incommoda inde ſequerentur: præterquàm quòd maior quæſtio eſſet, qui nã, & cur habendi eſſent docti, quos eiuſmodi vellet. Secundam, vt fides publica detur a Cæſare non ſolum perſonis, ſed cauſſæ: nempe ne non modo hæreticus puniri queat, qui Synodo non pareat, verum neque dogmata quãtumuis hæretica damnari poſſint, licet Theologi Lutherani ea defendere nequeant. Quæ conditio ſine fronte, ſine ſale, a ſeculo vero etiam in tribunalibus ipſis ciuilibus inaudita eſt. Ecquid enim decernetur in Synodo, in qua nec perſona,

ſonæ, neque ſententiæ damnari poßint? Quorſum itinera, ſumptus, pericula, diſquiſitiones ſuſciperentur?

Caluinus etiam docet, Concilij ſententiam præiudicium, non iudicium eſſe, deq. ea ſententia poſſe, ac debere quoſcumque, & maxime priuatos homines iudicare. Quod quid eſt aliud, quàm vt numquam quidquam finiatur, perpetuæ ſint lites, & hæreſes?

Secuti ſpiritum iſtorum phanaticum ſunt iſti mediatores Illyricus, Carolus Molinæus, Martinus Kemnitius, & alij, inter quos adſcribi Miles iſte voluit, qui aduerſus Tridentinam Synodum ſcripſerunt. Quod cum feciſſent, Catholici quidem concordes teſſera fidei accepta permanſere; hæretici non modo abierunt retrorſum, ſed ſine vlla teſſera, & regula fidei, dum oblatrant Catholicis, inter ſeſe diſſecantur & pereunt. At videamus, quid antiquis ſeculis fecere Catholici. Symbolum certe fidei ſuo tempore ediderunt Apoſtoli. Quod & ſtetit. Si qui hæreſes vllas aduerſus illud inuexere, non nouũ, neque fidei nouellas confeßiones de ſuo capite permiſſum eſt alicui promi: Vberius illud ipſum Symbolum Nicænæ Synodi Patres, hoc eſt coacta legitime in apertum Eccleſia declarauit. Sic qui Epheſinæ, Conſtantinopolitanæ, Chalcedonenſi, ceteriſq. veris Synodis interfuerunt,

eodem poſtea in propoſito manſere. ac ſi qui Satana inſtigante poſtea receſſerunt, ſtetit tamen ſemper Eccleſia catholica, eademq. dixit, ac ſenſit: Et cum ſenſiſſet, certiſſimam per manus ſuorum hæreditatem poſteritati legauit. Ne longius abeamus. Tot Chriſtiani orbis Epiſcopi, atque Theologi, cum Tridẽtinam Synodum vnanimes admiſiſſent, eamq. fidei doctrinam in Italiam, Germaniam, Gallias, Hiſpanias, Indias importaſſent, auditum ne aliquid eiuſmodi eſt, quod pauciſſimos ante annos vna in Saxonia tanto labore quattuor Miniſtri, Principe ſummopere adiuuante, ſua illa in concordia diſcordi procurarunt? Qui igitur Catholici ſunt, ij ad vnum omnes eadem dicunt, ac ſapiunt. Qui etiam conſecuti ſunt Epiſcopi, eam ipſam fidei profeſſionem habent, ac ſeruant: quod quidem Spiritus ſancti indicium eſt, & vna Eccleſiæ nota. Contra igitur hæretici cum facerent; tentaſſent autem variis conciliabulis, ſiquam inire inter ſe concordiam poſſent, ſederunt potantes & edentes, ſurrexerunt ebrij, ac diſſidentes.

An cum fieri non poſſit, vt eo modo, quo vellent hęretici, vniuerſale Concilium liberum cogatur, ſaltem nationale Eccleſiæ Gallicanæ indicendum ſit ad dirimendas lites, quæ de religione exiſtunt.

AT abſcedant modo iſta, quibus male conſarcinatas Militis rationes euicimus. Demus, Nationalem (vt vocant) Eccleſiæ Gallicanæ cogendam eſſe ſynodum: Quæro, ecquid putat hac Gallicanæ Eccleſiæ voce deſignari? Si qualem habuimus a tempore Clodouei, eadem eiuſdem fidei, ſacramentorum, rituum ſerie, nūquam intermiſſam, quam quidem ſi homines negent, parietes ipſi, templa, aræ, libri, leges paſſim teſtantur (ac ne teſtatiſſima eſſet, tanto opere cōnixi ſunt Caluiniani, vt omnia obtererentur) minimo negocio lis finietur. Quid enim Synodi Galliæ ſemper decreuerint, quam fidei regulam aut admiſerint, aut retinuerint, ex ipſis licet intelligere. Et generales quidem totius Galliæ in ipſa ſunt habitæ, Lugdunenſis prima, & ſecunda, & Viennenſis: illæ tum pro Palæſtina recuperanda, tum aduerſus Fridericum II. at pro Spiritus ſancti a Patre & Filio proceſſione, aduerſus Græcos: hæ iterum pro Palæſtina,

alijsq.

alijſq. Eccleſiæ rebus, Innocentio IV. Grego-rio X. Clemente V. Præter has, quattuor Arelatenſes, duæ Arauſicanæ, quinque Aurelianenſes, duæ Turonenſes; quæ licet generales non fuerint, non ſolum tamen ab Eccleſia Gallicana receptæ ſunt, ſed & tacita Eccleſiæ vniuerſalis conſenſione, Theologorumq. ac Pontificum frequenti cõmemoratione comprobatæ. Hæc cum ita ſint: aut ex ijſdem, aut ex hiſtorijs petantur, qui præfuerint, quid ſtatuerint, quid crediderint. At nemo ſane Catholicus Gallicanæ iſtius Eccleſiæ iudicium detrectabit in Gallijs. Quòd ſi detrectent Caluiniani, ecquid tum iſtis facies? an turris Babelis abſolui vmquam poterit? Addo; ſi fidem omnem antiquæ Eccleſiæ Gallicanæ demi velint, quæ vndecim plus ſeculis durauit incolumis, prodat Miles e ſuis thecis aliam, ſi poteſt, meliorem fidei nouo conuentui habendo rationem. Verum quoquò ſe verterit, cernet denique, ad ſe pertinere, quod per Pſalten dixit Spiritus ſanctus: In circuitu impij ambulant; *ac illud tritum:* Reorum eſt fugere. *Et interea tamen nouæ iſtius Gallicanæ Synodi promotores, fixas ſibi ſtatuerunt leges, & terminos, quos non tam tranſiliunt, quàm obtruſerunt ſine Synodis, ſine conuentibus legitimis, ſine vlla iudicij forma; ſed facta via eſt vi, ferro, ſanguine ab ijs, à quibus Euangelij nomen obten-*

tenſum eſt. Habet igitur Miles, nec via quoque hac poſſe aliquid ſuccedere, niſi antiquæ fidei regulæ, Eccleſiæq. dederit manus.

Ad hæc accedant ſeculorum illorum priorum in Gallijs teſtes, Dionyſius, Martialis, Irenæus, Remigius, Martinus, Hilarius, Paulinus, Proſper, alter Hilarius, Saluianus, Bernardus, & plurimi alij, celeberrimi illi quidem, promulgando Euangelio, hæreſibus refutandis, ſanctiſsimi vita, amantiſsimi pacis, quiq. vitas inter medios Orientis, & Occidentis fluctus ſine vllo ſubterfugio expoſuerunt. Iſtorum iudicio ſtemus omnes in fidei formula admittenda. Quòd ſiqui recuſent, num tamquam capitoſi, & patriæ ſpuma abijciendi non erunt? num aliqua vmquam compoſitio coibit? Et tamen hoſce omnes recuſant inſignes iſti mediatores, qui interim commēta vnius, vel alterius apoſtatæ, tamquam idola complexi, rem, vires, vitam pertinaciſsime pro ijs prodigunt.

Mittamus vero etiam hæc, & ij diſpiciantur conuentus, quos ipſi tantum inter ſeſe hæretici hoc ipſo ſeculo habuerunt; Num vero extitit ex his vlla concordia? Minime gentium. Anno quinquageſimo ſeptimo colloquium Vormaciæ, quod erat inſtitutum inter duodecim Catholicos doctores, & Lutheranos miniſtros, hæc peperit. Perſtitere vnanimes vnà in fide Catholici.

Quin-

Quinque hæretici ab hæreticis ſic diſſenſerunt, vt ab ijſdem ex eo colloquio eiecti fuerint, Nicolaus Gallus, Nicolaus Amſdorffius, & tres alij, quos rigidos omnes & Stoicos Lutheranos vocant. Inde illud inter Lutheranos odium, & multiplex diuiſio, tamquam ex Satanæ ſeminario orta, ad nationes pleraſque effuſa eſt. Poſt biennium altero conuentu habito, vndecim Lutheranorum ſectæ notatæ ſunt, publicoq. multorum iudicio Principum, qui a Catholica fide eſſent alieni, reiectæ. Anno ſexageſimoprimo in Luneburgenſi Lutheranorum conuentu nominatim condemnatus eſt Albertus Hardenburgius Zvvinglianus. Anno ſexageſimoquarto Lutherani & Caluiniani Mulbruni conuenerunt. Præfuit pro Lutheranis Dux Vvirtembergicus: pro Caluinianis Comes Palatinus Rheni Elector. Poſt longam inter vtriuſque factionis miniſtros diſputationem, ſimultas, & odium acerrimum inter eos exarſit. Soluto colloquio, primum Vvirtembergici miniſtri de Actis eius colloquij ſcriptum edidere, quo Palatini miniſtros inſignis impudentiæ, & vanitatis arguunt. Contra vero aliud illi ſcriptum euulgarunt, & Vvirtembergicum vt mendacij, ſic falſitatis, crebro inſimularunt. Anno ſexageſimo octauo, colloquium iterum celebre inter Lutheranos, Electorales, & Saxonicos inſtitutum eſt Altemburgi,

menſibus quinque continuatum. Hinc maioribus odijs vtrinque diſceſſum eſt. Interea huius colloquij Acta Ienenſes dogmatiſtæ fuſius Germanicè, Latineq. proſciderunt. Iam de norma colloquij, deq. principijs ipſis doctrinæ, inter eos conuenire non potuit: dum molliores illi, & Electorales pro norma diſputationis (præter ſacra Biblia) etiam Lutheri ſcripta omnia, ac Melanchthonis corpus doctrinæ in auctoritatem recipi poſtularent: Alij vero nec omnia Lutheri ſcripta admittere, niſi quæ certo ipſius eſſe, minimeq. corrupta, conſtaret; nec Melanchthonis vlla (niſi quatenus verbo Dei conſentirent) approbari voluerint. Antuerpiæ prioribus tumultibus Geuſianis, Lutherani, Caluiniani, vti & Anabaptiſtæ, numquam inter ſeſe conuenire potuerunt, vt & priuatas ædes, & omnia ſic inuicem diuerſa haberent, vt nefas cenſeretur, alterum ad alterius templa cultus, aut religionis cauſſa accedere. Eodem tempore Confeſſionem fidei ediderunt Lutherani, quam poſtea ſcripto defendit Flaccus Illyricus; in qua caput 17. eſt huius tituli, Cōtra errorem Sacramentariorum. Vbi etiam his verbis vtuntur. Caluiniſtarum „ liturgia non vno ſacrilegio vitiata, contaminataq. eſt: eaq. (proh dolor) innumeras animas „ æterno exitio inuoluit. Alteram vero aduerſam „ Confeſſionem eodem tempore in eadem vrbe

edi-

ediderunt Caluiniani. Sane vero colligit Brentius poſt finem recognitionis ſuæ contra Bullingerum, appendicem publicorum teſtimoniorum, videlicet Lutheri, Melanchthonis, Lauatheri, Petri Martyris, quibus oſtendit, ſæpius à Zvvinglianis actum fuiſſe, vt a Lutheranis pro fratribus ſuſciperentur, manente illa diuerſa ſententia de Cœna Domini; nec vmquam vllo in conuentu, aut ratione hoc impetrari ab illis potuiſſe. Et illuſtre ſane illud eſt, quòd Catalogus librorum, qui in nundinis Francofordianis quotannis venales proſtant, ita in certas non ſolum diſciplinarum, ſed & in re Theologica ſectarum claſſes ſæpe diſtributus ſit, vt quemadmodum ſeorſim Catholicorum libri, & opuſcula enumerantur, ſic etiam in claſsibus diſtinctis Zvvinglianorum, ſeu Caluinianorum in vna, Lutheranorum vero proteſtantum libri in altera recenſeantur.

Sed ad alia veniamus. Notiſsimum orbi Chriſtiano eſt, quid è cõuentu Dreſdenſi poſt pleroſq. alios ſecutũ ſit nouiſsime his annis. Cõcordia ibi ſummo ſumptu, contentione, labore procurata eſt; octoginta enim millia tallerorum conuentibus miniſtrorum ad eam rem ſæpe habendis, Princeps expenderat; dena & ſeptem millia Smidelinus emunxerat, atque vbi adhibitæ ſunt omnes artes, quibus in nouam nouæ cõ-

ſeſ-

feſſionis naſſam miſelli illi Saxones perducerentur, iam quo anno parta eſt, eo ipſo extincta eſt iſta concordia. Nullum igitur falſitatis apertius indicium eſt, quàm vbi diſcordia eſt, atque inter eoſdem quidem, qui eadem ſe profiteri aſſerunt. Cum teſtes aduerſus Chriſtum producerentur, notat optime Scriptura, non fuiſſe conuenientia teſtimonia illorum. cum iſti eadem aduerſus Chriſti myſticum corpus producunt, quem noſtrum feriunt, dum inter ſeſe digladiantur? quam veritatem oſtendunt, cum vnitatem non habent? quid certi in alijs ſtatuent, cum ipſi incertiſſimi ſint, ecquid debeant ſequi? Id illud eſt, quod fixum, firmumq. conuelli numquam poterit: Neque eos, nec ceteros antiquos hæreticos conſequi vmquam potuiſſe, ac ne conſecuturos quidem poſthac, vt Eccleſiam vllam habeant aliam, quàm malignantium. Itaque licet fremant initio, confeſtim tamen tamquàm in firmiſſimum ſcopulum, ſic in Eccleſiam catholicam irrumpentes fluctus huc illuc in ſpumam diſſiliunt. Ergo cum Proteſtantes, ijq. adeo, apud quos Lutheraniſmus erat enatus, non conuenerint, quid nobiſcum conuenient? Ac tamen iudicem habuiſſe ſe verbum Dei inclamabant, vt ceteræ Proteſtantium ciuitates ſubſcriberent; ſed non ſunt aſſecuti. Quare mirantur quoque plerique cordatiores hæretici, per

eos,

eos, quos credebant ambulantes ad veritatem Euangelij, huius tanta claritate non potuiſſe tenebras illas diſpelli. Et labat igitur adhuc ea ratio, quam Miles ſibi perſuaſerat vnicam eſſe, controuerſias de fide per Dei verbum ſcriptum dirimendi. Quod cum in illa Saxonica concordia (quæ in prouerbium iam abijt) reliqui miniſtri attentius perpendiſſent, quidam Admonitores Palatinatus Rheni, qui aduerſus eã ſcripſerunt, Iudicem miniſterialem vniuerſam Synodum ridicule ſtatuerunt. Ridicule, inquam. Nam ſi id ex animo dixiſſent, cur non admiſiſſent re ipſa omnes Synodos, quæ illorum hæreſes abiecere? Quas niſi putabant ad normam diuini verbi habitas fuiſſe, quibusnam argumentis effeciſſent, vt ſuas ad eandem normam habitum iri crederetur? qui præterquam quod inter ſe non conſentiunt, iam quoque fatentur uerbum Dei, quoniam ad varios ſenſus trahi poteſt, non ſufficere ad iudicandum. Id quod non ipſius verbi vitio, aut infirmitati tribuendum eſt, ſed quia illud non omnes capiunt, & propria interpretatione non fit. At peragremus Vngariam, ſi quid fortaſſe melius nouis illis Euangelicis illuxit. Cum Lutherani primo ſeſe in Tranſſyluaniam inſinuaſſent, Ioannemq. Principem, Ioãnis Regis filium, ad ſe adiungere ſtuduiſſent, primo illexere adoleſcẽtem, vt ſub vtraque ſpecie

In admo. concord. conſider. vlt. pag. 431

cie ſumeret Euchariſtiam: Is primus & latens hamus fuit ad latentem hæreſim porrigendam. Nam vt reliqua omnia cum Catholicis crederet, Blandrata vulpes illa de Arianiſmi fæce prognatus, ac nouiſſimè a fratris filio, ſacculo terra oppleto, dum dormiret, interemptus, auctor fuit. Tum pede extra Eccleſiam poſito, & in hæreticæ Synagogæ atrium illato, Lutheranus eſt factus: quamuis paullo antea & Lutheranam, ac ceteras ſectas mirifice ſe deteſtari profeſſus, iuramento quoque, Stephano, qui poſtea Poloniæ Rex fuit, iuraſſet. Erat quidam Claudiopoli, qui Paſtor dicebatur, nomine Dionyſius, qui ad eam labem aſpergendam fuerat in aulam Principis inductus. Sed quem teneas, qui & nolit, & nequeat ſtare? Franciſcum Dauidis iam è Lutherano factum Caluinianum, in Dionyſij locum ſurrogarunt, Blandrata, & alijs, qui propiores Arianiſmo hæreſes Caluini eſſe intelligebant, id ſtrenue curantibus. Et factus ergo eſt Princeps de Lutherano Caluinianus, cum non ita pridem hæc verba protuliſſet: Si me vnquam Caluini ſectatorem videritis, canem vocatote. Sed neque in hoc hæſit, Nam urgente Blandrata medico corporis, proditore animæ, Franciſcus Dauidis primò, deinde per eum Princeps pernegata Chriſti diuinitate, factus eſt Arianus:

nus: dignaſq. præceptor moriens in arce Deua, cum in phreneſim & uæſaniam, cõiectus in compedes, incidiſſet, atque ante eum Princeps pœnas dedit, qui ſine ſobole, ſine hæreditate, ſine fide deſcendit ad inferos, ſemina omnis impietatis in Tranſſyluania relinquens. Dum igitur hæc agerentur, & Lutherani, ac Caluiniani miniſtri inter ſeſe altercarentur, Deiq. uerbum Stentorea uoce creparent, quid effectum eſt? Nam ex Caluinianiſmi colliſione cum Lutheraniſmo, Arianiſmus excuſſus eſt, qui mox in flammam ingentem erupit, Vngariam uniuerſam iam depopulantem, & Corano Mahometis uiam ſternentem. Subſecuti ſunt autem uarij conuentus, Tordæ, Claudiopoli, Varadini: ſed ocioſè ne, an impie omnia, nemo tam ſtupidus eſt, quin uideat: poſteritas certè mirabitur, & abyſſum diuinæ iuſtitiæ exaltabit. Qui enim Apoſtolicis, & Eccleſiæ Dei ſaluberrimis decretis obtemperare noluerunt, Stancaro poſtea, ac Blandratæ, & ceteris hominibus proiectitijs, quiq. numquam Theologica tractarant, ſed eò ad licentiam profugis, & a nemine, niſi a Satana miſſis, dederunt manus. At cum, comitijs generalibus Tordæ indictis anno huius ſeculi quinquageſimo ſexto, diſceptatum eſſet a Lutheranis cum Catholicis, neque uadum reperirent egregij illi Euangelici Proteſtantes, ubi conſiſterent, Canonem his uer-

bis non Apoſtolicum promulgarunt. Quemadmodum autem antea quoque Maieſtates ſuæ benigne conceſſerant, ut quilibet eam, quam uellet, „ Papiſticam videlicet, aut Lutheranam religio- „ nem profiteretur; ita quoque nunc liberam de- „ dit facultatem omnibus, alterutram harum ſe- „ qui: Rixas tamen, & iniurias inter vtraſque „ ſublatas eſſe vult, & prohibet. Sacramentario- „ rum quoque ſectam arceri, & pro iudicio Eccle- „ ſiæ Vittebergenſis proxime ſub chirographo Phi- „ lippi Melanchthonis adducto tolli cenſet. Hæc illorum neſció quæ Maieſtates aduerſus Chriſti filij Dei Eccleſiam, & veram Maieſtatem, quæ non diu paſſa eſt, ſe ab ijs irrideri. Eodem item ipſomet anno Albæ Iuliæ euulgata ſunt alia, mitioribus in ſpeciem verbis, quòd ad catholicam Eccleſiam pertinet, in qua degeneres & ingratiſſimi, ſanguine Chriſti in baptiſmo initiati, Scythicam olim feritatem, & idololatriam, vt in reliqua Vngaria, per ſolos Catholicos doctores exuerant, & Chriſtum induerant. Decretum illud Albenſe his verbis conceptum & promulgatum eſt. De articulo religionis placet ſuæ „ Maieſtati id ipſum, quod ſuperioribus comitijs „ deliberatum eſt. Datur enim libertas comple- „ ctendi vel antiquam religionem cæremonijs, & „ ritibus antiquis: vel Lutheranam fidem, iuxta „ Eccleſiæ Vittembergenſis inſtitutionem. Cenſent „

In Dominica: Iudi en &c.

„ *etiam, nouas ſectas, & religiones euitandas, ob*
„ *id præſertim, vt fontes, & ſeminaria tumultuũ*
„ *euitentur. Hæc illi. Ex quibus videat mihi*
Miles iſte noſter, cenſores hoſce nouos de cælo cadentes, qua nam facultate Lutheranam confeſſionem ſtatuunt; quo numine Eccleſiæ Vittembergenſis inſtitutionem agnoſcũt: quo ancipite ſpiritu catholicam, & antiquam religionem neque diſſitentur, neque excludunt, ac deinceps vtramque ſtare poſſe putarunt: denique quibus rationibus permoti vtramque permittant, Caluinianam, & reliquas nouas ſectas, & religiones reijciant. Nimirum (inquiunt) quia fontes, ac ſeminaria tumultuum erant. Addidiſſent, hæreſum, rectius dixiſſent. Quid enim hæreſis poteſt niſi hæreſim gignere? Neque enim (inquit Dominus) colligunt de tribulis ficus, aut de ſpinis vuas. At neque conſtitit hic res. Quinquennio enim poſt, indictis comitijs, tertium canonem ediderunt, his verbis: Quia
„ *inter Dominos Scythulos vtriuſque religionis,*
„ *variæ contentiones obortæ ſunt, vnde & mala*
„ *plurima contingere poſſunt: viſum eſt Regnico-*
„ *lis, vt ordo vtriuſque partis, ſecundum articu-*
„ *los, & conſtitutiones ſuperiores, ſerio obſeruetur:*
„ *ita vt quiſque eam, quam vellet, religionem, & fi*
„ *dem amplecti; & concionatores ſuæ religionis*
„ *libere alere poſſit. Quorum dum alter concio-*

nem

*nem incæperit, ne ille impediatur, ſed expecte- „
tur, donec perficiat: perfecta concione, alter „
ſuam concionem incipere, & in ea vtrinque li- „
bere procedere, ſacramenta quoque Eccleſiæ ad- „
miniſtrare poſſint. An igitur iſti ſapientiſſime „
fecerint, Militis iudicium eſto. Viſum eſt (a-
iunt) Regnicolis. putaram Spiritui ſancto, &
Apoſtolis; putaram Nicenæ Synodi Patribus;
aut Catholicæ Eccleſiæ. Quis, optime Ieſu, aut
legit, aut audiuit vmquã leges ferri, quibus uir-
tus & vitium, fides ac perfidia, religio & häre-
ſis, pro cuiuſque libidine liceat, & impune, &
quid dico impune? ſed magno propoſito præmio
prædicetur? Et mirantur poſtea, qui vel clauum
Reip. illius tenent, vel iſta conſilia obtrudunt, ſi
omnia ſusq. deq. eant, & ad facem redacta ſit
non ſolum Vngaria, ſed maxima Europæ pars,
certiuſq. Catholici perfugium habeant intra
Turcas, quàm inter eos: cum illic ſaltem anti-
quiſſimam, & vnam ipſam veram religionem
poſſint retinere, & exercere? Quòd ſi perſequi
vellem, quæ ex iſta ratione tractandi negocij fi-
dei contigère in Germania, in Gallijs, in Anglia,
& Scotia, in Polonia, & Lituania, in Boëmia, &
Morauia, & in Sileſia, atque Suetia, ac denique
nouiſſime Dantiſci in Pruſſia, nemo non liqui-
diſſime cerneret, vnde non ſepticeps, ſed centiceps
iſta hydra prodijt, quæ tot venenis varia illa Re-*

gna infecit, poſtquam ſplendido, & optimo Eccleſiæ lùmine relicto, maluerunt tenebras, quàm lucem; & mortem, quàm vitam.

An quod neutrales quidam, & Politici proponunt, vt pars vtraque de ſuo iure nonnihil decedat, optima ſit ad ſarciendam concordiam ratio.

AT quidam neutrales, qui & Politici, rationem proponunt, qua omnes controuerſiæ componantur, quam optimam putant. Ea eſt, vt quæque pars aliquid alteri concedat; decedat autem de iure ſuo tantiſper, dum coëat pax: Alioquin aiunt fieri, vt dum zelo bono, ſed non ſecundum ſcientiam, veritatem quiſque mordicus tueri ſe putet, rupto fune in tergum vtrique cadant. Quæ verba fuerunt Eraſmi, eo in libello, quem de ſarcienda Eccleſiæ concordia, ſiue de ſedandis opinionum diſſidijs, ſcripſit. Secuti porrò sũt alij, vti Caſtalio, ac qui poſtremo propius, ſed non prorſus ad Catholicam Eccleſiam acceſſerunt, Iuriſperiti quidam, quos ſolida Theologiæ fundamenta iuuiſſent, ſi ſuper his quæ ipſi ignorauerunt, quum reliqua ex ingenio haud malo depromerent, laborem & operam ſuam poſuiſſent. Verumenimuero omnes, quoniam pro-

ximam diſsidij cauſſam nō ſunt aſſecuti, ecquas, obſecro, vmquam controuerſias ſuſtulere? aut quoſnam populos ad vnitatem fidei reuocarunt? Quin etiam cum inter ſeſe non conſenſerint, factum eſt, vt Deus (qui non eſt diſſenſionis Deus) ipſos abiecerit, nec ſacramento pacis, hoc eſt diuino Euchariſtiæ myſterio, dum morerentur, dignauerit, æterna nimirum pace hìc, atque altera in vita priuatos. Ac quidem, quantumcumque diſsideant partes, fatebuntur, Eccleſiam, quoniā Chriſto innixa eſt firmiſsimæ petræ, numquam concuti, aut concidere poſſe, ſed ſtare, ijs cadentibus. Hìc ergo latet anguis. Primo, quòd ſeſe ipſam ſtatuerint eſſe Eccleſiam, aut natiua Eccleſiæ germina, qui neutrobique conſiſtentes, medium quoddam iter (ſapientiſsimi videlicet, & beatiſsimi omnium) tenuere. Sed iſtud medium hominum genus numquam ipſa monſtrauit Eccleſia, nec, qui eam rexit, Spiritus ſanctus: Quid ergo iſtis credes? Præterea, patet ne iſta Eccleſia, an inuiſibilis eſt? Si patet, & tamquam tribunali ſuus eſt ordo, & ius, eius iudicio ſubdamur neceſſe eſt; idq. optimum conſilium eſto, de iure, hoc eſt de iudicio, & affectu proprio, vt quiſque decedat, & captiuum ſe reddat in obſequium eius, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis. Sin inuiſibilis eſt, ad quam ibimus, quippe quæ nemini non ſolum concidiſſe, verumetiam

fuiſſe appareat? Et vero aliquis fuerit viuum Eccleſiæ membrum, qui nil ſentiat, ſed tamquã neutralis è ſpecula cladem iſtam ingentem conſpicatus ad tãtam Eccleſiæ plagam nil ſentiat, quin ad confeſſionem ac defenſionem fidei accur
Matt.12. *rat; quum dictum ſit:* Qui non eſt mecum, contra me eſt. *&*, Qui non congregat
Rom.10 mecum, diſpergit. *&:* Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem? *Et anguem igitur latere ſub eo dixi, quòd ijdem mediatores, ſeſe conſtituerunt Eccleſiam, cum Eccleſiam (hoc eſt eos, qui ei legitime præſunt, aut præfuerunt) mediatricem (vt ita dicã) & ad quam omnis de fide quæſtio referenda ſit, conſtituere debuiſſent. Præterea & ſub altero illo anguis latet, quòd aliquid putent detrahi, aut concedi poſſe de articulis fidei, de ſacramentis, de diuino verbo; quod a nemine, ne a ſummo quidem Pontifice ipſo, aut a Synodo quantacumque vniuerſali legitime congregata, & confirmata, attentatum eſt vmquam: quippe haud dominantur fidei, ſed diſpenſatores (vt inquit Apoſtolus) myſteriorum ſunt; Diuinaq. ſtat ſententia, vt neque apex, vel vnum iota mutetur eorum, quæ æterna lege ſancita ſunt. Itaque neque Sacramentorum numerus, neque Symbolum fidei, nec canon diuinarum Scripturarum, neque tradita a Spiritu ſancto in Eccleſia iſtarum omnium*

nium rerum declaratio, immutari poteſt; quidquid mentiri audent, qui denique Synodos omnes ſuſtulere, verbum Dei decurtarunt, Sacramenta vel abiecerunt, vel infirmarunt, & egena blaſphemarunt eſſe elementa. Hæc vero quum axiomata & principia ſupponenda ſint, ſi prætextu pacis auferantur, ecquid inde deduxeris? Quare ſtent oportet inconcuſſa. Qui autem ſecus compoſitiones antiquitus tentarunt, non pacem, ſed ſummas calamitates inuexerunt in Eccleſiam Chriſti. Pleraque enim propterea prouinciales Synodi irritæ fuerunt, quales Carthaginienſis ſub Cypriano, viro licet ſancto: Antiochena nonaginta Epiſcoporum; Seleuciana; & aliquæ, quæ videbantur quoque eſſe generales, quæ quidem a capite non vocatæ euanuerunt in fumum, Ariminenſis, Conſtantinopolitana ſub Leone Imperatore, trecenti quamuis adeſſent Epiſcopi; Synodus in Trullo ſub Iuſtiniano Imperatore, & Epheſina ſecunda, quæ ideo Concilium prædatorium dictum eſt, quum in eo, repugnantibus Pontificis Max. Legatis, omnes fere Epiſcopi in ſententiam Dioſcori Alexandrini hæretici conceſſiſſent. At ſcimus, Gothorum gentem ſimili fraude in Arianos fuiſſe laqueos inductam: Vphilas enim Gothorum Epiſcopus, pecunia corruptus, Gothis perſuaſerat, inter dogma Catholicum, & Arianum, verbi potius quàm rei eſſe

Aug. lib. 1 de baptiſ. cont. Donat. c. 18
Socra. eccleſ. hiſto. lib. .. c. 5. & 13.
Idem lib. 2. c. 31.

eſſe diſcrimen. Venenum ergo inde exſuxerunt, quod vbi præcordia tetigit, gens illa à fide miſerrime perijt. Sic Valens, & Vrſatius, Arianorum Epiſcopi, vnius iotæ interpoſitione in voce hac homouſij, dum pacis ſtudium attentant, iugulum Chriſtianæ religionis vniuerſæ petierunt. Quamobrem viri ſancti exhorruerunt iſtorum mediatorum doloſas Satanæ artes. Diuus Baſilius, quum à Valente Imp. Ariano rogaretur per Præfectum, vt amicitiam cum eo coleret, ſimul item, ne ob exiguam dogmatis controuerſiam turbari ſineret pacem Eccleſiarum, reſpondit, ſe magni pendere Imperatoris amicitiã, ſed nihil poſſe cedere de dogmate, dicẽs: Qui diuinis enutriti ſunt eloquiis, ne vnam quidem ſyllabam de diuinis dogmatibus corrumpere patiuntur, ſed pro his (ſi contingat) omnes mortis ſpecies amplectuntur. Et S. Chryſoſtomus, quum illud Apoſtoli tractaret: Quantum in vobis eſt, pacem cum omnibus habentes: Quę tui *(inquit)* ſunt officij, præſta, nemini dãs anſam ſeu belli, ſeu diſſidij, ſiue Iudæo, ſiue Græco. Si vero alicubi pietatem labefactari videris, ne præponas concordiam veritati, ſed generoſe perſiſte ad mortem vſque. *Quamobrem qui pacem alicubi conciliare ſtudet, Petrum, cui Eccleſia commiſſa eſt, imitetur, cui dictum eſt:* Occide, *nempe*

Hierony. dial. adu. Lucifer.

Rom. 12

Actuũ. 10

pe Gentilem , vel hæreticum , vel Iudæum , hoc eſt , prius errorem in his interfice,& ſic mã-duca , nimirum in Chriſti , & Eccleſiæ corpus traijce. Id igitur ni fiat, fruſtra omnis labor ſumitur: quoniam Dei ordinationi quis reſiſtit? Ceterum,quòd ad legum rigorem remittendum, & ad pœnarum condonationem pertinet, ſæpiſ-ſime Eccleſia tranquillitati conſulens , id fecit , ceſſitque, ac plus nimio forſan conceſſit, vt Imperia & Regna Catholicam retinerent,aut recuperarent fidem : vt hac in parte nemo iure conqueri poſſit. Et Epiſcopatus, templa, agri, ciuitates, prouinciæ, in hæreticorum manus quum venerint, ſacrilegeq. omnia direpta ſint, num non, ſi nunc ijdem populi auitam religionem non ſimulate velint amplecti, accurrent Catholici, vt liberaliſſime ijs peccata condonent, gratulentur,habeant eos pro fratribus? Sane qui ſanguini ſuo non parcunt, ut eos lucrentur,libentisſime, ac facilio-re negocio hoc alterum præſtabunt.

*

An aliquis alius denique modus ab antiquis, ſiue Catholicis, ſiue hæreticis, adhibitus ſit pacandis tumultibus, Qui item iſtis, qui de religione in Gallia exorti ſunt, poſſet vtiliter adhiberi.

QVi totas ingenij vires intenderunt in tollendas ſeditiones, hi tria ſibi ſpectanda propoſuere. Primò, Eos, qui poſſent gliſcenti morbo adhibere medicinam: Deinde reliquos, qui eſſent ſanandi: Denique ipſam medendi rationem. Et priſci quidem Irenarchas vocarunt, qui pacandis ciuium animis præerant; qui & Seruatores loci, & Hiocolytæ, & Expulſores latronum dicebantur: quorum officium omnibus prouinciarum Rectoribus, & Rerumpub. adminiſtratoribus mandabatur Principum conſtitutionibus, & Pontificum Maximorum decretis. Et vero ſi in tanta re Irenarchæ ſocordes fuiſſent, auro, vel, (ſi qui eſſent inopes) verberibus, & exilio mulctabantur. Irenarchas autem deligebant non tam eloquentes, quàm probos, & prudentes, atque interdum qui ſeditioſis ipſis eſſent ſic grati, vt tamen propterea à recto ne deflecterent. Scilicet ad res ſalutares in animos hominum turbulentorum transfundendas, ſolidum, ſyncerum, ac mundum vas non minimum valet.

l. vnica. C. de Irenar. lib. 11 in Authē. vt nulli iudi. §. 1 in Auth. de mand. Princi. §. deinde, col. 3.

Bald. in l. nullus. C. de ſumm. Trin.

Epiſ. 1. Alexandri, & epi. Antheri Papæ.

valet. Ac ſane ipſi quoque ethnici, ſiquis inconſtans, duplex animo, claudicans in vtramq; partem, facinoroſus fuiſſet, hunc prorſus ablegandum ab hoc munere cenſebant. At ſi ad eas, quas diximus, dotes, ſedula diuini auxilij imploratio accedebat, & ſolertia, ne per longas moras turbæ conualeſcerent, ita vt (quemadmodum in morbis quibuſdam grauioribus neceſſe eſt) diligenter amputarent ſerpens malum; in reliquis vero minus pernicioſis, aut contagioſis maturius incederent; hi maxime idonei componendis rebus habebantur. Et hoc quidem ad Irenarchas. Ceterum, quod attinebat ad eos, qui ſanandi erant, non vnum habebat caput: Alia enim plebi, alia ſingulis perſonis, alia ſeditionum auctoribus; alia viris, alia fœminis; alia iunioribus, alia natu grandioribus remedia adhibebantur. Nempe alia quoque vbi non eſt colluctatio cum carne tantum & ſanguine, verum etiam cum ſpiritualibus poteſtatibus, ac Satana, qui perpetuo quærit quos deuoret. Sed ciuilium diſſenſionum remedia omnia fere erant, Indagatio, Tranſactio, Vindicta iudicialis, vis armata, ſubmotio cauſarum, e quibus oriuntur ſeditiones, & præcautio futurarum. Indagationis autem duæ partes erant, quæ etiamnum ſunt, Delatio, ſiue Denunciatio, & Iudicialis cognitio. Quæ omnia cuiuſmodi eſſe debeant, iuris Ciuilis, & Canoni-

ci

ci periti ſatis norunt. Conradus autem Brunus accurate etiam inter alios egit ſex libris, quos de ſeditioſis ſcriptos reliquit. Verum cum hæc ita habeant, numquam in ſeditione, quæ orta ſit ob cauſſam Religionis, ſedanda, exemplum aliquod antiquitus occurret, quo vel hæreſis cum Catholica fide coire potuerit, vel Irenarchæ, publica auctoritate delecti, rem ad exitum, ſalua vtraque parte, potuerint adducere. Et Apoſtolus quidem, quum aduerſus ſeſe tumultuarentur Iudæi, quorum alteri erant Sadducæi, alteri Phariſæi, vſus eſt ea ratione, vt reſurrectionis veritatem, quam horum credebat pars, aduerſus alteram
Actuũ.23. *partem obÿceret:* Viri fratres (*inquit*) ego Phariſæus, filius Phariſæi, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. *Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo, & factus eſt clamor magnus. Et exurgentes quidam Phariſæorum (nam & illi reſurrectionem mortuorum eſſe dicebant) pugnabant, dicentes:* Nihil mali inuenimus in iſto: quid, ſi Spiritus locutus eſt ei, vel Angelus? *Sic igitur tumultum ab ſe auertit Apoſtolus. Eccleſia vero tum eius ſeculi, tum quæ poſtea fuit, anathemate feriens pertinaces in hæreſi, quos videbat ſpargere diſſenſiones, abſcindebat ab ſeſe, ne pars ſincera inficeretur. Theodoſius autem*

Imperator, promulgata aduerſus omnes hæreticos lege, vt quiſquis eorũ Clericus, vel Epiſcopus; vbilibet eſſet inuentus, decem auri libris mulctaretur: plerique eius pœnæ metu, animaduertentes, nil in iјs hæreſibus dignum, propter quod tanta paterentur, mox ad catholicam veritatem redierunt; & ita diſsipata eſt Donatiſtarum, & Circumcellionum coniuratio. Acceſsere poſtea etiam aliæ pœnæ, capitis, & ignis, de quibus egimus ſupra. Aug. epiſ. 50. ad Bonifacium Comité.

At quærimus (inquiet Miles) non Indagationem, non Vindictam iudicialem, non vim armatam, ſed tranſactionis aliquod genus, quo iſta olim ſine ſanguine compoſita ſint. Atqui planiſsime oſtenſum eſt, laterem (quod eſt in prouerbio) lauiſſe eos, qui vmquam attentarunt, hæreſim cum Catholica fide coniungere, ac quaſi duas conſtituere in vno corpore animas informantes, & intelligentes. Itaque peccatum hariolandi eſt, nolle diuinæ ordinationi acquieſcere. Quòd ſi Miles cauſſam adhuc quærit interiorem (quæ tamen ex iјs, quæ diximus, elici poteſt) ea ſine dubio eſt, quòd nulla tranſactio de iniuſta, vel inhoneſta re ſit ineunda: in hanc enim cum Dei conſilium non concurrat, diſſoluatur ilico & euaneſcat, neceſſe eſt. Et conſilium Dei iſthuc haud concurrere, certiſsimum eſt, cum neque cibum habere, neque Aue dicere hæreticis, admoneamur

Apo-

Apoſtolicis, hoc eſt Spiritus ſancti, præceptis. Res vero tanta iſta eſt, quippe (quod antea diximus) cæleſtis vitæ radicem (nempe fidem) attingit, ut veteris quoque Teſtamenti tempore ſeueriſſime prohibita fuerit. Sic enim ſcriptum eſt: Si audieris in vna vrbium tuarum, quam Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum, dicentes aliquos: Egreſſi ſunt filij Belial de medio tui, & auerterunt habitatores vrbis tuæ, atque dixerunt: Eamus, & ſeruiamus diis alienis, quos ignoratis: Quære ſolicite, & diligenter rei veritate perſpecta, ſi inueneris, certum eſſe quod dicitur, & abhominationem hanc opere perpetratam, ſtatim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq. quæ in ea ſunt, vſque ad pecora. Quicquid etiam ſupellectilis fuerit, congregabis in medio plateaũ eius, & cum ipſa ciuitate ſuccendes; ita vt vniuerſa conſumas Domino Deo tuo, & ſit tumulus ſempiternus. Non ædificabitur amplius, & non adhærebit de illo anathemate quidquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris ſui, & miſereatur tui, &c. *Hæc Deus. An ne vero (ut ad id redeam, quod dixi) iniuſtius quidquam, vel turpius eſt, quàm paciſci, ut Catholici*

Deut. 13.

cum

cum hæreticis in ſide, ac religione communicent, vt Templa, & Epiſcopatus retineant, quos per vim occuparunt: vt falſare pergant diuinum Codicem: vt innocentem pueritiam imbuant peſtilentiſſima hæreſi: vt decreta antiquiſſima, & optima tollantur: vt ſemper in peius ruat Chriſtiana reſpublica: vt ſpecie religionis, aſylus impune pateat, quò ſceleratiſſimi quique confugiant? Et patet certe, cum cæci ipſi viderint, Imperia & Regna omnia cecidiſſe, vbicumque iſta tranſacta ſint. Hinc enim Iuſtitium quoddam, quo leges, & Principum auctoritas ſilent, arripiunt ſibi ſubditi, moxq. dominationem omnino ſpernunt, & Maieſtatem quantamcumque non iam comiter obſeruant, ſed licentiſſime blaſphemant, minimamq. occaſionem nacti, ad ſolitas defectiones reuertuntur, maiorem ſemper ſibi dominatum ſtruentes. Vt in iſtos cadere poſſit appoſite, quod dixit Quinctius Conſul, cum Aequi, & Volſci Vrbi imminerent. Diſcordia (inquit) ordinum, eſt venenum Vrbis huius, Patrum, & plebis certamina: dum nec nobis imperij, nec vobis libertatis eſt modus: dum tædet vos Patriciorum, hos plebeiorum Magiſtratuum ſuſtulere animos. Proh Deum fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupiſtis, concordiæ cauſſa conceſſimus: Decemuiros creari deſideraſtis, Liu. lib. 3. ab vrb. cond.

E creari

„ *creari paſſi ſumus: Decemuirorum vos pertæ-*
„ *ſum eſt, abiere Magiſtratu, manente in eoſdem*
„ *priuatos ira veſtra: Mori, atque exulare nobi-*
„ *liſſimos uiros, atque honoratiſſimos, paſſi ſumus:*
„ *Tribunos plebis iterum creare voluiſtis, creaſtis:*
„ *Conſules facere veſtrarum partium, etſi Pa-*
„ *tribus videbatur iniquum, patricium quoque*
„ *Magiſtratum plebi donum fieri vidimus.*
„ *Auxilium Tribunicium, prouocationem ad po-*
„ *pulum, ſcita plebis iniuncta Patribus ſub ti-*
„ *tulo æquandarum legum, noſtra iura oppreſſa*
„ *tulimus. Quis finis erit diſcordiarum, & quan*
„ *do communem hanc patriam eſſe licebit? Victi*
„ *nos æquiore animo quieſcimus, quàm vos victo-*
„ *res. Satis ne eſt vobis, vos metuendos eſſe? Ad-*
„ *uerſus nos Auentinum capitur, aduerſus nos Sa-*
„ *cer occupatur mons: Eſquilias quidem ab hoſte*
„ *prope captas, & ſcandentem in aggerem Volſcũ*
„ *hoſtem nemo ſubmouit, in nos viri armati e-*
„ *ſtis, &c.*

Ceterum quoniam & veteres hæretici, qui rerum olim potiebantur, & adeo recentiſſimi quidam Conſiliarij alios tranſactionum modos pertentarunt; hos etiam expendamus, vt denique germanum, hoc eſt veriſſimum, inueniamus. Mitto autem minas, promiſſa, tormenta, aſtum, fraudesq. alias innumerabiles, quibus Impp. hæretici, & hæreſiarchæ conati ſunt Catholicos ad

ſeſe

ſeſe auertere: referta enim ſunt hiſtoriæ paſſim. Hunericus Vuandalorum Rex, qui Arianam, & Anabaptiſtarum labem erat amplexus, quum Epiſcopis Catholicis accerſitis, inſtituiſſet de Religione colloquium, iuſſit, eis oſtendi chartam inuolutã, dicique: Dominus noſter Rex Hunericus, licèt doleat, quòd fueritis contemptores, & adhuc voluntati eius obedire tardetis, vt eius efficiamini religionis, cuius ipſe eſt; nunc tamen bonum de vobis cogitauit: Si iuraueritis ita vt quod iſta charta continet, faciatis, dimittit vos Eccleſijs, & domibus veſtris. Ad quod vniuerſi Epiſcopi reſponderũt: Semper dicimus, & diximus, & dicturi ſumus, Chriſtiani ſumus, Epiſcopi ſumus, Apoſtolicam fidem vnam & veram tenemus. Factoq. poſt confeſſionem ſilentio modico, illi, qui fuerant à Rege deſtinati, feſtinabant extorquere Epiſcopis ſacramentum. Tunc beati viri, Hortulanus, & Florentinianus Epiſcopi, pro omnibus, & cum omnibus dixerunt: Numquid animalia nos irrationalia ſumus, vt neſcientes, quid charta contineat, facilè, aut temerè iuremus? Accelerauerunt quoque illi à Rege deſtinati, ſcripturæ eius propalare tenorem, qui huiuſmodi ſermonibus fuerat coloratus: Sic enim calumnioſa ſeries continebat: Iurate, ſi poſt obitum Domini noſtri Regis, eius filium Hildericum deſideratis eſ-

Victor li bro 3. de perſecu. Vuandalorum.

„ ſe Regem, vel ſi nullus veſtrũ ad regiones tranſ-
„ marinas epiſtolas diriget: quia ſi ſacramentum
„ huius rei dederitis, reſtituet vos Eccleſijs veſtris.
„ Cogitauit tunc multorum pia ſimplicitas, etiam
„ contra prohibitionem diuinam, ſacramentum
„ dare, ne Dei populus in poſterum diceret, quòd
„ vitio Sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fue-
„ rint Eccleſiæ reſtitutæ. Alij quoque aſtutiores E-
„ piſcopi, ſentientes dolum fraudis, nequaquam
„ iurare voluerunt, dicentes: Prohibitũ fuit Euan-
„ gelica auctoritate, ipſo Domino dicente: Non
„ iurabis in toto. Quibus miniſtri Regis, Sece-
„ dant in parte, inquiunt, qui iurare diſponunt.
„ qui cùm ſecederent, Notarijs ſcribentibus quis
„ quid diceret, & ex qua ciuitate fuiſſet, exce-
„ ptum eſt. Similiter factum eſt de illis, qui mi-
„ nimè iurauerunt. Statimq. pars vtraque cuſto-
„ diæ mancipatur. Poſt verò pars, quæ celaba-
„ tur, apparuit. Iurantibus, dictum eſt: Quare
„ contra præceptum Euangelij iurare voluiſtis?
„ Iuſsit Rex, vt ciuitates, atque Eccleſias veſtras
„ numquam videatis, ſed relegati, colonatus iure,
„ ad excolendum agros accipiatis: ita tamen, vt
„ non pſallatis, neque oretis, aut ad legendum co-
„ dicem in manibus geſtetis: non baptizetis, neque
„ ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis.
„ Similiter non iurantibus ait: Quia Regnum fi-
„ lij Domini noſtri non optatis, idcirco iurare no-
luiſtis:

luiſtis: Ob quam cauſam iuſſi eſtis in Corſicanam inſulam relegari, vt ligna profutura nauibus Dominicis incidatis. ,, ,, ,,

Simularunt item Cerdon, Arius, Achillas, Colluthus, antiquiores hæretici, amicitiam ſeſe velle colere cum Catholicis, ac pœnitere interdum; vt etiam Ariani Synodo Nicænæ ſubſcriberent: ſed tum maximè præſidia ſibi & arma conquirebant, quibus Eccleſiam euerterent; aditumq. tandem patefacerent Mahometiſmo, & Atheiſmo, qui hodieq. extant. Conati ſunt (inquit Alexander Alexandrinus Epiſcopus, ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum) illi diſcurſionibus vti; & aduerſum nos machinari, qui apud vnanimes comminiſtros noſtros, figuram pacis, & vnitatis dignitatem ſe exercere fingunt: quod autem verum eſt, abripere quoſdam eorum ad peſtem propriam per boniloquia ficta feſtinant, & litteras ab eis manifeſtas, & indubitatas exigunt, vt relegentes eas ſeductis à ſe perſonis, ſine pœnitentia eos in delictis ſuis faciant remanere, tamquam vnanimes habentes eadem ſecum decernentes Epiſcopos. Non enim quæ apud nos malè docuerunt, & egerunt, ea fatentur, propter quæ etiam ſunt expulſi; ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus; & quibuſdam obumbrationibus ſæpiunt. Veriſimilibus verò, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,,

Euſe.lib. 4. ca. 11. Iren. lib. 3. cap. 4. Tripart. hiſt. lib. 3 cap. 10.

„ *& pompoſis corruptibilem doctrinam ſuam ve-*
„ *lantes eloquijs, attrahunt in deceptionem quem-*
„ *libet incautum, non abſtinentes, etiam apud om-*
„ *nes, noſtræ pietati calumniari. Et hæc qui-*
„ *dem illi ....*

At noſtro tempore inſinuatæ ſunt ab aduerſarijs aliæ pacificandi viæ. Huſsitæ enim in Bohemia vtriuſque ſpeciei vſum cum diuiniſsimo Sacramento vrgebant, qui ſi conceſſus fuiſſet, proteſtati ſunt Ferdinãdo Cæſari, Bauariæq. Duci, ac reliquis, ſeſe ad vnitatẽ Eccleſiæ redituros. Is igitur permiſſus eſt non ſolũ in Bohemia, ſed in Auſtria, in Sileſia, in Morauia, ecce poſt tot annos nihil vnitatis aut pacis attulit: perſtant enim hæretici in tenaciſsima perfidia, & quem doloſa ſimulatione aſtum tegebant, vt interim cuniculos licenter agerent aduerſus pietatem, is in apertum prodijt. Petitæ etiam ſunt à quibuſdam Regnis vnà cum vſu vtriuſque ſpeciei, laxatio cælibatus in Sacerdotibus, condonatio vſurpatorum Eccleſiæ redituum, abſtinentia ab cerimonijs antiquiſsimis, quas vniuerſa per orbem Chriſtianum ſeruauit Eccleſia: nouæ etiam Miſſæ conſcriptæ, quibus ſenſim inſinuaretur pars Catholicæ Religionis. Sed neque hoc diuinæ Sapientiæ placuit, quare neque effectum eſt quidquam. Et poſtea reſcitum eſt, Anteſignanorum hæreticorum conſilio iſtud obtruſum Re-

gibus

gibus alioquin bonis, vt ſiquid ab Sede Apoſtolica ſubripuiſſent, hoc non ad pacis compoſitionē, ſed ad impoſturam Chriſtianæ Reipublicæ abuterentur: quippe etiam Catholicis Principibus ſenſim perſuaſuri, vt procuratis iiſdem laxationibus, finderent Eccleſiam Chriſti, latiſſimeq. venenum inter eas rimas vbique diffunderent.

Confœderatio item alia, ſed promiſcua omnium hæreticorum, alibi procurata coaluit; qua pollicebantur, vſuros ſeſe, vt pacatè cum hæreticis agere poſſent de Religione. Sed interea peſtis illa tanto contagio ingentes tractus infecit, vt dum hinc tamquam torrens plurimas Eccleſias abripuerit, tribunaliaq. Eccleſiæ ſuſtulerit; illhinc optimos quoque Reges adegerit, ſi coronam Regni vellent, ad iurandum hæreſum illarū omnium non tam tolerantiam, quàm penè patrocinium. Qui gladius niſi in viſcera fuiſſet admiſſus, Regnum florentiſſimum, quod interim magnopere laborat, haberemus, Chriſtiani orbis propugnaculum aduerſus perfidos, fide, nobilitate, fortitudine validiſſimum.

Jam verò vnà cum Milite iſto non deſunt, qui nunc alia conſilia propinent. Condonentur (inquiunt) vetera omnia delicta hæreticis ad tempus; quiq. communione Eccleſiæ priuati ſunt, reſtituantur Eccleſiæ. Videbitur (aiunt)

magna mutatio. At ſanè à quattuor ventis patuit ſemper & aditus, & reditus hæreticis, & ethnicis ad Eccleſiam; ac Iubilæum à Pontifice Maximo non ita pridem ampliſſimum (hæreticis quoque in foro conſcientiæ ſoluendis) promulgatum eſt vbique. Quod quidem, vt pleraque alia huiuſmodi, ab alijs quoque Pontificibus Maximis præceſſerunt, tamquam à diſpenſatoribus myſteriorum Dei liberaliſſimis. Et tamen nihil ſecutum eſt, quo Principum hæreticorum animos inflexos fuiſſe appareret. Miſſi legati, miſſæ amantiſſimæ literæ; euocati ijdem, vt diximus, ad loca tutiſſima. Quinetiam è Catholicis Sacerdotibus ad eos iuere, qui nulla alia re, quàm charitate, ac ſolida ſcientia muniti inter medios cõpedes, & equuleos, quibus excepti ſunt, vitam conſtantiſſimè profuderunt. Sed & apud tales tali ratione nihil effectum; niſi quòd Catholici in fide confirmati, cùm etiam plures ad vnam Catholicam Religionem accederent, vnam veritatis defenſionẽ, componendi viam eſſe vnicam in ſeipſis experti ſunt.

Quare & vnica hæc ratio reſtat inconcuſſa, qua ſemper Chriſtiana Reſp. vſa eſt ſaluberrimè; dùm ipſiſſimis vſa eſt ſeruandæ, ac reuocandæ vnitatis medijs, quæ Deus ipſe inſtituit, quæ quidem optimè obſeruauit Stapletonus. Hæc verò ſunt: Primùm quidem ipſe Spiritus ſan-

ctus, in corda fidelium effuſus, vt ſeruetur (ait Apoſtolus) vnitas ſpiritus in vinculo pacis: Deinde Regula ipſa fidei initio à Spiritu ſancto per Apoſtolos promulgata: Præterea conſtituti ex præſcripto CHRISTI *Domini in ſingulis per orbem Ecclesijs per ciuitates presbyteri, & Epiſcopi, vt vno aliquo ad tempus conſtituto vice* CHRISTI, *is confirmaret fratres ſuos, huic vniuerſa fraternitas obediret, Vnitatis autem origo oſtenderetur, vnaq. Eccleſia monſtraretur, & ſchiſmatis occaſio tolleretur: occurreremus denique omnes in vnitatem fidei: ad hæc mutuæ, & conſentientes Epiſcoporum litteræ. Denique Concilia tum prouincialia, tum generalia. Porrò quænam, & quanti eſſet momenti Regula fidei (quæ quidem latius patet, quàm fidei Symbolum) teſtatiſſimum ij reliquere, qui vixerunt Apoſtolicis temporibus, aut his fuere vicini. Quin ipſimet Apoſtoli, eos, qui nutaſſent in fide, iſthuc, tamquam ad rectiſſimam normam, reuocabant. Itaque non ſemel D. Paulus vrget Romanos, & Coloſſenſes, vt permaneant in fide tradita, fundati, & ſtabiles, quæ per vniuerſum mundum prædicata eſt: Timotheum, vt depoſitum cuſtodiat, formamq. habeat ſanorum verborum, quæ ab ſe audiuerat: ſe ipſum, ne in vanum curreret. Cùm agnouiſſent (alloquitur Galatas) gratiam, quæ data eſt mihi, Iacobus, & Ce-*

Tit. 3. *Rom. 5.* *Eph. 4.* *Luc. 22.* Cyp. lib. 1. ep. 3. & lib. 4. ep. 9. Hier. ad Euagr. & cõtra Iouinianũ. Cypr. de Vnit. Eccleſ. *Eph. 4.* Ambr. ſermo. 88. Augu. in Enchir. ad Laur. c. 56. & lib. de veland. virgin. & ante eũ Tertul. ĩ quẽ vide Pamelij epiſt. dedicatoriam initio libri. Aug. itẽ ep. 57. & initio lib. in Gen. imperfecti; & de fide ad

Pet. diac. & de fide, & operibus. Epiph. in Anchorato, Theodor. in libello Diuin. decr. Ignat. in lib. de tradit. Apoſtolicis, vt cōmemorat Euſeb. hiſt. eccl. li. 3. cap. 30. Tertull. lib. 4. aduers' Marcionem.

& Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dexteras mihi, & Barnabæ dederunt ſocietatis; hoc eſt (ait Tertullianus) vt cum auctoribus contulit, & conuenit de regula fidei, dexteras miſcuere: Itaque idem inquit Tertullianus, Galatas ad regulam fidei correctos, Corinthios autem Apoſtolus docet, contentioſum, qui nec à natura, nec à lege vetere, nec ab Euangelio petitis argumentis, velit acquieſcere, ſola conſuetudine, & auctoritate Eccleſiæ Dei eſſe compeſcendum. Propterea qui nouam de legalibus doctrinam inuehere ſine maiorum auctoritate volebant, repreſſi ſunt ab Apoſtolis. Quoniam audiuimus (dixere) quòd quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas veſtras, quibus non mandauimus; placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, & mittere ad vos cum chariſſimis noſtris Barnaba, & Paulo, hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri IESV CHRISTI. Miſimus ergo Iudam, & Silam, qui & ipſi vobis verbis referent eadem. Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodiētes vos, bene agetis. Valete. Et Apoſtolus cùm fidei Regulam vocaſſet rationem, hoc eſt analogiam, ſiue propor-

Rom. 12. 2. Cor. 2. Gal. 6.

proportionem fidei: Hanc (inquit) quicumque ſecuti fuerint, pax ſuper illos. Et obſeruandos eos monet, qui ita ambulant, ſicut (ait) habetis formam noſtram. Quòd ſi ab Apoſtolis ad viros Apoſtolicos, inferioraq. proxima ſæcula deſcendere libeat; Irenæus ait, ſub Clemente Pontifice, diſſenſione non modica inter Corinthios facta, ſcripſit quæ eſt Romæ, Eccleſia potentiſſimas litteras Corinthijs, eos ad pacem congregans, & reparans fidem eorum, & annuncians, quam in recenti ab Apoſtolis receperant, traditionem. Et paulo poſt: Si Apoſtoli (ait) non reliquiſſent nobis ſcripturas, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt his, quibus committebant Eccleſias? Sic item Origenes, & alij. Et D. Cyprianus ad Pompeium: Si ad diuinæ traditionis caput, & originem reuertamur, ceſſat error humanus. Et S. Hieronymus contra Luciferianum: Poteram vniuerſos propoſitionum tuarum riuulos vno Eccleſiæ Sole ſiccare. Et Epiphanius, ſpeciem ſcribit, ſiue formam Eccleſiæ, bituminis vim habere, fugantem horrenda, & pernicioſa dogmata, quæ ſerpentinam formam, & ſpeciem viperarum gerunt. At D. Auguſtinus, Si auctoritas Cypriani (inquit aduerſus Donatiſtas) ſequenda eſt, magis eam ſequendam eſſe in vnitate ſeruanda, quàm in Eccleſiæ conſuetudine mutanda.

Phil. 1.

Irenæus lib. 3. c. 3. & 4.

Epiph. hæreſ. circa fin.

Aug. li. 2. c. 9. de baptiſ. contra Donatiſtas.

Sed

Sed & regulam fidei (voluerint, noluerint) monſtrarunt (quod ſupra attigimus) damnata hæreſes. Eas enim, quæ euſque eruperant, cùm D. Auguſtinus enumeraſſet, ſic addit: Quid cum iſta ſentiat Catholica Eccleſia, ſuperfluè quæritur, cur propter hoc ſcire ſufficiat, eam cùm iſta ſentire, nec aliquid horum in fide quemquam recipere debere. Ac ſanè quìnam hæretici ſint, non tam ab hoc ſeculo, quàm ab omni anteacta ætate, planiſſimum eſt. Ipſam enim ſi vniuerſalem Eccleſiam intueamur antiquiſſimam, anne Aſia, & Græcia per Theodoretum, per Epiphanium, per Diuos Baſilium, & Chryſoſtomum, & alios; Africa per D. Auguſtinum, Optatum, Victorem; Occidens per ſanctos Hieronymum, Ambroſium, Hilarium; hæq. omnes Chriſtiani orbis partes per Synodos legitimè celebratas, prodent eaſdem, quas damnarunt, hæreſes, ipſiſſimas eſſe, quas hoc ſæculo reuocarunt ab inferis Lutherus, Caluinus, & reliqui? Quòd ſi qui tandem, veterum hæreticorum more, è tanta luce euadere volentes, obiecerint, aut occultas Apoſtolorum traditiones, aut communem populorum errorem ab Apoſtolica traditione recedentium, audiant, quid Irenæus, & Tertullianus iſtis reſpõderint. Illi etenim (inquit) ſi recondita myſteria ſciuiſſent Apoſtoli, quæ ſeorſim, & latenter à reliquis perfectos docebant, certè vel maximè

Iren. lib. 3. cap. 2. & 3.

ximè traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias,, committebant, quos & ſucceſſores relinquebant.,, Tertullianus autem. Hoc ſi ita eſt (ait) neglexit officium Dei villicus Chriſtus, vicarius Spiritus ſanctus, ſinens Eccleſias aliter interim intellige-,, re, aliter credere, quod ipſe Apoſtolis credebat.,, Quomodo veriſimile eſt, vt tot, ac tantæ Eccle-,, ſiæ, in vnam fidem errauerint? Et paulo poſt.,, Tot millia millium perperam baptizata, tot ope-,, ra fidei perperam miniſtrata; tot virtutes, tot,, chariſmata perperam operata; tot ſacerdotia, tot,, miniſteria perperam functa; tot denique mar-,, tyria perperam, & in vacuum, &c. Hæc ille ad-,, uerſus hæreticos; Qui quidem Eccleſiam perijſſe dicebant (ait S. Auguſtinus) quoniam in illa non erant: quique cū dictitarent, nullibi, præterquàm apud ſeſe, Eccleſiam eſſe, retulerunt ab eodem re-,, ſponſum illud: Video, quod fieri non poteſt, pars Donatiſtarum corpus deuicit; angulus Africa-nus orbem terrarum excluſit; gens vna vniuer-ſas gentes adduxit; ſarmentum vitem præci-,, dit., & ramuſculus arborem amputauit. Hæc,, D. Auguſtinus. Videbat enim perſpicax vir, niſi,, certa fidei regula fuiſſet relicta, potuiſſe obijci Deo (id quod cogitatu blaſphemum eſt) mentitum fuiſſe Prophetam, qui inquit: Quia hæc di-cit Dominus; Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi,, fluuium pacis, & quaſi torrentem inundantem,,

Tertull. de præſcript.

Aug. contra Creſconium.

Et cōtra Fulgētiū Donatiſtam.

Eſa. 66.

gloriam

gloriam gentium, quam ſugetis. At gloriam gentium numquam ferè inundauit niſi Catholica religio, quam vt ſubmoueret Satanas, zizania ſeminauit, & torrente maledictorum, ac diuerſarum hæreſum quæſiuit perennem illum fluuium pacis auertere.

Sed quod innuimus de Epiſcopis, ſummoq. Pontifice in Eccleſia conſtituto, per quos vnitas ſeruaretur, & diſciſſa ſarciretur, illud maximè teſtatur, quod nullum vmquam Eccleſiæ tribunal agnitum eſt, quod ex legitimis Epiſcopis, qui eundem Pontificem à CHRISTO ſibi præfectum crediderunt, conflatum non fuerit. Et mutuas quoque, ac conſentientes Epiſcoporum litteras fuiſſe diximus Iudicij Eccleſiaſtici ad reprimendos errores in fide medium celebre. Quæ litteræ cùm nominarentur formatæ, & communicatoriæ, abſentium conſulta, reſponſa, & conſentientes ſententias continebant. At Caluinus aſſeruit, Patriarchas à Synodo Nicæna, Patribusq. fuiſſe inſtitutos ad vnitatem ſeruandam. Hanc nimirum optimam fuiſſe rationem, qua Occidens, Oriens, Aegyptus, in vnitate conſeruarentur. Patriarchales verò, ac primarias verè fuiſſe Eccleſias, Romanam, Alexandrinam, Antiochenam, neque Caluinus, neque ante hunc Lutherus diffitentur. Hieroſolymitanam quidem dignitate, non poteſtate fuiſſe quartam, quippe

cuius

cuius Epiſcopus quarto, in Synodis loco ſederet, nulli Epiſcopo, Archiepiſcopove præeſſet (ſicut reliquæ) & Archiepiſcopo Cæſarienſi, Palæſtinæ Metropolitano, ac proinde item Antiocheno Patriarchæ ſubditus erat. Nam Conſtantinopolitanus Patriarchatus multò poſtea acceſſit, quòd Nicænæ Synodi tempore nondum nè ipſa quidem Conſtantinopolis eſſet fundata, quæ vigeſimoquinto anno Imperij Conſtantini, qui annus fuit poſt Nicænam Synodum quintus, dedicata eſt; quemadmodum in Chronico ſcripſit D. Hieronymus. Hæc cùm ita ſint, ac Romanam ſedem tenuiſſe primas, ex Synodo illa non negetur, ipſaq. ad vnitatem (inquiunt) tuendam, inſtituta ſit, eademq. extet adhuc, nec aliam fidei profeſſionem Eccleſia Catholica nunc teneat, quàm eam, quæ à Nicæna, & ab alijs, quæ conſecutæ ſunt, Synodis, accepta eſt; quid obſtat, cur in Occidente ſaltem nos, qui (vt iſti volunt) ſub Patriarchatu Occidentis degimus, hinc fidei vnitatem petamus? Nam vt inde aliæ quoque ſedes Patriarchales petierint, hiſtoriæ omnes commonſtrant. Quòd ſi prioribus illis ſæculis vſque ad Gregorium Primum, viguiſſe illius auctoritatem, & fidem, poſtea degeneraſſe dicatur; ecquis iſtam ſententiam tulit? Et vt legitimus aliquis tuliſſet index (quod numquam compertum eſt) cur priorum illorum ſæculorum conſenſus, Patres,

tres, verbum Dei rectè expoſitum, Sacramenta, cerimoniæ, ritus, Eccleſiæ ordinatio, & diſciplina, non petuntur, per quas diſsidia ſtatim tollentur? Videt iam (opinor) Miles iſte, aduerſum quem ob veritatis, & pietatis ſtudium agimus, quàm impudenti temeritate modus hic vniẽdæ Eccleſiæ certiſsimus detrectaretur; quem Spiritu ſancto inſpirati Dei homines nobis (vt tamen videbatur putaſſe Caluinus ipſe) reliquere. Putabat inquam; Nam propter illos tam frequentes lapſus, & ἀνιςορισίαν, quos partim ignorantia, partim prauitatis vitio commiſit in negandis primò Diuinorum librorum partibus, in verbo Dei peſsimè vel detorquendo, vel pernegando, atque in Hiſtoricis ſupprimendis, aut falsò citandis, etiam in eo, quod inquit, à Nicæna Synodo inſtitutas Patriarchales illas tres primas ſedes, turpiter labitur. Vt enim mos antiquus perduraret in Aegypto, vel Libya, vel Pentapoli, vt Epiſcopus eorum omnium haberet poteſtatem, ſimiliter autem & apud Antiochiam, ceterasq. Prouincias, honor ſuus vnicuique ſeruaretur Eccleſiæ, & quoniam mos antiquus, & vetuſta traditio obtinuerat, vt Hieroſolymorum Epiſcopo honor deferretur, haberetq. conſequenter honorem, Synodus illa approbauit, non inſtituit. Eccleſiæ verò illæ Patriarchales habitæ ſunt propriè, in quibus Petrus tamquam Epiſcopus ſedit.

ſedit. Petrus autem Antiochiæ, ac Romæ per ſeipſum, Alexandriæ vero per diſcipulum Marcum, ſedit. Qui Petrus, quoniam Romæ mortuus eſt, totaq. poteſtas pro regimine Eccleſiæ neceſſaria a CHRISTO ſibi tradita in ſucceſſoribus ſuis tradita reperitur, Romana Eccleſia prælata eſt omnibus. Huc ergo tamquam ad medium quoque certiſsimum conciliandæ pacis, ueniendum eſt.

At quod de Synodis diximus, cum (quemadmodum ſuperioribus ſæculis fieri ſolitum eſt) plures prouinciales hoc ſæculo habitæ ſint, Moguntina, Treuerenſis, Colonienſis in ipſa Germania ſuperiore, Mechlinienſis autem & Cameracenſis in Belgia, aliæq. alibi, hæq. vnanimes fuerint; acceſſerit denique generalis Tridentina, quæ doctiſsime, & conſtanter omnem pijs ademit ſcrupulum, & veritate conſtituta, diſſenſiones ſuſtulit; quid nodũ in ſcirpo quærũt iſti, ſemper quærentes, & numquam ad agnitionem veritatis peruenientes?

An cum difficillima videatur eſſe curatio plurimorum in Gallijs hominum, qui in hæreſes prolapſi, pertinaces ſunt, ratio vlla ſit, qua ſaltem qui Catholici ſunt, ſeruentur integri in fide, reliquorum autem ſanitas minore cũ periculo ſubinde curetur.

FVIſſe ingentem Gallorũ gloriam, Regnumq. potentiſsimum, dum non tam armis, quàm Religione Catholica nixum, pacis ſuis, terrori exteris fuit; noſtro tempore oſtendit poſt priſcos hiſtoriographos vir eruditæ pietatis Claudius Sanctius, Epiſcopus Ebroicenſis: Sæpe tamen inuidia Diaboli, & improbitate hominum, vel ab hæreſibus attentatum, vel a peccatis alijs concuſſum eſt, vt prorſus ruere videretur. Sed cum ad priſtinas artes diuina miſeratione reditum eſt, quibus ea gloria ſtabat, ilico tanta Regni moles, licet pene tota eſſet attrita, vires ſuas recepit, atque conualuit. Quare qui eos Gallicæ gloriæ caſus, e contrario autem hanc iterum ſemper, cum in curationem ſedulo incumberetur, reſurgentem cogitauerit, habebit vnde Regni ſoliditatem ſperare poſsit. Quippe neque hoc Deo difficillimum eſt, ante quem quaſi momentum Sap. 11. *ſtateræ (ait Scriptura) & gutta maris antelucani,*

cani, ſic eſt omnis orbis. Et nobiles Regni partes, atque prouinciæ, in Catholica Religione ſtantes, radicem illam adhuc viuæ fidei ſeruant, ex qua ſi ſerio ab iis, ad quos hoc attinet, ageretur, ceterarum vigor poſsit reuiuiſcere. Neque enim ingens oriretur meſsis ſolum e tāto, ſed ex multo minore ſeminum numero, ſi accuratius excolerentur. Et cum ſemina iſta inter ſummas procellas Diuina manus hactenus cuſtodierit, poſſemus illud ſperantes concinere: Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti. Nulla vero (inquam) paullo inſignior ciuitas eſt in Gallia, quin perpaucis exceptis tota, vel pene tota, Catholica ſit, templaq. & ſacerdotes, ac Sacrum, & Sacramenta, ritusq. exerceat antiquos. Nam Pariſii, Rothomagus, Toloſa, Bituriges, Aurelia, Andegauum, Burdegalæ, Lugdunum, Aquæ in Prouincia, Maſsilia, Narbona, Pictauium, Turonum, Troiæ, Ambiani, Rhemi, Diuionum, & frequentes aliæ auitam Religionem tuentur: Neque pene oppidulum fuit aliquod, quin (niſi ipſa aliquot ciuium proditione captum ſit) defenderit ſeſe aduerſus quantaſcumq. hoſtium molitiones. Hoc igitur rerum ſtatu, quamuis etiam priuatæ factiones in Regno magnæ ſint, tractusq. aliqui hæreſibus infecti, non tamen deſperādum, CHRISTO duce, & auſpice Spiritu ſancto, eo, qui res hoc ipſo in Regno olim deteriores ad

priſtinum ſtatum reſtituit: Adſit fides, ac quæ ſunt in manibus integra, hæc Diuino cultu, & iuſtitia firmius adhuc ſanciantur, ex hiſq. operarij accurate ad Eccleſiam ſobrie, & catholice regendam efformentur; certe ſenſim hæreſes quaſi obſiderentur, & euaneſcerent. Num enim cum vnius Geneuæ (ciuitatis quidem haud magnæ) pauci hæreſibus ſpargendis inuigilarint, tantaſq. aliquot annorum ſpatio euomere faces potuerint, Diuina virtus erit imbecillior, quæ ignem illum, qui non conſumit, ſed lucet, ſpargere nequeat, præſertim ſi in tot ac tantis, quas diximus, ciuitatibus, tamquã in Eccleſiæ CHRISTI fornacibus, iterum diligentius excitetur? Et ſane cum pauciſſimi viri nouũ orbem Chriſtianum Eccleſiæ hoc ſæculo adiecerunt tum cum omnia retrolabi videbantur: nos, quam habemus in manibus patriam verebimur tueri? Si vero quam ciuitatem vult ingredi Rex aliquis, hæc vnico die tota mundatur, cum quiſque viæ ſuæ partem euerrit; an dubitandum eſt, fore, ſi Diuinum auxilium vnanimes Catholici implorent, tergat autem quiſque proprias maculas, quin Deus, quaſi denuo triumphans, regrediatur in hoc Regnum, quod poſitum ſuper montem Orienti, & Occidenti, miris fidei Catholicæ radijs ita illuxit, vt Turcæ, Regem Regum, Galliæ Regem, honoris ergò nominauerint? Sic igitur

exibit

exibit Deus in virtutibus ſuis, resq. adhuc ſecundiores faciet illa inuicta Domini dextera, ſi concordem etiam bonorum animum viderit eorũ præſertim, qui cũ ſint Catholici, primas in Rep. tenent. Namq. vt per vnum Solem non fit, vt modo aër æſtuet, aut ſerenus ſit; modo frigeſcat, vel ſit nubiloſus, ſed accedat neceſſe eſt, minorum quoque ſtellarum vis illa, quæ iſtos effectus pariat: ſic ſane ad tranquillandum Regnum non ipſa vnius Regis, qualem a Deo expectamus, mens, & pietas, ac poteſtas ſatis erit. Scimus enim defectiones Solis, non huic, ſed interpoſitioni Lunæ, vel terræ, vel aliarum vmbrarum, aut nubium tribui. Itaque qui in ſupremas poteſtates ſæpe culpas coniiciunt, ſi ſeipſos reſpexerint, affectusq. & vmbras ſuas ſubtrahant, fiet breui, vt clariſsime micet poteſtas futuri Regis, honor Magiſtratuum, Eccleſiæ Catholicæ ſplendor. Ceterum qua nam ratione Reges ipſi labentem Galliæ ſtatum inſtaurarunt, dicendum eſt. Ludouicus, & Rex, & Sanctus, ab infantia inter Monachos enutritus, dum ſub paludamento militari, & Regia purpura, in vnicum Dei obſequium, omnem vitæ ſuæ curriculum referebat, caſtiſsime viuens, colluuiem Albigeorum aliunde in Gallias exundantem deleuit, & hæreſibus in Regno extinctis, terrorem Gallicum Saracenis latiſsime intulit, proq. Chriſti regno aduer-

ſus perfidos propagando (quo conſilio nullum magis regium, aut Chriſtianum eſt) vitam ipſam profundere commeruit. Hic ob tam inſignẽ pietatem, cum Paſtores nominandi, ac deligẽdi poteſtatem ab ſummo Pontifice ſibi conceſſam intellexiſſet, ac rediens Roma Legatus diploma Pontificium hac de re tuliſſet, reſpondit: Quòd mea Romæ negocia ſtrenue obieris, laudo: quòd mihi a Pontifice munus hoc retuleris, non admitto. Intelligo enim quanto cum periculo animæ meæ, ac Regni ſuſciperem. Ac protinus diploma igni tradidit. Hac igitur mente in primis, tamquam validiſsima vi, & machina, extinxit hæreſes, mores formauit, fidem Chriſtianã promouit. Sed & ante ſanctum hunc Regem ſtrauerat iiſdem artibus ad hæc viam Philippus Auguſtus, quo tempore bellis ciuilibus vigẽtibus, Normannisq. bello Galliam acerrime vexãtibus, Albigeis quoque hæreticis intra Regni viſcera externam gentem inuehentibus, Capetorum etiam Monarchia nondum firma, ſed vix adoleſcente, omnia ruere videbantur. Quid igitur Philippus fecit? Roberti Regis præceſſoris ſui ſemitam incedens, Epiſcopis primas in Rep. partes nobilium factione ſublatas, reddidit: hoſce quibuſcumque rebus licuit, fouit, hæreticos autem, & Eccleſiæ oppreſſores coërcuit; Iudæos Chriſti hoſtes Regno expulit, ſicq. poſtea Normanni prorſus debellati

ſunt,

ſunt, & eſt Galliæ integra quies reſtituta. Eandē hanc de Religione curam ſibi in primis ſuſcipiēdam Hugo Capetus Pariſienſis Comes intellexerat, ſi Galliæ hoſtes deuictos cuperet. Ac Pipinus, & Carolus Magnus, cum Saracenos, & hæreticos Gothos Galliam vaſtaſſe vniuerſam, ſimoniam ſacris ordinibus, & ſacerdotijs admixtam fuiſſe, bella quoque ciuilia inter Reges fratres arſiſſe, ſocordia denique Regnum pene interire, vidiſſent, intrepide inter ſummas difficultates, atque pericula connixi ſunt, vt Chriſtiana religio, moresq. auiti reuocarentur. Et ecce tranquillitas magna facta eſt; afflante videlicet progreſſui Deo, qui adſpirauerat cœptis. Sua itaque quum vnicuique ordini redderent, Deoq. vſurpata primum reſtituerent, Epiſcoporumq. dignitas Deo proxima iam emineret, renunciarunt quoque ipſi per ſeſe iuri nominationum Eccleſiaſticarum, vt electio rediret ad Clerum. Videbant enim eatenus Principibus infeliciter ceſſiſſe permiſſam poteſtatem miſcendi profanis ſacra, atque ad aulicorum importunitatem præficiendi quoſlibet ſacerdotijs. Hoc igitur complanato ad Diuinum præſidium demerendum, ſtatim reuixit Regnum, ex quo mox exacti ſunt ab ijſdem ex Italia Longobardi, alijq. Ariani: ex Gallia, & Hiſpania Saraceni; ex Saxonia, & reliquis Germaniæ populis, idola; potentiſſimumq.

vrbi Chriſtiano non tam Regnum, quàm Imperium, relictum eſt. Id quod Carolus Magnus vna cum liberis, cum religioni potius, quàm bellicæ virtuti ferret acceptum, reliquit etiam ſcriptū, plures a ſe victorias reportatas, dum in Monaſterijs orans pernoctaſſet, quàm dum in prælijs (quæ tamen plurima commiſit) manum cum hoſte conſeruiſſet. Superioribus item ſeculis, antequam hi naſcerentur, cum tota pene Regni maſſa corrupta eſſet, neque iam Gallia remedijs pateret, quæ omnibus ſacrilegijs & ſceleribus patuiſſet, Gunctbramnū Regem (inquit Gregorius Turonenſis) amaritudo cordis obſedit. Ad baſilicam S. Symphroniani martyris Duces & Epiſcopos cōgregauit, atque hunc ſermonem habuit.

Gregor. Turon. l. 8. c. 30.

„ *Qualiter hoc tempore victoriam obtinere poſſumus, cum ea, quæ patres noſtri conſecrarunt, non cuſtodimus? Illi vero Eccleſias ædificantes, in Deum ſpem omnem ponentes, Martyres honorantes, Sacerdotes venerantes, victorias obtinuerūt, gentesq. aduerſas Diuino opitulāte adiutorio, in enſe, & parma ſæpius ſubdiderunt. Nos vero nō ſolum Deum non metuimus, verumetiam ſacra eius vaſtamus, Sacerdotes interficimus, ipſa quoque Sanctorum pignora in ridiculo diſcerpimus, ac vaſtamus. Non enim poteſt obtineri victoria, vbi talia perpetrantur. Ideo manus noſtræ ſunt inualidæ, enſis tepeſcit, nec clypeus nos, vt erat*

ſolitus,

ſolitus, defendit, ac protegit. Ergo ſi hoc mea cul- „ pa adſcribitur, iam id Deus capiti meo reſtituat. „ Certe ſi regalia iuſſa contemnitis, & ea, quæ „ præcipio, implere differtis, iam debet ſecuris ca- „ piti veſtro ſubmergi. Erit enim documentũ om- „ ni exercitui, cum vnus de prioribus fuerit inter- „ fectus. Veruntamen experiri debemus, quid agi „ oporteat. Siquis iuſtitiam ſequi deſtinat, iam ſe- „ quatur. Siquis contemnit, iam vltio publica cer- „ uici eius immineat. Satius eſt enim, vt pauci „ contumaces pereant, quàm ira Dei ſuper omnem „ regionem dependat innoxiam. Hæc Rege dicen- „ te, reſponderunt Duces: Bonitatis tuæ magna- „ nimitas, Rex optime, enarrari facile non poteſt, „ qui timor tibi in Deum ſit, qui amor in Eccle- „ ſias, quæ reuerentia in Sacerdotes, quæ pietas in „ pauperes, quæue diſpenſatio in egenos. Sed quia „ omnia, quæ gloria veſtra profert, recta, veraq. „ eſſe cenſentur, quid faciemus, quòd populus om- „ nis in vitium eſt dilapſus, omnemq. hominẽ age- „ re quæ ſunt iniqua, delectat; nullus Regem me- „ tuit, nullus Ducem, nullus Comitem reueretur; „ & ſi fortaſsis alicui iſta diſplicent, & ea pro lon- „ gæuitate vitæ veſtræ emendare conatur, ſtatim „ ſeditio in populo, ſtatim tumultus exoritur, & „ in tantum vnuſquiſque contra ſeniorem ſæua in- „ tentione graſſatur, vt vix ſe credat euadere, ſi „ tandem ſilere nequiuerit? Ad hæc Rex ait, Si- „

quis

„ quis ſequitur iuſtitiam, viuat. Siquis legem, mã-
„ datumq. noſtrum reſpuit, iam pereat, ne nos
„ diutius hoc blaſphemium proſequatur. Hæc Gregorius Turonenſis. At ante Gunčthramnum cũ Clotarius Rex indixiſſet, vt omnes Eccleſiæ Regni ſui tertiam fructuum partem perſoluerent, proximus Diuinæ vltioni fuit, niſi præſtantis Epiſcopi virtute repreſſus, ſententiam mutaſſet. Cum enim inuiti omnes Epiſcopi ſcribendo ad fuiſſent, vnus Turonum Epiſcopus id reſpuens, libere dixit: Si volueris res Dei tollere, Dominus Regnum tuum velociter auferet: quia iniquum eſt, vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea compleant. Et iratus contra Regem, nec Vale dicens, abſceſsit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem B. Martini, miſit poſt eum cum muneribus, veniam precans, & hoc, quod fecerat, damnans.

Gregor. Turon. l. 4. cap. 2.

Nota denique ſunt Chriſtianiſmi in Galliis fundamenta, & progreſſus; cum Clodouæus, quod ex S. Remigij Rhemenſis Archiepiſcopi ore acceperat, id ad effectum deduci curaſſet. Erat enim ſcelerum omnium, atque perfidiæ pleniſſimum Regnum, cui necdum Chriſtianus Rex præerat. Archiepiſcopus igitur, dum baptiſmo tingeret Clodouæum, monet, caueret, ne vmquam ipſe poſtea latum a ſuſcepta Catholica Religione vnguem diſcederet. Tamdiu enim coronam

Regum

Regum capitibus hæſuram, quamdiu Catholicæ fidei, & Eccleſiæ adhærerent. Is ergo primum aduerſus Arianos mouit exercitum, a promotione fidei, promotionem Regni rectiſsime auſpicatus. Quare & longe, lateq. victor non minus Regnum in Eccleſia, quàm hāc in Regno, firmiſſimum ſtatuit. Hæ videlicet rationes fuere, quibus ſanatum eſt Regnum a Regibus. Quas ſane hoc quoque tempore iniri poſſe, ſaltem cum ſanis in fide Catholica Galliæ partibus, nemo non videt. Sic enim hæ veluti quibuſdam aggeribus munitæ, vim promouebunt vlterius, vt hæreſes quoque, & factiones, veritate, exemplo vitæ, iuſtitia, ruant, vel contabeſcant. Quidquid autem vicinum Catholicis prouincijs, & ciuitatibus erit ſanandum, facile admittet medicinam, ſi quaſi a membris primarijs recte valentibus, gradatim depellantur miniſtri impietatis hæreticæ, & in horum locum ilico ſufficiantur Catholici, & pij Sacerdotes, & concionatores, ac ciuilium rerum Catholici adminiſtratores. Quod quoniā aut hactenus effectum non eſt, aut poſt conſecutas victorias rectus earum vſus defuit, paxq. ſæpe, quæ non erat pax, a claudicantibus ad colligendas iterum fraudes, & hoſtiles copias, eſt procurata; non ſolum ſanata non eſt reliqua Regni pars, ſed & quæ ſana erat, in ſummam perniciem incidit. Etenim cū noui eſſent exercitus

ſcriben-

ſcribendi,vt externa vis ſubmoueretur;aut interiores faceſſerent tumultus, nouarum difficultatum moles erumpebat,qua mole, quæ cõſilia haud mature ſuſcepta fuerant, paullo momento, quaſi aduerſo flatu corruerunt. Inter eas autem difficultates præcipua fuit, quòd quæ potiora ſunt, omittebantur; vt ſi recuperatis arcibus, præſidia militum,& machinæ bellicæ imponendæ neceſſario viderentur, non tamen haberentur ad manus,quæ recuperandis animis, & reuocandis ab errore mentibus erant perneceſſaria: Sacerdotes nimirum pij,& libri,ac ludimagiſtri Catholici, quique vera Catholica Religione imbuti mox iuſtitiam paterno animo adminiſtrarent. Quæ cũ poſt victorias defuerint,quid ex licenti militum (fide tenus,non pietate) Catholicorum vita ſperari poterat, præter rapinas, aut vim, aut blaſphemias,ant mœnium cuſtodiam? quum tamen viui lapides ij ſint, ex quibus quæ in cælo ciuitas eſt,conſtruatur, Regnaq. ad eius exemplar ædificanda ſint,& conſeruanda.Et quidem qui legitimus erit in Gallia Rex, ſentiet, teneri primum ſe,deinde & alios,vt animũ a noxa alienũ (Deo videlicet ſemper adſpirante) retineat. Quo belli ſpiritualis apparatu,nullus vmquã validior erit. Qui quando in vniuſcuiuſq. manu poſitus eſt,nõ procul,ſed a ſeipſo accerſendus eſt.Hic vero ſi ſteterit,ecquid Regem prohibebit, quo minus ab cubiculis

biculis, ab aula, & a Templis, in quibus rei ſacræ operam dabit, ableget impuram iuuentutem, blaſphemos milites (quantamcumque obtendant fortitudinem bellicam) hominesq deinceps hæreticos: & eos quoque charos non habeat, ſed ab Eccleſia corrigi curet, qui cum Eccleſiæ bona poſſideant, neque animarum ſuarum, nec commiſſarum ouium curam gerunt? Tum vero neutrales, & peſtem illam nutãtium hæreticorũ amandet, adſcitis conſiliarÿs integerrimis, quorũ conſilia exploret. Denique ſenſim, quod fructuoſiſsime Rex Dauid faciebat, cõſulat in rebus fidei os Domini, per ſummũ Sacerdotẽ, hoc eſt nũc per Chriſti Vicarium. Vrgeat porro, quod Stephanus primus Hungariæ Rex mira diligentia vrgebat, ordines quoſque, ſuo vt munere fungantur, præſertim Eccleſiaſticos, qui anima Regni eſſe debent, quique niſi ſuum officium præſtent, Regnum ipſum ſit cadauer, omnibus hæreſibus, quaſi vermibus, ſcatens, & fœtens. In hoc igitur, vbi cœperit, quanto magis ipſe Rex perget, magis Deus ipſe Regno Galliæ (operi nempe manuum ſuarum) aderit. Is vtique, qui dat velle & perficere, per vndecim ſecula vnicum hoc fuiſſe antidotum oſtendit extinguendis hæreſum, & ſeditionum venenis; cum alioquin certiſsima ſtet Diuina illa comminatio, quam Deus per Moſem pronunciauit, cum dixit; Venient ſuper te

omnes

„ *omnes maledictiones , & perſequentes appre*
„ *hendent te , donec intereas , quia non audiſti*
„ *vocem Domini Dei tui , nec ſeruaſti manda-*
„ *ta eius , & cerimonias , quas præcepit tibi . Et*
„ *erunt in te ſigna , atque prodigia , & in ſemine*
„ *tuo vſque in ſempiternum , eo quòd non ſeruie-*
„ *ris Domino Deo tuo in gaudio , cordisq. lætitia,*
„ *propter rerum abundantiam ; ſeruies inimico*
„ *tuo , quem emittet tibi Dominus in fame, & ſiti,*
„ *& nuditate , & omni penuria , & ponet iugum*
„ *ferreum ſuper ceruicem tuam, donec te conterat.*
„ *Adducet Dominus ſuper te gentē de longinquo ,*
„ *& de extremis terræ finibus , in ſimilitudinem*
„ *Aquilæ volantis cum impetu , cuius linguam in-*
„ *telligere non poſſis , gentem procaciſſimam , quæ*
„ *non deferat ſeni, nec miſereatur paruuli, & de-*
„ *uoret fructum iumentorum tuorū , ac fruges ter-*
„ *ræ tuæ, donec intereas: & conterat in cunctis vr-*
„ *bibus tuis , & deſtruentur muri tui firmi, atque*
„ *ſublimes , in quibus habebas fiduciam in*
„ *omni terra . Obſideberis intra por-*
„ *tas tuas in omni terra tua ,*
„ *quam dabit tibi Do-*
„ *minus tuus .*

* * *

Theo-

Theorema de Theorematibus alijs, quibus Nua Gallus Gallos hortatur, tum ad fœdus ſanciendum aduerſus Turcam, tum ad Collegia quædam militaria inſtituenda, veteriſq. militiæ delectum habendum.

I*Am vero minus erit laborandũ in agnoſcendo Militis ingenio, cum ex ijs, quæ diximus, facile perſpici poſsit, quanti quidque ponderis ſit, quod de fœdere aduerſus Turcas iciendo, deq. militaribus Collegijs inſtituendis, & reſtituendis militiæ Gallicæ veteris ordinibus, differit. Ac primum opinatur, effici poſſe, vt Gallia, ceteriq. qui huic adiungerentur fœderati Chriſtiani Principes, exercitus ingentes terra, mariq. ſcribant, qui quidem exercitus ſint ex Catholicis & hæreticis commixti. Tum duo tantis copijs, quæ non eodem itinere ducendæ ſint, æquo præſint imperio, Dux Lotharingus, & alter, qui ſit a fide Catholica alienus. Pecuniæ ſumma octingentorum millium aureorum in ſingulos menſes iſti expeditioni addicatur. Mox petatur recta Byzantium. Quam ad rem quæ paranda, quæ prouidenda, quæ attentanda terra, mariq. ſint, differit audenter. Sed bonus vir, lupum auribus tenet. Talem enim vel apparatum, vel expeditionem*

dittonẽ, nec Diuinæ litteræ agnoſcunt, nec vſus vmquam docuit, nec humanæ hiſtoriæ prodiderunt. Et vero Imperator nullus eduxit in aciem copias, qui hoſtibus propria reliquerit diripienda, dum ſectatur aliena; niſi Stratagema id fuerit. Ludouicus Sanctus Rex (vt paullo ante diximus) prius Regnum compoſuit; ex quo etiam eiecit Albigeos hæreticos; deinde contra Saracenos mouit. Et ſane, quis febri laborans ſeipſo neglecto, alios curet; aut proprijs ædibus ruentibus, fulcra ſupponat alienis? Præterea plus quàm ſatis demonſtratum eſt ſupra, hæreſim cum Religione Catholica numquam conueniſſe. Et quidem in gratiam Chriſtianorum, qui cum ethnicis Imperatorum copijs permixti fuerunt; conceſſas a Deo exercituum fuiſſe victorias, legimus: at in gratiam hæreticorum, Catholicis vmquam proſperè ceſſiſſe, nemo legerit. Quin etiam cum interdum hæreticorum cohortes in ſubſidium euocatæ a Catholicis fuerũt, aut retardarunt victorias, aut proſperum harum exitum exitu altero poſteriore infælici concluſere; aut denique Regna prouinciasq. peſſumdantes, Mahometiſmo tradiderunt. Mitto detrectationem Imperij, ſi Dux Catholicus hæreticis copijs præſit: auerſiones itẽ animorum; blaſphemias, quas iſti & concipiũt, & euomunt aduerſus Catholicos, cum e concione ſuorum miniſtrorum exiliunt, prònasq. ad proditionem

ditionem mentes, dum hæretici cum ſchiſmaticis, alijsq. perfidis malunt, quàm cum Catholicis vitam agere. Quæ vt vera non eſſent, illuſtriſsimum profecto Diuinæ voluntatis teſtimonium eſt, Deum haud adeſſe hæreticis, quod Amaſiæ ſubſidiarias Iſraelitarum copias cum fideli Iudæ tribu volenti iungere, præceptum eſt. Sic enim habet Scriptura. Congregauit igitur 2. Paral.
Amaſias Iudam, & conſtituit eos per familias, 25.
*Tribunoſq. & Centuriones in vniuerſo Iuda, & „
Beniamin: & recenſuit a viginti annis ſurſum, „
inuenitq. triginta millia iuuenum, qui egrederentur ad pugnam, & tenerent haſtam, & clypeum. Mercede quoque conduxit de Iſrael centũ „
millia robuſtorum, centum talentis argenti. Venit autem homo Dei ad illum, & ait; O Rex, ne „
egrediatur tecum exercitus Iſrael; non eſt enim „
Dominus cum Iſrael, & filijs Ephraim: Quòd, „
ſi putas, in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus. Dei quippe eſt „
adiuuare, & in fugam conuertere. Dixitq. Amaſias ad hominem Dei; Quid ergo fiet de centum „
talentis, quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit „
ei homo Dei: Habet Dominus, vnde tibi dare „
poſſit multo his plura. Separauit itaque Amaſias exercitum, qui venerat ad eum ex Ephraim, „
vt reuerteretur in locum ſuum: At illi contra „
Iudam vehementer irati, reuerſi ſunt in regionẽ*

„ſuam. Porro Amaſias confidenter eduxit populũ
„ſuum, & abijt in Vallem Salinarum, percuſsitq;
„filios Seir decem millia: & alia decem millia vi-
„rorum ceperunt filij Iuda, & adduxerũt ad præ-
„ruptum cuiuſdam petræ, præcipitaueruntq. eos
„de ſummo in præceps, qui vniuerſi crepuerunt.

Ecqua vero confiſio animorum mutua inter Lotharingum, ſuosq. Catholicos, cum altero, qui ſit a fide Catholica alienus, ſuisq. hæreticis eſſe poſſet, iudicent qui etiam iudicio carent. In templis enim Chriſtianorum, in quibus vel Græci liturgias, ceteraq. de more habent, atque pias imagines retinent, & homilias Patrum adhuc magna ex parte recitant, vel vbi Catholici catholicè omnino adhuc Diuino cultui vacãt, quonam animo Caluiniani eſſent, qui monumenta omnia, veteres omnes Patres, Chriſtiq. inſignia, & Sacramenta pedibus conculcarunt in patria, & vaſa CHRISTI, *in vaſa Aegypti mutarunt? Quæ cauſſa eſt, cur Religionis veræ veſtigia quædam, & tamquam futura poſteris ſemina pietatis, noſtris autem antiquitatis indicia per Turcas mauult Deus ſeruari, quàm per hæreticos. Hi enim Chriſto dedere nomen, nec veritatis prætexere poſſunt ignorationem, cum Turcæ nondum Religione recepta, aut cognita, minus erga Chriſtianos, quàm hæretici, hoc in genere peccent. Et qui fecere iter per medios Turcarum,*

aut

aut Tartarorum fines, experti ſunt, inter iſtos licuiſſe, Diuinam omnem rem ſine vllo periculo agere, quæ tamen prorſus erat ſummis periculis expoſita, & prohibita inter hæreticos, licet Catholicis Principibus ſubiectos. Anglia vero, ceteræq. regiones eo veneno imbutæ, quid permittant, vel prohibeant, docent: dum tam dira numquã ſupplicia fuere a nominis Chriſtiani perſecutoribus inuenta, quin diriora hoc tempore aduerſus Chriſtianos intẽtauerint. Quæ cùm dico, fœdus tamen omne, quo Chriſtiana reſpublica lædatur, cum Turcis abrumpi cupio, ne cum fœdiſſimum ſit, Chriſtum cum Mahumete coniungere, atque huius ſectarijs honorem, & obſequium a Chriſtianis deferri, maieſtas Chriſtianiſsimi Regni apud Deum & homines pergat deminui, ob deminutam CHRISTI Regis Regum, tam infauſta amicitia, vel fœdere maieſtatem.

Porrò Miles, ſi ſacram Gothifredi Bullionei, & reliquorum expeditionem contra Saracenos perpenderit, intelliget, diſsimillimi iſtius, quem meditatus eſt, apparatus, finem diſsimillimum fore. Porro tanta vel pecuniæ ſumma, vel hominum numero haud opus eſſet. Non eſt (inquit Deus) difficile Deo, ſaluare in multis, vel in paucis. Et Matthias Rex Hungariæ, quoniam erat Catholicus, Catholicasq. habebat copias, militemq. in virtute exercebat, ſæpe trucem Chriſti

hoſtem a Chriſtiano Regno minoribus copijs auertit, fineſq. late Chriſtiani propagauit Imperij, vt eo etiam, tamquam Eccleſiæ CHRISTI propugnaculo, Principes alij Chriſtiani vterentur. Alexander quoque Epirotarum Regulus, quem Scandebergium Turcæ, & hiſtoriæ nominarunt, plurimis prælijs Turcas fudit, idq. paucorum millium hominũ delectu habito, quos continenter in armis, officioq.; vt & vna in fide, continebat. Notum eſt, quid Monfortius, & reliqui, hocq. ipſo ſæculo Catholici Luſitani effecerint tenuiſſima claſſe, qui dum pro CHRISTI nomine pugnarunt intrepide, frena iniecerunt oræ pene totius Orientis, quam vel in tam diſsitis regionibus adhuc retinent. Teutonicorum etiam equitum ordo, qui primum in Phœnicia, deinde in Pruſsia, & Liuonia rem Chriſtianã auxit, dum pauci aduerſus plures populos ſeſe veluti murum opponerent, floruit; magnoq. vniuerſæ Chriſtianæ militiæ fuit incitamento. At vbi manus remiſerunt, æquariq. Archiepiſcopo Rigẽſi, & Sacerdotibus alijs, mox item præeſſe voluerunt, corruit Ordo, & plurimi eiuſdem ordinis in hæreſim lapſi cum fide gloriam, bona, cælum amiſerunt. Succeſſerunt Equites Rhodij, qui licet pauciſsimi, ecce tamen in vnius minimæ inſulæ Melitæ anguſtias redacti, quanta ſunt auſi? Qui quoniam Religionem Catholicam non deſeruere,

ſeruere, maria etiamnum percurrunt impauidi, & hoſtem immanē non ſemel repreſſerunt, maiores ſemper euaſuri, ſi pergant maiores eſſe ſeipſis; quippe ab animo noxas magis ſtrenue, quàm à mari piratas abigant, & Chriſto, & D. Ioanni, cui militant, nullam malefactis iniuriam inferant. Neque verò multo antea Deus excitauerat Burgundos Principes pios, qui cum Aurei velleris ſocietatem inſtituiſſent, Catholicæ Religioni plus centum & quinquaginta annis præſidio fuere aduerſus furentem rabiem Huſſitarum, Vuiclefi, & Picardorum, ſicuti etiamnum aduerſantur ſemini nequam Lutheri, Caluini, & reliquarum peſtium. Ex ijs autem, vti ex alijs militaribus ordinibus, qui ſub patrocinio D. Michaëlis Archangeli in Gallia, & D. Iacobi in Hiſpania inſtituti fuere, Collegiorum, ſiue ſeminariorum militarium forma elici, & perfici poſſet, quæ vno aſpectu facile refelleret inania Militis commenta, cum noua in Gallijs Collegia, Lugduni, Burdegalis, & alibi inſtituere, veteremq. militiam reſtituere cogitat. Extant porrò aureæ, quæ dicuntur, litteræ, ſiue Bulla à Carolo Quarto Imperatore edita, ex qua in hanc vſque diem conſtitutiones Imperij deprompta ſunt, quibus pleraq. omnia ſtatuuntur, quæ ad conſeruationem omnium ſpectant, quæue Catholicam religionem fulciunt, ne colla-

batur, aut collapſa ne deſeratur: hoc vno tantum mutilæ, quod paucißimi ſunt, qui eas obſeruent, nec quiſque hactenus Princeps præclariſsimum omnium facinus ad Dei gloriam aggreſſus eſt, vt tum ex iſtis, & aliorum ordinum legibus, tum ex ijs, quæ erudita hæc ætas ad militarem vſum conferre poteſt, ſeminaria excitaret militaria, in quibus adoleſcentes Chriſtianam pietatem, hiſtorias vtiles, militarem diſciplinam, ſic teneris mentibus exciperent, vt cum ijs adultæ mentes matureſcerent, enſem ad Dei gloriam vtiliſsime ſtringerent, non ad abominanda ſcelera, blaſphemiasue, aut tantum ad luſorias chartas, & procacitatem abuterentur.

Et vtinam ij, qui plus æquo fidunt bellicis apparatibus; pecuniamq. quàm pietatem, neruum putant eſſe belli potiorem, Deo in primis fiderent: huncq. primarium exercitus Ducem, qui eſt Deus exercituum, ſibi præficerent, & è paucis probis, & fortibus copias conſcribi mallent, quàm ex multis, & improbis: Aurum autem non tam multum, quàm iuſtè, ſine vllius iniuria, peccato uè colligerent: Denique iuſtis bellorum cauſsis, conſiliarios Catholicos, & ſalutis æternæ etiam erga hoſtes deſiderium adiungerent; certe nihil eſſet tantum, quod adhuc perfici non poſſet: cum, contra, quibus expeditio-

nibus

nibus hæ validæ virtutum machinæ, atque ſinceriſsima Dei gloriæ mens defuit, eædem bellicæ expeditiones infinitam prope vim auri inutiliſsime prodegerint, copias ingentes neci, ne dicam damnationi, tradiderint, ac tantum non complanant in dies iter Mahometi, vt quod reliquũ eſt Europæ deglubat, & voret.

DE IOANNIS BODINI LIBRIS

Conſideratio, & Cautio.

QVOD de ingenio, ſcriptiſq. Bodini, qui multorum manibus teritur, exiſtimari poteſt, hoc eò magis ſcribendum eſt, quòd rerum vſus, variarumq. in homine ſcientiarum ſpecies incautis ſenſim inſtillat catholicæ Religionis obliuionem, vt mitiſsime loquar. Eò vero etiam magis, quòd non ita pridem commẽdati ſunt Italicæ genti verſi ab Interprete aliquot eius libri tamquam viri (vt vocat) diuiniſsimi, & perfecti Theologi.

Et ſcripſit quidem ille (quæ ad noſtras manus venerunt) Methodum hiſtoriæ, ac librum de Dæmonomania Latinè. ſex vero de Republica libros Gallicè, quibus & mentionem facit libri de Imperio ab ſe editi, & aliquorum aliorum. At quoniam qui de Repub. ſunt, non integri omnino Italicè exierunt, quòd qui eos purgarunt, minus

forſan hæreticorum nouerunt inſidias, aut alijs diſtenti negocijs, multa prætermiſerunt; ideo in primis ex eius Methodo hiſtoriæ, vnde in reliquos libros plura tranſtulit, certius inchoandum iudicium eſt.

Vniuerſa igitur hac tractatione hæreſim ſapit, quod Lutherum, Caluinum, Melanchthonem, ceterosq. nominet honorifice. Hiſtoricos item Peucerum, Carionem, & alios vſurpet ad faciendã fidem, qui & hæretici fuere, & turpiſsimè in hiſtorijs lapſi ſunt. Quod ſi catalogus hiſtoriæ, qui methodo adiũctus eſt, ab eo ſic prodijt, quemadmodum Baſileæ editus eſt, anno huius ſæculi ſeptuageſimo ſecundo, ſanè hominem, qualis tunc fuerit, cum ea ſcribebat, manifeſte arguit. eo enim tamquam manu, ad libros quoſque hæreticos, atque peſtilentes Magdeburgenſium Centurias tractandas lectorem ducit. Cum & antea D. Ioannis Apocalypſeos auctoritatem, ſectatus Caluinum (cuius & hoc de libro, tamquam feſtiuum, ſed impudentiſsimum dictum refert) non tam impudenter eleuet, quàm prorſus tollat, cum tamen antiquiſsimi Patres, totaq. Eccleſia Catholica, vt ſacroſanctam, & pleniſsimam diuinorum myſteriorum Apocalypſim illam ſemper agnouerit.*

* Dion. Areopag. c. 3. hierar. Eccl. Iren. lib. 5. Tertul. lib. 4. cont. Marcionem. Chryſoſto. hom. 3. in Pſal. 91. & alij.

pag. 322 *Negat porrò, Deum efficere poſſe Deum, quia (inquit) infinitum ab infinito fluere nequit. Quæ ratio*

ratio iſti, nec Philoſopho, neque Theologo ſatis ſuaſit, nec Deum ex Deo, neque Filium ex Patre, neque Spiritum ſanctum ex ambobus procedere: nam vtraque procedens perſona infinita eſt. Quòd ſi quæras, vnde homo iſte politicus hæc hauſerit, Ex terra, ſenſibusq. cum D. Chryſoſtomo reſpondebo.

Ait verò Deum eſſe cauſam mali & interitus pag. 325
κατὰ συμβεβηκός, hoc eſt per accidens. Et ſubdit, Cum aut ſcelerati, aut viri boni curam omittit. in quo errat: Deus enim numquam non curat homines, & humana, licet ſubtrahat gratiam quibus ea pro ſua infinita ſapientia ſubtrahenda eſt: ac tamen etiã tunc humana maxime curat.

Cum autem furioſorum actiones, inquiat, ma pag. 23
gis eſſe diuinas quàm humanas, non ita multo poſt inquit. Quem Deus, aut furor Diuinus ad vaticinandum afflauerit, &c. At diuinis vatibus nihil æque aduerſatur, vt furor, vt inſania, vt mentis perturbatio, quemadmodum optime D. Chryſoſtomus oſtendit: nec ipſemet Bodinus Chryſoſ. in 12. cap. ep. Corinth.
in libro de Dæmonomania negat.

Affirmat intemperantes nihil ſcelerate ſpon- pag. 23
te agere: itaque intemperantes Bodinus liberta-te ſpoliat arbitrij, quamuis liberum arbitrium non neget, eo potiſsimum libro, quem de Dæmonomania ſcripſit.

Pontifices, & Sacerdotes ſub imperio Magi- pag. 23
ſtratuum

ſtratum ait contineri. Quare pluris erit ſæcularis Dominus, quã Romanus Pontifex, & Principes quàm Epiſcopi, hoc eſt oues quàm paſtores, prævalebitq. diuinæ & cæleſtibus clauibus humana poteſtas.

pag. 64. *Cornelium Tacitum impium iudicaret, niſi pro ſua tuenda Religione aduerſus noſtram ſcripſiſſet. Quod ſanè impium per ſe eſt, neque vero à Chriſtiano ſcriptore, (qualis haberi volebat Bodinus) probandum.*

pag. 72. *Hiſtoriam de ænea CHRISTI Domini ſtatua à Nicephoro Calliſto, a Nicephoro Gregora, & ab Euſebio diligenter ſcripta, cuius ſtatuæ ora vim morborum omnium expultricẽ cuidam naſcenti herbæ tribuebat, fabulam, & nugas appellat. Sed nos hominis potius audaciam, qui rem trium haud leuium auctorum ſcriptis teſtatam, & in quarta Actione ſeptimæ Synodi generalis aduẽrſus Imaginum hoſtes recitatam pernegat, non tam fabuloſam, quàm perfidam appellamus.*

pag. 113. *Craſſo aëre putat Dæmones egere, quo ſuſtineri queant. Sed hoc inſcitiæ potius, quàm perfidiæ tribuendum eſt.*

pag. 117. *Temporibus impietatis gloriam tribuit religionis, Chriſtianis ſæculis eam adimit. Quod quàm ſceleſte dicatur, ex ijs, quæ contra Machiauellum obſeruauimus, licebit perſpicere.*

E non-

E nonnullis anilibus Mathematicorũ ſuper-ſtitionibus erui quadantenus veritatẽ poſſe profitetur. At quod tẽpori tribuit, id peccatis & alijs iuſtiſsimis cauſis, non aſpectui ſyderum, docet liquidiſsime diuina Scriptura eſſe tribuendum. pag. 117. pag. 118.

Bohemi (inquit) & Saxones, primi Romanos ritus deſeruerunt. Quàm ſapienter (inquit) non diſputo: Quaſi vero de eo in vtramuis partem diſputari poſsit, debuerint ne Bohemi, & Saxones ab Eccleſia Catholica deſciſcere. pag. 121.

Italia (inquit) à vetere opinione ægre diuelli poteſt. Vbi cum opinionem vocat fidem orthodoxam, in qua Italia non perinde nutat, vt reliquæ prouinciæ Tranſalpinæ, intelligit cordatus, & Deum amans lector, quid in animo ſcriptoris reſidebat, quum hæc ſcriberet. pag. 122.

Platonis & Xenophontis probat inſtitutũ, qui Magiſtratibus Reip. cauſa mentiri permittunt. Atqui non id lex Dei, neque recta ratio permittunt. pag. 123.

Ait neceſſe eſſe fingere nouum Orbem. Quod ſane fingere, hominis eſt aut ficti, aut fanatici. pag. 125.

Negat Pontifices habere Imperium, Vocationem, Prehenſionem, Viatorem, aut lictorẽ. Quæ præſidia, cum non ſolum ad Pontificiam auctoritatem deminuendam, verumetiam ad CHRISTI poteſtatem obſcurandam Pontificibus de- pag. 169.

mat

mat, quantum in ſe eſt, non clauam de manu Her culis, ſed Clauum de manu Dei conatur eripere.

pag. 186. *Optimus, inquit, quiſque vir, peſſimus ciuis eſt. Quare ex huius hominis decretis, fœlicitati Reip. & optimo ciuium ſtatui virtus obeſſet: id quod vt ſolum cogitetur, indignum ſane eſt, ne & impium dicam.*

pag. 127. *Inter falſas Religiones, quæ Regna atque Imperia euerterũt, Chriſtianã etiam audaci blaſphemia numerat: cum vbi Chriſtiana Religio integre ſeruata ſit, Imperia ſemper & Regna floruerint, quæuè antea ſubiecta dæmonibus, & perfidis eam poſtea admiſerunt, mirabilem ilico pietatem aſſecuta, fructus edant vberrimos, quales Indiæ, ac nouus Chriſtianus Orbis hodieq. oſtendunt.*

pag. 240. *Aut Pontificum (ait) libidini ad hæc vſque tempora ſeruit. Loquitur autem de Romanorum Imperio, Romanorumq. Pontificum ſacroſanctã, & a Chriſto ipſo traditam poteſtatem arrodit.*

pag. 145. *Geneuenſem Remp. hæreſeos atque impietatis labe pollutiſsimam, homo hic virtutibus, ac pietate florentem appellat.*

pag. 253. *Reuerentiam, quæ ob diuinitus impertitam poteſtatem Romanis Pontificibus defertur, irridet. At Deus qui eam ſtatuit, ac ſeruat, non irridebitur.*

pag. 284. *Pontifices grauiſsimis cenſoribus egere confirmat.*

firmat. At quoſnam iſte cenſores adhibebit? hæreticoſne, an viros laicos politicos? Sed certe quæcumque a Deo ſunt, ordinata ſunt, nec ſuæ defuit ſapientiſſimus Dei filius Eccleſiæ, in qua poſuit Apoſtolos, Doctores, & alios; per quos vti & per Synodos, Pontifices maximi iuuarentur, penes quos interea tamen ſtaret ſumma, & ipſamet pluſquam cenſoria poteſtas.

Eccleſiaſticam Monarchiam beatiorem futuram eſſe exiſtimat, ſi iure legitimæ ſucceſſionis, non electionis, huic illive traderetur. Ita igitur Chriſtus in ſua inſtituenda Repub. minus vidit, quàm Bodinus, & faceſſet Eccleſia, vt ſuccedat ſynagoga, & patebunt fores amplexibus carnalibus, vt abeat cælibatus: quemadmodum fuſius infra dicemus. pag. 192.

Tradit formas omnes in materia ex nihilo generari: quod tamquam Phyſiologiæ imperito ei adſcribendum eſt. pag. 315.

DE IOANNIS BODINI LIBRO de Dæmonomania.

PORRO in libro de Dæmonomania, quo de Sortilegis, Magis, Lamijs copioſe agit, plura ſunt, quæ quum limam neceſſario requirant, ſententijs veracioribus ſupplenda eſſent omnino.

Et primò, quod tum de hoc, tum de libris de Repub. dici poteſt, quum in his omnibus Methodi ſui de hiſtoria mentionem ſæpe faciat, id prorſus expungendum eſt: quippe quæ pelliciat incautos ad tractãdum librum, qui iam ipſo iure prohibitus eſt, & refertus erroribus, vti ſupra monſtratum eſt.

Adde vitium, quo alios libros aſperſit, vt vix vmquã, aut certe (vt dixi) parciſsime, de CHRISTO Dei Filio, tamquam de Saluatore, & IESV, loquatur in re tanta, quantam hæc tractatio requirebat. Et D. quidem Paulus, paucis Epi-

ſtolis circiter quingenties nominis IESV reuerentiſſime meminit. Sciebat enim cui credebat, vnde & ſic loquebatur. Inſigniſſima item Euãgelij Bodinus loca, vbi apprime decebat, omiſit; quibus locis habentur variæ nocendi artes in Dæmonibus, & Principem huius mundi eiectum fuiſſe foras à Domino, & obſeſſos ab eodem mirabili ſapientia, & auctoritate ſanatos. Nam etſi poſtea Bodinus de Chriſtiana lege, ac de Euangelio aliquid commemorauit, reliqua tamen eiuſmodi ſunt, vt dubitari poſſit, id ipſi non excidiſſe, ſed additum a pijs, & catholicis viris, qui ſilẽtio illo Bodini offendebantur.

Verſus finem.3.libri.

Et materiã quoque de creatione Angelorũ in dubio initio reuocauit è Rabbinis, quibus & hoc libro tam videtur addictus, vt ad eos ſæpius recurrat, quàm ad Euangeliũ Filij Dei Domini noſtri IESV CHRISTI. Vt etiam ſecundo libro minus caute de Sabbato loquatur: quidquid poſtea aſſutum eſt de die Dominico, tenui (vt ita dicam) filo.

Apocalypſim autem quum citat, tacet tamen eam a D. Ioanne Euangeliſta fuiſſe conſcriptam; quum & in hiſtoriæ Methodo planius, quid aduerſus illam ſentiret, pronunciaſſet, vt diximus.

Nuſquã pene, niſi ſemel (ſi tamen id illius eſt) Eccleſiam Catholicam Romanam appellat, licet Theologorum ſententias in ſuas narrationes non

 raro

raro conferat, & citet.

Tertij libri capite 1. & 6. quum fuſius diſſerat de ratione eijciendi Dæmones, deq. vi eorum tollenda, quam per Magos, Lamias, Sortilegos in humana corpora, & iumenta, agroſq. & domos exerunt, affert quidem aliqua, quæ pietatem ſapiunt, & vera ſunt. At reliqua, quæ Spiritu ſancto edocti Apoſtoli, & Eccleſia ſemper adhibuerunt, vel diſſimulat, vel certe liquidius explicare poterat, quod ipſe (ſi tamen eius iſta fuerunt) nimis conciſe attigit. Quale, quòd Energumeni ſiſtebantur Eccleſiæ, dum diuina Euchariſtia conſecrabatur: Quodque in Baptiſmo myſtice fit per ſanctas illas exufflationes, & orationes, quæ vſque a temporibus Apoſtolicis habebantur: quod item fit per reliquos ſacerdotum (& quidem horum tantummodo catholicorum) exorciſmos: per inuocationẽ nominis IESV, in quo flectitur omne genu, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: per ſignum Crucis cum inuocatione ſanctiſſimæ Trinitatis: per peccatorum exomologeſin, & confeſſionem coram Sacerdote: per Diuorum reliquias: per ſacroſanctum Chriſti Domini ſacrificium; quod terribiliſſimum Diuus Ioannes Chryſoſtomus vocat φρικωδεστάτην θυσίαν; per diuinæ Euchariſtiæ attactum, aut ſumptionẽ: per aquam benedictam. Nam & Dæmonum infeſtationẽ oblato Chriſti Domini ſacrificio ceſſaſſe, & Dæmones

Aug. lib. 1. de ciu. Dei cap. 1. & lib. 22. cap. 8. & de cura mortuorum, c. 17. Ignatius in Epiſt. ad Epheſ. Chryſo. ho. 21. ad Antioch. Proſper Aquitan. lib. prædict. c. 6. Vita S. Bernar. lib. 2. c. 3. & in Gulielmo Abb. S. Theodorici lib. 1. c. 10.

eÿci, ac torqueri in memorÿs, & templis Martyrum, res ipſa, & Patres ſemper oſtenderunt. Vbi tota (inquit D. Auguſtinus) feriendi (in Dæmone) refrenatur immanitas, & captiuandi cupiditas frangitur. Quare & S. Ignatius id vocabat catharticum, expellens malum in nobis, ac poteſtates Satanæ: quod vermes, & ſerpentes (inquit Chryſoſtomus) exitio tradit: vt ſexcenta alia loca mittam, quibus hoc ipſum liquet in Proſpero Aquitanico, in D. Bernardo, & alÿs. Sed & Bodinus, qui tam ſedulus eſt in recenſendis, quæ ſuo tempore contigerunt in Gallÿs, rem totam bona debebat fide ſuis ſcriptis inſerere, quæ anno huius ſæculi ſexageſimoquinto accidit in Diœceſi Laudunenſi Galliæ Belgicæ; quamque ex actis publicis Bartholomæus Fajus in Senatu Pariſiēſi Inquiſitionum Præſes, ſuo libro, quem Energumenicum inſcripſit, vir integerrimus retulit. Id

Vide Claudium Sanctē de reb. Euch. controuer. repet. 2. c. 9. pag. 48.

erat de Nicola Petri Alberici filia, annos nata paullo minus ſedecim, & iam nupta Ludouico Petreio; in quam quum Dæmon intraſſet, cum in dies peius haberet, et grauius torqueretur, Conſulti eius loci Curio, atque alÿ religioſi viri, ſuſpicati ſunt neſcio quid de maligno ſpiritu: qui per exorciſmos tandem, quiſnam eſſet, coactus edere, ſe Beelzebulem Dæmoniorum principem palam fatebatur, nec ſe de ſua poſſeſſione deÿci, vel deturbari poſſe, quàm ab vno aliquo, qui tum

in Regio comitatu ageret. Dictum hoc res comprobauit de nobili, ac pio Epiſcopo Laudunenſi Ioanne Burſio. Nam cum aliorum coniurationes parum, aut nihili faceret Dæmon, mulier in vrbem Epiſcopalem deportatur menſe Ianuario; & graue certamen, ac diuturnũ Epiſcopo cum Beelzebule incubuit, per continua ieiunia, quotidianas, & publicas ſupplicationes, atque oblationes, totiesq. palam iteratas depulſiones. Media in Eccleſia Cathedrali tabulatum fuit extructum, in quo vndeuicies, ſpectante populo, decertarunt Epiſcopus, & Satanas, ne expelleretur, omni conatu obſiſtens, atque omnia dira minitans. Cruciabatur quidem ad ſollemnes contra ipſum imprecationes, & Crucis ſignaculum, atque áquæ benedictæ aſperſionem; ſed vix vllis vinculis, aut viribus contineri poterat, quum ad altare ſtaret Epiſcopus, & rem Diuinam faceret: tum vero maxime furebat, & agitabatur, cum propius admouebatur ſacroſancta Euchariſtia, cuius virtutem, & præſentiam non ferens, quoties ſentiebat, iam ſibi opponendam, ſolebat vexare miſellæ corpus vehementius, atque repente totum contortum, ac quaſi exanime, remiſſo impetu deſtituere, quod per applicationẽ ſummis labris Euchariſtiæ, ſtatum naturalem, ac ſenſum recipiebat: ad diemq. vnum, aut ſaltem aliquot horarũ ſpatium, ab omni intemperie quieſcebat. Rogaba-

Obſerua hic rationes ad expellẽdos Dæmones.

Euchariſtiæ tactus.

tur ſæpe Dæmon, quid ita ad Euchariſtiæ oblationem, & præſentiam expaueſceret. Reſpondebat, de ea dictum: Hoc eſt corpus meum; & ſe inuitum credere, ac tremere, tandemq. ſe eius virtuti omnino ceſſurum: quod circa Idus Februarij, poſt nequicquam furias omnes tentatas & conduplicatas, in omnium conſpectu accidit.

Atqui mirum eſt, quum Bodinus identidem ad libros Inquiſitorum, & ipſius Pauli Grillandi de Sortilegis, ad Olaum quoque, & Ioannem Magnum, & alios prouocet de ijs, quæ in Suetia, & Liuonia euenerunt, tam multa nihilominus relinquat, quæ ipſi ad obligandam vim Dæmonum experti fuerunt. Et certe in Liuonia, vbi frequens iſta Dæmonum vexatio cernitur, benedictionibus Sacerdotum (dumtaxat catholicorũ) & aqua benedicta domus, agri, fructus, infantes aſperſi, mirifice (quod ipſi oculis vidimus) aduerſus poteſtates harum tenebrarum præmuniũtur. Ceterum Bodinus hoc libro perſtringit e Sortilegis, et Magis, potiſſimum eos, qui cõmenta eſſe ac nugas effecta Dæmonum idcirco ſpargunt in vulgus, vt ſatanæ propagetur imperium, noxijq. tanti criminis iudicum ſubſellijs eripi poſſint. Quamobrem Magiſtratũ vrget, ut memor ſit diuinæ & legis, & vindictæ, quæ vna in hariolos, & Magos fuerit a Deo acerbiſſima conſtituta. Sic Amorrhæos, Aegyptũ, decem tribus Iudæorum,

dæorum, quæ ſeceſſerunt in Samariam, Chaldæos, & Babyloniam, Hieroſolymam item quinquaginta poſt annos ob Manaſſis talia peccata igne, ferroq. excidit, ſicuti prædixerit. Vnde illa Dei vox per Hieremiã. Gladius ad Diuinos, gladius ad Chaldæos (quippe hi maxime ſortilegi habebantur.) Addit vero inter reliqua Bodinus, Treſcalem illum inſignem Magum, cui ad enuntiandos alios maleficos vita conceſſa fuit, dixiſſe trecenta fuiſſe millia, qui fœdus cum Dæmone in Regno Galliæ ſanxiſſent: inter quos præcipuos quoſdam, atque hoſce in primis aulicos, per quos tantum ſcelus latiſsime deriuabatur. Quamobrẽ non obſcure inde colligit, tam florẽtis Regni prope caſum eſſe conſecutum, conſecuturum autem magis, niſi iudices diuinam legem in rem conferant. Quæ cum vera ſint, cur hæreticos dixit in libris de Republ. eſſe ferendos? quandoquidem nõ minus hi quàm malefici diuinis, ut Dionyſius inquit aduerſus Apollophanem, contra diuina vtuntur. Hiere. 5.

★

DE IOANNIS BODINI LIBRIS de Republica Cautio.

HOC etiam in libris Bodini de Repub.obſeruatum eſt, eum de ſanctiſsima Trinitate numquã, parciſsime autem de Chriſto Domino, idque potius ex aliorum relatu mentionem facere. Deinde cum de omnibus Reipublicæ, & Regnorũ formis accurate diſſerere conatus ſit, Chriſtianæ tamen Reipublicæ & hierarchiæ formam non attigit, quæ à Dei filio, qui eſt æterna Sapientia, firmiſsimis vſque ad conſummationẽ ſæculi præſidijs conſtituta, vim imperijs & Rebus publ. omnibus præbet, qua ſtent & floreant. Cum ipſe Dominus Ieſus non venerit legem ſoluere, ſed adimplere. Quod vnum Chriſti verbum, ſi ij omnes qui Politici volunt haberi, altius perpenderent, Chriſtianamq. cum omnibus adminiſtrandi formis, ſiue ethnicorum Romanorum, ſeu Græcorum, & aliorum Imperiorum

rum diligenter conferrent, exclamarent ilico: Anathema prudentibus huius ſæculi, Anathema claudicãtibus, Anathema hominibus, qui diuinã prouidentiãm ore commendantes, vias eius ſanctiſsimas negant, & veritatem in iniuſtitia detinent. Tum vero de huiuſmodi ſcriptoribus, ex animo & fidenter dicerẽt, Narrauerũt nobis fabulationes, ſed non vt lex tua. Porro diuinitus de hac hierarchia ſcripſit D. Dionyſius Areopagita: quæ & ex Synodorum generalium formis perſpici poteſt, ac præter ſanctos antiquos Patres, hoc ſæculo a Sandero de Monarchia Eccleſiæ, atque a Bellarminio, & alijs magna cũ laude, eſt ob oculos poſita. Et vero indigniſsimũ eſt Chriſtianis Senatoribus, faces quaſque minutarũ Rerũpub. antiquarum, & politica exempla hinc inde è ſordibus cuiuſq. magno conatu lambere, ac naturæ legem legi gratiæ præponere; interea vero non verſare manibus cordeq. quidquid perfectiſsimum eſt in Chriſti Domini lege, Chriſtianaq. ratione populos regendi. Nam & Bodinus cum ſæpe ad iſtam naturæ legem prouocet, nuſquã legis gratiæ, quæ a Chriſto facta eſt, meminit; inſigni ſubterfugio, ne dicam impietatis ſuſpicione. Cum etiam qui identidem Rabbinorum Hebræorum loca citat, lucem interea quam Patres ſanctiſsimi prætulerunt, & fraudẽ a Rabbinis in tegenda, & tollenda veritate vſurpatam, tacendo

paſsim

paſsim diſsimulet. Expediebat enim, vt qui Chriſtianis laborem ſuum (vt ita dictum) laborabat impias illas iſtorum blaſphemias in Deũ, & Sanctos contumelias, in Chriſtianos impedimenta Euangelij, errores contra legem naturæ, corruptelas diuinarum Scripturarum indicaſſet, quod ſane numquam fecit. Ex hoc igitur etiam factũ eſt, vt cum de ſumma Principum poteſtate agat, non ſolum prætermittat inſigniſsimas notas, quibus eminet Pontificis Max. poteſtas, verum etiã tum carpat, tum gentilium ſacrificulorum poteſtati latenter oſtendat ſimilem, ac denique omnẽ ei poteſtati poteſtatem & iuriſdictionem vel tollat, vel ſi quam agnoſcat, hanc teſtetur ab induſtria, vel humana quorumdam prudentia profectam, non a Chriſto Dei filio datam, qui tamen diſertiſsimis verbis Petro claues Regni cælorum tradidit, & poteſtatẽ impertijt confirmandi fratres, paſcendi oues, & ſecernendi alios, diſpenſandi diuina myſteria, ſubmouendi ab Eccleſia indignos, & ſumma quæque præſtandi pro ſalute hominum, fideq. ex Chriſti mandato & tuenda, & in vniuerſum Orbem propaganda. Hinc quoque factum eſt, vt Bodinus Epiſcopis inferioribus interdum neget poteſtatẽ, iuſq. in ſuas oues, quaſi corpori plus inſit virtutis, quàm animo: & quam populi auctoritatem Principibus huius ſæculi tradere vnanimi conſenſu potuerunt, hanc Deus

ac mul-

ac multo maiorem tradere nequiuerit ijs, quos vniuerſo populo præfecerit, & per quorum os reſpõſa edere voluit, quoſque ipſimet denique populi profeſsione fidei, & vnius agnitione Eccleſiæ, quæ ſine viſibili capite eſſe non poteſt, paſsim admiſerunt. Quod ſi quis dixerit: Et tamen in Bodini Italicis de Republica libris aliquid extat, quo vnius Romanæ Eccleſiæ religionem vnicam eſſe veram, cui & poteſtatem adeſſe non negat; Id ſciat pie additum fuiſſe ab ijs, qui librum cupiebant emendatum, cum certe cum ijs quæ præceſſere, ac ſubſequuntur, illa cohærere non poſsint.

Ad hæc vero ipſa pertinent, quæ tradit de permittendis ſectis, & hæreſibus, vbi radices aliquas egerunt: Quo fallaci aſtu & hamo ſi Italia, cui liber iſte a Satana propinatus eſt, ineſcari ſe permitteret, hem quantam repente omnium rerum ruinam et confuſionem cerneremus? Et meminimus vero, cum Varſauiæ poſtrema a Magno Poloniæ Stephano Rege Comitia haberentur, hũc ipſum Regem viris Eccleſiaſticis, ex Senatorio, & equeſtri ordine delectis, animum addidiſſe, vt intrepide proponerent, quæ nam damna Regno Poloniæ, Reipublicæq. illata ſunt, poſteaquam hæreſis fuiſſet permiſſa. Ea vero erant, quæ ſequuntur, quæ Poſnaniæ poſtea typis publicè ſunt data.

22. Febr. 1585.

1 *Religionis ſanctæ Catholicæ violatio, hære-*

ſumq.

ſumq. variarum in Regnum inuectio.

2 Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, eiuſq. ſpiritualis gladij excommunicationis eneruatio.

3 Decimarum contra ius Diuinum retentio, & ademptio.

4 Prærogatiuarum, & libertatum diminutio.

5 Eccleſiarum profanatio, fundationum, cenſuum, prouentuum, theſaurorum Eccleſiaſticorũ, & bonorum aliorum ademptio, & ſpoliatio.

6 Fori pro iniurijs realibus & perſonalibus, tam primæ & ſecundæ inſtantiæ, quàm executionis ſuſpenſio, Brachij ſæcularis, remiſſarum ex tribunali Regni & aliorum ſubſellijs cauſarum nulla executio.

His autem omnibus addita fuit breuis interrogatio, & quaſi explicatio ſuperiorum capitum, hoc, qui ſequitur, modo: qui quidem egregie aduerſus ipſum etiam Bodinum facit.

Ad Primum.

1 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit

Apoſtaſias fieri.

Schiſmata, & peregrinas religiones innumeras inuehi.

Deum blaſphemari.

Chriſtum publice negari.

Hæreſibus

Hæreſibus modum nullum & finem imponi.
Atheiſmum, Paganiſmũ, Saraceniſmum induci.
Iniurias in Deum impune fieri.
Magiſtratum, qui Dei Maximi, & Religionis Chriſtianæ cauſam agat, & tueatur, ſicut eſt in Polonia ſtatus ſpiritualis, nullum fieri.

Ad Secundum.

2 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas, decorumq. ſit
Sacrilegia impune tolerari.
Periuria, incantationes, veneficia, magias, inceſtus, bigamias, & trigamias, adulteria publica, homicidia abſque pœnitentia ſollemni, vſuras impune tolerari.
De diuortijs, matrimonijs, legitimitate, exceſsibus occultis & publicis in Deum & loca ſacra nullum ius inſtitui.

Ad Tertium.

3 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit
Sæculares ſacerdotũ officia ſibi vſurpare, & Decimas manipulares, & alias contra iura diuina & humana a ſubditis ſuis extorquere, & in proprios vſus conuertere: hæreditatem Chriſti, panem

nem

nem Eccleſiæ Dei, alimoniam & victum pauperum, his quibus iure, & conſuetudine debetur ſubtrahere.

Ad Quartum.

4 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit

Seruos Dei & ſacerdotes Eccleſiæ ſanctæ, ſine honore eſſe, & contemptui haberi, ac pro gratia fidei, & Religionis vna cum libertatibus publicis introductæ, & ſemper impendi ſolitæ, iniuria affici, exactionibus onerari, & quodammodo exauthorari.

Ad Quintum.

5 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit

Ex Eccleſiis Deo dicatis, ſtabula fieri, deſolationem, & abominationem intueri, ſepulchra Chriſtianorum violari, ſine Sacramentis, & cultu diuino plebem paſſim viuere, & mori pecudum more, theſauros Eccleſiarum, & ornamenta diſtrahi, & in vſus profanos contra leges Dei & Regni conuerti, fundos, & cenſus ad laudem Dei adſcriptos adimere.

Ad Sextum.

6 Vtrum expediat Reipublicæ, & fas decorumq. ſit

Solos ſacerdotes ſine lege, ſine iuſtitia, ſine iudice, tam reales, quàm perſonales iniurias pati.

Neces, & perſecutiones Cleri impune graſſari.

Sacerdotes Iudæis, Scythis, & quibuſuis obſcuriſsimis hominibus, iudicem tamen, iuſtitiam, & defenſionem habentibus, poſtponi.

Deum in ſeruis Eccleſiæ ſanctæ ſperni, & contẽni.

Ad horum autem capitum diſquiſitiones propoſitas, cum nemo hæreticorũ reſpõdere potuerit, ſicuti nec Bodinus poſſet, perrexit quidem Rex diuinam rem reſtituere, Collegiorum ad erudiendam nobilitatem inſtitutione, & Seminariorũ ad excipiendas nationes varias excitatione, atque librorum catholicorum multa editione, ac diſſeminatione, & auditione publicarum Concionum, quas per decennium, ne in ipſa quidem Moſcouia (in tentorijs, & ſummo gelu) intermiſit, & denique Eccleſiaſticæ poteſtatis defenſione, quam ipſe ſapientiſsime, ac acerrime in Senatu ſæpe ſuſcipiebat. Sed non ita multo poſt optimus Rex naturæ conceſsit, qui altiſsime retinebat animo, quod D. Auguſtinus ſcriptum reliquit, quodque cum ijſdem propoſitionibus in lucem prodijt.

Fac

Fac iuſtitiam, & habebis pacem, ut oſculētur ſe iuſtitia & pax. Si enim non amaueris iuſtitiā, pacem non habebis. Et alterum illud eiuſdem Patris: Quando Imperatores veritatem tenent, pro ipſa veritate contra errorem iubent, quod quiſquis contempſerit, ipſe ſibi iudiciū acquirit. Nam & inter homines pœnas luit, & apud Deū ſortem non habebit, qui hoc facere noluit, quod ei per cor Regis veritas iuſsit. Auguſ. in pſal. 84. Aug. epi. 166.

Hæc igitur (quæ acerbiſsimos etiam in Galliæ Regno fructus tulere) ſi Bodinus, & alij Chriſtiano calore concoxiſſent, numquam ad agendos aduerſus Catholicas prouincias cuniculos ſuis ſcriptis inſperſiſſent, præſerim quòd vbi ſapientē Politicum præſefert, validis nititur rationibus efficere, Religionem etiam ethnicis Magiſtratibus ſummæ curæ ſemper fuiſſe, nec de dogmatibus, quæ recepta ſunt, permittendam eſſe diſceptationem, quam ne Philoſophi quidem de primis ſcientiarum principijs permittant. Et vero initio libri ſui de Dæmonomania oſtendit, diuinam legem eſſe accuratiſsime obſeruandam, qua Sortilegi, & Magi interficiendi ſunt. Quin etiā tertio eiuſdem tractationis libro, mortem Caroli noni Regis tribuit, quòd Treſcalem Magum interimi non curauit: Diuina iuſtitia (inquit) exigente, vt moriantur Reges, qui noxios eiuſmodi permittunt viuere. Quod cum ita ſit, cur ex eadē

lege pſeudopropheta,& alij,qui ſacerdotis imperio nolunt obedire,non plectantur? Ceterũ,quod obiter innuit, alicubi ab Magiſtratu ſacerdotes ſapienter amandari, ne deliberationibus de Repub. interſint, ſi catholico animo pronunciaſſet, ferri quadantenus poterat. Sed quoniam id ad explodendam poſtea vniuerſam Religionem detorquere hæretici facile ſolent,propterea iſta aperienda ſunt. Cur enim nõ adiecit ab eodem Magiſtratu ſapientiſsime retentam ſummis in periculis Catholicam fidem, pro qua & vitam, & Remp. quotieſcumque fuit opus, omnibus periculis expoſuerit? Inſulas autem catholicis muniuiſſe colonijs, in quibus primi eſſent Epiſcopi, monachi,& ceteri,qui Eccleſiæ inſeruiunt,quòd ſcirent è ſchiſmate, & Orientalibus hæreſibus, nil firmi in Repub. poſſe conſiſtere? Cur inquam non addidit,hæreticis notandis,puniendiſq.vna cum Eccleſiaſtico Magiſtratu, bis ſingulis hebdomadibus Remp. diligentiſsimè incumbere? Neminem vero pene è tanta nobilitate, licet plurimi circumquaque mundum, prouinciaſq. hæreticas obeant,in hæreſim incidiſſe Lutheri,Caluini,aut ſimilium? Cur denique Italiæ, & aliarum prouinciarum exempla nõ propoſuit, in quibus quoniam iſta hæreſeos tolerantia non fuit, vnius fidei populi ſunt, qui alioquin (vti contigit in Gallijs, & in Germania) & diſſecti eſſent in ſexcentas

centas partes, & plura centena millia, vel in hæreſim, vel in os gladij, & inferni ruiſſent.

Atqui tanto mirandum eſt magis ea ex Bodini pectore manaſſe, cum verſus finem ſexti de Repub. libri hæc habeat verba. Maximum diſcrimen eſt inter eos Iudices, qui qualibet in re legibus aſtricti ſunt, vel quibus iuſtitiæ adminiſtratio ſine legibus licet. Alterum vero in facto ſitum eſt, alterum in iure, æquitate, ratione: præcipue vero cum aliquid eius ſit ponderis, vt tradita antiquitus lex declaranda ſit, quemadmodum dixi, Prætori. At diuina lege hoc ad magnum Pontificem refertur, aut ad eum qui à Deo ſummus Iudex delectus eſt, vel hiſce abſentibus, ad Leuitas (hoc eſt Sacerdotes.) Id quod deinceps ſub vltimis Aſmoneanæ familiæ Principibus tranſlatũ eſt ad Senatum. Hic mos erat in Aegypto, & Gallia, vbi Sacerdotes, & Druides erant iuſtitiæ cuſtodes, tamquam omnium in mundo rerum ſacratiſsimæ rei: primusq. Druidum Præſes (inquit Ammianus) lapidẽ appenſum ad collum geſtabat, in quo veritas erat inſculpta. In Aſia quoque, ac maiore Africæ parte viget eadẽ cõſuetudo, vt Sacerdotes Iuſtitiam adminiſtrẽt, & magnus Pontifex leges exponat, deq. difficilioribus, & maioribus cauſis decernat. Sic magnus in Turcia Pontifex Muphti, & Sophianus in ciuitate Tauris, ac Tartari ſuum Smarcandæ

cap. 6.

Deut. 17.

" *habent; Regibus autē Feſſæ, Caroani, Telmeſſeno*
" *ſuis vnicuique eſt: vt intelligatur æquitatem,*
" *defectu legum adminiſtrãdam eſſe ab Iudicibus,*
" *& viris peritioribus. Hæc igitur Bodinus, de quo quæro, cur Chriſtiani Pontificatus nullã hic mentionem facit? Videlicet, perfidis quibuſq. aliquod diuinæ legis veſtigium reliquum fuit, quod per Bodinum prorſus Chriſtianis ſublatum fuerit, vt a mille & ſexcentis annis quoddam quaſi iuſtitium ſecutum ſit. Latet ergo ſerpens in iſtis de Republica Bodini libris: Ac tamen adhuc (proh peccatorum noſtrorum demerita) repere paſſim permittitur, & tractatur manibus, & animis, abſque vllo tanti veneni antidoto.*

At vero (vt ad Bodini alia redeã) cum Galliæ Regnum optimo genere adminiſtrandi conſtitutum aſſerat, cumque inter Reipublicæ formas primas deferat partes Monarchiæ, in eo autem Regno inquiat, triginta quinque ſiue Cardinales, ſiue Epiſcopos fuiſſe Cancellarios, totidem in Anglia; ſane intelligit, adminiſtrationi Chriſtianiſſimi Regni, quod per vndecim ſæcula durauit, tantum abfuiſſe, vt adhibita Sacerdotum cõſilia obfuerint, vt per eos potiſſimum ſteterit. Et in Polonico Regno haud inficiatur Archiepiſcopum Gneſnenſem ſolere eſſe Cancellarium. Quod quamuis ita non ſit (nam & modo è proceribus, qui non ſunt Eccleſiaſtici, vel, vt ipſi vocant, ſpiritua-

ſpirituales, alius eo munere fungitur) Archiepiſcopus tamen ille primum in Senatu locum obtinet, ac Rege demortuo, Regni habenas ſuſcipit, quas moderatur cum reliquo Senatu, donec Rex alter ſuffectus ſit: Epiſcopiq. omnes Regni & Senatores ſunt, & in dextera Senatus parte conſident. Procancellarius item regni Epiſcopus eſt: ceteri verò qui in ſiniſtra parte ſedēt, Caſtellani, Palatini, & reliqui nobiles, minime Eccleſiaſtici ſunt. Quo ordine ſi Reſpublica illa caruiſſet, profecto iamdiu eſt, cum ab hæreticorum ictibus cōcidiſſet. Quin etiam Hungaria, illa quidē, quæ a Cæſare adhuc obtinetur, eandem per Eccleſiaſticos Præſules adminiſtrandi rationem retinet. At & Germanico in Imperio, quod Bodinus inquit eſſe Ariſtocraticum, e ſeptem Electoribus primas tenēt Archiepiſcopi in Senatu, qui & Electores uocantur: Ne quid dicam de alijs Regnis, vbi Conſiliorum præſides ſunt, & maxima quæque adminiſtrant ſine vllo Reipub. periculo. Porro mendacium eſt, Theodoſium Magnum Arianos cum Catholicis, & Valentinianum ſuſtinuiſſe, cum grauiſsima edicta in eos tulerint. Et meminiſſe debuerat, quod alibi ipſe dixit, ex antiquitate petens, SALVS POPVLI SVPREMA LEX ESTO. lib.3.c.7 verſ.finē. lib.4.c.3.

Singulare autem certamen, quod duellum dicitur, permittendum eſſe iudicat, præſertim in lib.4.c.7.

capitalibus cauſis, quibus aliunde non adſint certi teſtes: ſed aliter, & iuſtitiæ ratio, & Chriſtus Dominus per Eccleſiam ſuam docet, cum dicat, Deteſtabilem duellorum vſum fabricante diabolo introductum, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano Orbe penitus exterminandum; Imperatores, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quoſcumque alios Dominos temporales, qui locum ad monomachiam inter Chriſtianos cõceſſerint, eo ipſo eſſe excommunicatos, & iuriſdictione, & dominio ciuitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuatos intelligi, & ſi feudalia ſint, directis Dominis ſtatim acquiri. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum Patrini vocantur, excõmunicationis, ac omnium bonorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrere, & vt homicidas, puniendos, & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo carere Eccleſiaſtica ſepultura. Illos etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure, quàm in facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam ſuaſerint, necnon ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneri.

Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 19.

lib. 4. c. 1. *Maximum (inquit) & forſan præcipuum Rerumpub. fundamentum eſt naturalem ciuium ſtatum, ingenio ciuium; edicta verò & leges, naturæ*

turæ hominum, temporis, ac locorum accommodare. Quod ſi ita omnino ſit, non erit æqua via Domini, neque permanens naturæ lex, nec commune gratiæ donum, neque vna Eccleſia, quando per hunc, pro tempore, loco, perſonis, tamquam regula Lesbia, mutanda ſit. Quin etiam pro ætate cuiuſque non erit eadem lex, quippe iuuentuti remittendæ erunt habenæ, quæ ſenectuti contrahendæ: Addo etiam pro conſtitutionibus corporum: quippe ſanguineis, cholericis, flegmaticis, melancholicis vniuerſale inſtitutum, vel Decalogus haud erit præſcribendus. Nam & quoniam ſub diuerſis cæli regionibus, & climatibus diuerſa ingenia ſunt, putat ille cothurnum vniuſcuiuſq. pedi mutandum. Quanto igitur rectius (quidquid Bodinus aliter ſentit) inquit Baldus, ius, & Baldus *æquitatem naturalem non eſſe incluſam, nec alligatam locis. Rectiſsime autem Chriſtus, qui omnibus gentibus eadem præcepta, Sacramenta, formam item Chriſtianæ Reipub. & Eccleſiæ iiſdem pene legibus, & Archiepiſcopatibus, Epiſcopatibus, Sacerdotijs, familijs Religioſis ſanxit. Tam videlicet viuida vis Spiritus ſancti eſt, & tã valida diuinæ ſapientiæ, ac gratiæ virtus, quæ efferas gentes manſuefecit, naturæq. lapſus erexit, et humanam ipſam carnem edentes illexit ad cæleſtis Euchariſtiæ eſuriem, & in vnum vagos facili negotio collegit. Et denique quod omnibus ſæcu-*

lis, hoc vero potiſsimum apparuit, nouum ipſum Orbem ad eundem vitæ Chriſtianæ tenorem adduxit, quamcumque ad mundi partem vergat. Vt certe, quando aliud non eſſet, quo mentes noſtræ excitarentur ad talem Reipub. formam ſuſpiciendam, eſſet hoc vnicum ad captiuandum in obſequium fidei intellectum.

lib. 5. c. 1. *Anglos ait fuiſſe inhoſpitales, quique cum alijs nationibus degere non poſſent, vt etiam Anturpiæ ſecretum ab alijs domicilium haberent, poſtea tamen, vbi cum Gallis pacem iniuerunt, ſuauiſsimiſq. eorũ Reginæ, ac pacificis modis tractati ſunt, cicures factos, & mites: Gallos contra, qui nulli nationi humanitate cederent, poſt bella ciuilia deperdidiſſe naturam, & mores auitos. Sed & hic in vtraque hac re cæcutijt Bodinus. Primum, quòd nunquam Angli crudeliores fuerunt, quàm cum Catholicam fidem exuerũt, aut Eccleſiam perſecuti ſunt. Miſsis ſuperiorum temporum euentis, quæ Anglici hiſtorici, Bedaq. perſecuti ſunt; an ne diriora vmquam tormenta cõmenti ſunt antiqui Eccleſiæ perſecutores, quàm quæ aduerſus ſuos adhibuerunt, quoniam Catholici veram religionem colebant, & optimorum Regum, totiuſq. regni ſæpe promulgata edicta ſeruabant? Non temperatum ſacris locis, non virginibus innoxijs, non religioſis, qui inermes arma ſpiritualia pro populo ſtrinxerant, nõ Reginæ ipſi*

Scotiæ,

Scotiæ, cui caput ſuperiorib. annis amputatũ eſt. Extant paſsim hac de re veriſsimæ hiſtoriæ: ſed & Sanderi librũ de ſchiſmate Anglico, qui Reip. conſultum velint, attente legant. Inde enim occaſiones, & cauſas, caſusq. Regnorum, & mutandi homines in feras facillime noſcent. De Gallis autem, nego quod Bodinus inquit. Ex tot enim ciuitatibus, & prouincijs, vbi adhuc Catholica Religio viget, (nam & primariæ omnes vrbes catholiciſsimæ ſunt) vix aliquem inueneris, quin antiquum obtineat, & mitiſsimos ſapiat mores. At quos tranſuerſos nõ ciuilia bella, ſed hæreſis egit, hoſce ſi intelligat, vt nomini Diuino, ſic veræ pietati eſſe rebelles, Regnoq. truces, & efferos euaſiſſe non inficior. Nam ſi quis in Caluinianum acutius inſpexerit (licet neque loquentẽ audiat) ex oculis tamen toruè aſpicientibus, ex male ſana nimirũ reclamante conſciẽtia ſtatim id agnoſcet.

Fuit ne vmquam (ait) Ludouico noſtro Regi ſancto Princeps quiſquam virtute, pietate, integritate par? Hæc ille, quæ & alibi ſæpe, cum de Carolo VII. & alijs quibuſdam Galliæ Regibus commemorat. At præſtabat, ſapientem Politicum addere, hæreticos ab eo Rege Albigeos eiectos, vnde Caluiniani virus ſuum ſuxerunt: Eccleſiam vnam Catholicam Romanam conſtantiſsime omnes eſſe tutatos: vixiſſe ſummo cũ Dei metu, ceteros vero quoſque Galliæ Reges ſemper catholicos lib.5.c.3.

tholicos fuiſſe, optimos autem quoſque iiſdem artibus reſtituiſſe in priſtinum ſtatum, quotieſcumque conciderat, Regnum: hæc videlicet vera fuiſſe Reipublicæ fundamenta, non mentiente qui dixit: Quærite regnum Dei, & hæc omnia vobis adijcientur.

lib. 5 c. 4. *Principes (ait) fuiſſe coactos, vt nouos honores, & præmia benemeritis decernerēt. Edouardum igitur Angliæ S. Georgij, Ioannem, & Ludouicum XI. Galliæ Reges, hunc S. Michaelis, illum Stellæ, Philippum II. Burgundiæ Ducem Velleris aurei, Duces Sabaudiæ, Beatæ Virginis Annunciatæ ordinem inſtituiſſe. Sic ille. At etiā hic præſtabat, quum dicat nullum inter iſtos adſcitum, qui nobilis non ſit nomine, armis, & ſine vlla labe, expreſſiſſe, quænam potiſſimum ea putabatur labes: Nempe Catholicæ fidei defectio: quando nec ordines vmquam vlli fuere inſtituti, niſi a Principibus Catholicis. Quòd ſanè hæretici numquam potuerunt efficere, quippe qui deſerta fide, omni prorſus ordine deſtituuntur.*

lib. 5. c. 5. *Poſtquam, inquit, defenſio vitæ, ac perſecutio latronum ad ius diuinum, naturale, humanum pertinent, profecto ſubditi exercendi ſunt in re militari ad probos ſubleuandos, deprimendos improbos. Et voco (inquit) latrones, atque improbos, bella iniuſte mouentes, ac fures, & eiuſmodi alios. Verum ſi hoc ſit, tanto ia*

magis

magis curandum erit in hæreſi exterminanda, ſi qui primo ſanis cōſilijs acquieſcere noluerint. Eadem enim omnino hæreſis, ac tanto quidem nocentius perpetrat, quanto præter Regnorum euerſionem inuadit ipſos animos, quos & cæleſtibus priuat bonis, & denſiſſimas tenebras in Regna inducit: Quod teſtantur Aſia, Africa, & hodieq. bona Europæ pars.

Mox ſubdit, ad explodendos ſeditioſos, & fures expedire, vt mittantur ad bellum, hancq. medicinam ſummopere neceſſariam, & vtilem eſſe Reipublicæ. At ſecus, & diuinum præceptum vrget, & ſæpiſsimè latronum exercitus diſsipati ſunt, & niſi vires attritæ ſunt, Reipublicæ certe hinc exiſtimatio imminuta fuit. Quam enim tu ſolidam reportaueris de hoſte victoriam, ad quem expugnandum ſceleratas, & inimicas Deo copias adducas? Et vt de inimicis, inimicos ſuos Deus vlciſcitur, ſic de Regnis, tanquam de hoſtibus idem facit, a quibus in expeditionem ij mittuntur.

Affert Bodinus ex Deuteronomij cap. 16. Diuina lege mandatum, vt ter ſaltem quiſque ſingulis annis ad templum adeat, quare eſſe Atheos quoſdam, qui ne ſemel quidem id præſtant. Sed cur non potius Eccleſiæ, quæ id ſingulo ſaltem octiduo iubet, quàm veteris Teſtamenti præceptum propoſuit nobis, qui Chriſtiani ſumus? Sed lib.6.c.1.

verum eſt, Bodino plus ſapere veteris legis quàm nouum gratiæ Teſtamentum.

lib. 6. c. 11

Vbi Auguſtum collaudat, quòd pœna mulctauerit, qui exactis viginti quinque annis, vel uxorem non duxerant, vel liberos non ſuſceperant; ſapientiſsimi Politici id fuiſſe dicit, quoniam ita adulteria, deteſtabilioraq. alia ſcelera præciderit; mox Iuſtinianum, & Conſtantinum, Honorium item, atque Theodoſium Impp. reprehendit, qui vel Auguſti legem abrogarunt, & pœnam cælibatus ſuſtulerunt, vel priuilegia conceſſere ſubditis, qui liberis caruiſſent. Verumtamen maluiſſem, vt Chriſti magis quàm Auguſti prædicationem ſuſpexiſſet. Sunt eunuchi (inquit) qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. Nec vero me latet, cur ſecundum ciuiles leges, Politici hoc negotium metientes, vltra humanos limites progredi haud potuerunt. Aſſenſerunt enim Platoni in cælibes cælibatus pœnas ſtatuenti, & legi xij. Tabular. ac legi Papiæ (ſiue Pompeiæ, vel Poppææ) quam iterum Auguſtus tulit de maritandis ordinibus. Et veteres leges (ſcribit Euſebius) priuant orbos liberis eorum ſucceſsione, qui liberos gignũt, τοὺς ἀπαιδας παλαιοὶ νόμοι στερήσει τῆ τῶν γονίμων διαδοχῆς ἐπιμοροῦντο. Verum enimuero imprudenter omnia lata ſunt. Euangelicæ autem legis virtus tãto comprobatur apertius, quanto Chriſtus ſapientia Patris æterna

Plato ſub finẽ Dialogi 6. de legib. Cicer. 3. de legib. cap. quędam etiã leges. diſ. 2. l. pen. C. de nup. l. vlt. c. de infirman. pœn. cæl. Euſeb. li. 4. de vita Conſtantini.

Apoſtolos

Apoſtolos cælibes, eo ipſo tempore quoquoverſum diligentius mittebat, quo leges illæ inualuerant, virgineſq. & alios ad caſtitatem perpetuo colendam per eoſdem Apoſtolos ſerio non ſolum hortabatur, ſed ſæpe ſanguinis Apoſtolici, virginumq. martyrijs inuitabat. Et videntne iam Politici uias Chriſti non eſſe politicas tantum, aut huius mundi? At quum Auguſtus nō tam pœnis, quàm præmijs, omnes ad capeſſenda matrimonia uocaret (vacatione quippe triennij a publicis munijs propoſita omnibus, maioraq. ut deinde eſſent pro maiore filiorum numero præmia, atque immunitates) quis cogitaſſet a Chriſti pectore prodire debuiſſe tantum (ut uidebatur) obicem Euangelio propagando, cum eius rei prædicatio, & exempla ubique a Chriſtianis poſita, non ſolum pœnis, & præmijs Imperatorum, ſed & inſitæ naturali ad coniugia propenſioni aduerſaretur? At ita Deus comprehendit ſapientiam ſapientum, & ſtultos facit principes Taneos, & re ipſa probat, excellentiores ſuo (non hæretico) Euangelio ſe reſeruaſſe uias, quas ſi mundus non caperet, eas tanto magis uult eſſe probatas, & fixas. Quamobrem & Conſtantinus Magnus leges illas abrogauit, & eius filij aboleuerunt, uſuſq. ille eſt his uerbis aduerſus iniquiſsimam legem: Per infirmitatem (inquit) naturæ priuatos ſuo magno liberorum gignendorum deſiderio, miſereri magis, quàm mul-

l. 2. ff. de vac. mu. l. 1. c. de his, qui nu. lib. ſe excu. lib. 10. Inſtit. de excuſ. tut. vel curat. in princ.

Euſeb. de vita Cōſtantini.

mulctari conuenit. At rei melioris amatorem nō quidem punire, ſed admirari maxime dignum eſt. Hic rei melioris amatorem κρείττονος ἐραστὴν vocabat, qui ſe Dei ſacerdotio conſecraſſet, ac pudicitiam, ſiue virginitatē profeſſus caſtæ vitæ ſe addixiſſet. Sed reliquis, inueteratam hominum labem, & ſacerdotum lapſum in magnis diœceſibus, arbitrantibus haud eximi poſſe, niſi vxorū conceſſu, reſponderi poteſt: Neſcitis ſcripturas, neque virtutem Dei (addamus autem) nec pœnitentiæ vim, quæ meretrices (ſi ad cor redeāt) virginibus interdum æquat, atque ex contumeliæ vaſis vaſa honoris, & gloriæ Dei facit.

Denique alij ætatem, qua vota ediderunt, non aptam fuiſſe obtendunt iudicandis proprijs viribus in ſuſtinendo cælibatus onere. Sed cur non idem quoque prætexant in deſerendis vxoribus laici, quibus onera plerumque intolerabilia ex re vxoria incumbunt? Itaque ei, qui diceret, Nō ſolum immaturo conſilio, verum etiam vi adactus, initiatus ſum ſacris, quare & peto per Canones mecum diſpenſari; reſponderi poteſt: Quid ſi te vel minus maturum conſilium, vel alicuius vis adegiſſet, vt vxorem adoleſcens duceres, deinde aliquot poſt annos eam reijcere velles, num vllum tibi Canonem patrocinari putares? Sane non dubito, quin plures laici mallent vxore carere, quàm pij ſacerdotes matrimonio iūgi. Licebit ne

igitur

igitur illis diuortium a Chriſto prohibitum facere, ac (quod æterna eſſet non minus infamia dignum, quàm pœna) cauſas nectere, cur nunc illam, iam alteram, modo nullam vxorē aliquis habeat? Sed vt hæc abeſſe ab ipſis laicorum mentibus debēt, ſic multo magis illa faceſſant à ſacerdotum cordibus, qui ad cæleſte vitæ genus vocati, a mulieribus ſe abſtinent, vt ſint ſancti corpore, & animo, ac proxime Deo adhæreant. Atqui neque verum eſt, quod ait Bodinus, cælibatus profeſſione, peccatis feneſtram aperiri. Nam & quæ ſcelera publice patrabantur Auguſti tempore, quum tam ſeduli eſſent in maritandis ordinibus, ſatis ad Romanos notat Apoſtolus, ne quid dicam de alijs. Et Bodinus hic quoque nimis politice tribuit Auguſti ſapientiæ, aut præſtantiæ Monarchiæ, quòd cum antea Romani ne decennium quidem in pace uixerint, is quinquaginta annos pacate Remp. & Imperium adminiſtrauerit, ceteriſque id ipſum reliquerit tranquillum. Optandum igitur erat, vt totum hoc quidquid fuit, Diuinæ diſpoſitioni tribuiſſet, quæ Romanum Imperium præparauerat, totque ante ſæcula per Eſaiam prædixerat. Vt Roma (inquit S. Leo primus) per ſacram B. Petri ſedem caput orbis effecta, latius præſideret religione diuina, quàm poteſtate terrena. Quamuis enim multis aucta victorijs ius imperij tui terra mariq. protuleris,

lib. 6. c. 4

„ *tuleris, minus tamen eſt, quod tibi bellicus labor*
„ *ſubdidit, quàm quod pax Chriſtiana ſubiecit.*
„ *Diſpoſitio namque diuinitus operi maxime con-*
„ *gruebat, vt multa regna vno confœderarentur*
„ *Imperio, & cito peruios haberet populos prædi-*
„ *catio generalis, quos vnius teneret regimen ci-*
„ *uitatis. Hæc autem ciuitas ignorans ſuæ proue-*
„ *ctionis auctorem, cum omnibus pene dominare-*
„ *tur gentibus, omnium gentium ſeruiebat erro-*
„ *ribus, & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe re-*
„ *ligionem, quia nullam reſpuebat falſitatem. Vn-*
„ *de quanto erat per diabolum tenacius illigata,*
„ *tanto per Chriſtum eſt mirabiliut abſoluta. Hæc D. Leo; quæ vtinam Bodinus in Monarchia Augusti conſideraſſet: Sic enim humanæ Diuinam adminiſtrandi rationem præpoſuiſſet.*

lib.6.c.5. *Et caput quintum libri ſexti id maxime continet, ut oſtendat, in ſucceſſione Monarchiam rectius, quàm in electione conſiſtere, ac durabilem fore Pontificatum, itaque multa paſſum eſſe, quoniam eliguntur, non ſuccedunt generatione carnali Pontifices. Videlicet, ſi ſucceſſiſſet puer filius Pontifici demortuo, hic Eccleſiam vniuerſam regere, creare Archiepiſcopos, Epiſcopos, Cardinales, ipſe non Sacerdos pro tribunali ſedere, per tutores id agere debuiſſet. Quæ ut ſunt abſurdiſſima (præſertim in plenitudine temporis) ſic dici permittuntur ab ijs, qui politica lance di-*

uinas

ninas res pendunt, vt in barathrum temeritatis corruant. Quid ergo? Chriſtus ſapientia æterni Patris minus in Eccleſiæ regimine ſtatuendo vidit, quàm Bodinus? minuſq. Chriſtianæ Reip. Chriſtus quàm ille cauit, cum Dominus & virgo naſci ac mori, ac Petrum cælibem Pontificatui præfecerit, cui itidem alij fuerunt hactenus ſubinde ſuffecti? Ac tamen Monarchia hæc, quam Dei filius inſtituit, vniuerſo mundo oblatrante & obſiſtente ſexdecim ſæcula ſtetit, tantoque latius Chriſtiani fines propagauit Imperij, quanto hæreſis, perfidiaq. illud acrius hodieq. oppugnant, certiſsimo indicio firmitatis eius quam requirebat, quæ futura in ſæculum erat firmamentum, & columna veritatis. Sed & oſtendat Bodinus, quàm firma ſucceſsione ſubſiſtit Lutheri, & aliorum hæreticorum regnum, qui propagatione carnalium filiorum, quot capita, tot hydras poſteritati reliquerunt.

Ceterum quod ad periculum attinet: quod Pontificij interregni tempore aliquando contigit, neſcit iſte, ſic diuina in terris regi a Deo, vt cum liberam hominum voluntatem non tollat, (quam etiam quotieſcumque peccat, non ſinit impune abire) nihil tamen hinc pereat ſtabilitatis Eccleſiæ, cum & in ijs qui parentibus carnalibus ſucceſſere, peiora ſæpius, diuturnioraq. mala euenerint.

Eodem rurſus capite adijcit, Eugeniū quartum Pont. Max. à Concilio Baſileenſi excommunicatum, & Pontificatu ſpoliatum. At quòd Eugenius non errauerit, neque in hæreſim inciderit, idem Concilium Baſileenſe Lauſannæ continuatum oſtendit, quod acta ſua priora irritauit, & Nicolaum quintum Eugenij ſucceſſorem, vti verum Pontificem veneratum eſt, quemadmodum ex litteris eiuſdem Nicolai cognoſci poteſt.

Ex his igitur vir quiſque prudens intelliget, quàm circunſpecte verſandum ſit, quidquid à Bodino ſcriptū eſt. Neque vero quidquā attigi de libera in filios iuriſdictione, quam parētibus reſtituendam eſſe, etiam ad necem, diſſerit ex vetere Teſtamento. Id enim ſi expediuiſſet, vel Dei filius expoſuiſſet, cui cura, non tantum vſque ad atramentum (vti Bodino) ſed vſque ad ſanguinem fuit de nobis; vel Apoſtoli meliore ſpiritu, quàm fuit Bodinus, afflati, per vniuerſum terrarum orbem docuiſſent. Ac certe Euangelicam manſuetudinem haud decebat, vt patres dira illa, quæ etiam in Scythis reprehenduntur, ſupplicia de filijs ſumerent. Facerent hoc leges, ſi faciendum ſit, & gratiæ Diuinæ nitor ne immanitate tollatur. Et vero pleraque alia ſunt, quæ Bodinus refert de alijs ſeu Regnis, ſiue Rebus publicis, quæ cum non ita ſint, condonari poſſunt homini ex tāta rerum mole fatigato, neque ſemper

vera

vera ab omnibus inaudienti. Ac tamen haud tacendum eſt non recte feciſſe, qui quum in pluribus de Rep. Veneta fuiſſet hallucinatus, tum adiecerit, ſolere à Venetis eligi Duces minus prudentes, quique alijs virtutibus careant. Quod falſum eſt. Si enim ſpectaſſet qui hoc ſæculo, eoque ipſo tẽpore, quo libros iſtos de Rep. ſcribebat, principem locum obtinuerunt, ſententiam, & verba mutaſſet. Quippe viri præſtantiſsimi aut armis, aut vitæ ſanctitate, vel ſapientia, & vſu rerum delecti ſũt, quales fuere præter alios multos, Priuli, Triuiſanus, Mocenicus, Venerius, Nicolaus de Põte, quique nunc præſidet, Paſchalis Ciconia, qui cum ſapienter, & pacate decennium Cretam, & Orientalem illam ditionem adminiſtraſſet, vitamq. vixiſſet innocentem, non minus adminiſtrationi Reip. quàm propagandæ pietati dat operam. At quoniam hi de Rep. libri magnam rerũ politicarum ſupellectilem habẽt, quæ plures allicit ad legendum, videant quibus animarum ſalus potiſsimum incumbit, num ſerio danda eſſet opera, vt quàm primum non ſolum purgarentur, verum etiam ea apte inſererentur, quæ in Religione Catholica, & pietate firmare Principum, & Politicorum animos poſſent. Quod ſane maximum eſſet ad Dei gloriam operæ pretium.

DE PHILIPPI MORNEI GALLI LATINO LIBRO

De Veritate Chriſtianæ Religionis, Iudicium, & Cautio.

MIRVM eſt, in quot ſe torquet ſpiras, humani generis hoſtis, antiquus ſerpens: Chriſtianam enim Religionem, ſimulato primùm obſequio, mox vi, & armis, deinde hæreſibus, poſt multiplici quoque falſorum Deorum cultu, denique iterum boni ſpecie ampliore, tentat euertere. Quæ poſtrema ars tanto nocentior eſt, quanto callidiore velo contecta, minus aperit inſidias ſuas. Erant noſtro tempore in Gallijs, qui cum maxime Catholicam Eccleſiam cupiuiſſent perditam, tunc ſtudebant in primis ſacra adire, Sacramenta ſumere frequenter, Canonicas horas, licet laici, & ſummis negocijs eſſent impliciti, legere quotidie; Sacellanos habere Catholicos, commendare pios quoſque, fauere etiam

quibuſdam Religioſorum ordinibus, ac ſi qui de Chriſtiana Religione ſcripſiſſent, hoſce commendare, atque adeo vt ederentur in lucem, dare operam. Et hoc quidem ea mēte, vt Catholicorū conſilia perſpecta diſſoluere facilius, hæreſim autem inuehere acrius, aut certe vtrique parti dominari poſſent. Sed vbi hæreſim viderant inualuiſſe, plures denique peſtilentiſsimi nulla verecundia ſe prodebant. Ex horū igitur numero fuit Philippus Morneus, qui alieno labore partum emiſit librum de veritate Chriſtianæ Religionis. Huius autem libri præfatio quamquam iniĳcit dubium, num à viro Catholico ſcriptus ſit, quoniam Principi cuidā à fide Catholica alieno dicatus, monſtrat eam eſſe auctoris ſpem, vt per illum Chriſtiana Religio inſtauretur; eā tamen affert, uel profanorum, teſtimonia pro noſtris, ut procul ab omni hæreſi abeſſe uideatur: quam denique nō ita multo poſt editum librum, eiurata Catholica Religione apud Caluinianos, & miniſtrante hæreticis ad ſcribendum aduerſus Catholicos materia, manifeſtum identidem fecit. Quare hoc primum nomine liber hic cauendus eſt. Errores autem reliqui notandi, nequid in Chriſtianas mētes inde irrepat contagĳ. Et quidem hæc habet inter alia.

pag. 31. *Addiſcamus hic (ait) ſublime, humile, pretioſum, vile, humana nomina eſſe, humana figmēta.*

Sed

Sed hoc ſi ita ſit, tollũtur varij gradus perfectionis eſſẽtialis in naturis tã intellectualibus, quàm ſenſilibus; quod abſurdiſsimum eſt, & contra fidem. Alibi, Mens (inquit) in nobis numquã ocia-tur, intellectus aliquando.) Quod falſum eſt: Neque enim mens, quæ earum eſt vna potentiarum animæ, in quibus ſanctiſsimæ Trinitatis imago conſiſtit, ſemper in actu eſt; vt ſæpiſsime experimur. pag. 84.

Volumus, ait, interdum, quæ nõ intelligimus.) At hoc communi, veræq. doctrinæ aduerſatur, cum voluntas numquam in rem feratur ignotã. pag. 89.

Inter viuere (inquit) & non viuere, videre, & non videre, non minus quàm inter eſſe, & nõ eſſe ſpatium interiacet infinitum, poteſtate infinita replendum.) Sed & hoc imperitiam ſapit. Plus enim ſine vlla comparatione diſtant eſſe, & nihil, quàm eſſe tale, & non eſſe tale. Neque enim non videre, negatio eſt totius eſſe, ſed talis eſſe. Quare natura priuationem hãc poteſt auertere: ſed vt totius eſſe negatio tollatur, neceſſaria eſt infinita Creatoris virtus, cum eſſe ab non eſſe diſtet in infinitum. pag. 198.

Quot ſunt formæ, ait, tot ſunt creationes.) Quod ſi ita ſit, formæ iam omnes per ſe ſubſiſterent, eſſentq. immateriales; materiales autem eo tantum nomine, non quòd e materia educerẽtur, ſed quia in eã inducerentur, eamq. informarent: pag. 204.

ſic vero eodem priuilegio potirentur, quo anima noſtra rationalis, quatenus eſt independens à materia.

pag. 437. *Deus (inquit) ſolus ſatisfacit, ſolus ſatisfacere poteſt) Quæ propoſitio vera eſt, ſi ſuppoſitũ intelligatur diuinũ, nõ præciſe (nã Deus vt Deus non meretur, neque ſatisfacit.) At proprie dicendum eſt: Deus homo, vel in natura humana, ſatisfacit. Item alia modificatione eget propoſitio illa, videlicet: Deus homo ſolus poteſt ſatisfacere de toto rigore iuſtitiæ; at non loquendo de toto rigore, vir iuſtus vere ſatisfacit, ſicut & meretur.*

pag. 449. *Ea demũ ait vera religio eſt, & ſola religionis nomen meretur, quæ Deum pro ſcopo; Verbũ Dei pro cultus Diuini lege habet. Poſtea vero inquit,*

pag. 504. & 505. *Verbum hoc, Dei Verbum eſſe ſcriptum.) Quod ſi ita eſſet; nec traditio per manus ab Apoſtolis ad nos vſque deriuata veri cultus, & religionis eſſet fundamentum. Neque vero aliud quàm quod membranis atramento adſcriptum eſt, verbum Dei eſſet: quod ſane aſſerere, impium eſt.*

ibidem. *Charitas (inquit) nõ eſt proprie veræ religionis nota, ſed hominis religioſi.) Sic ille. At propoſitio hæc, vniuerſe ſumpta, ſeipsã deſtruit. Si enim religioſus ſit propter ipſam religionẽ formaliter religioſus, ſit, vt ſignum illud, & nota, quæ diſtinguit religioſum, religione quoque diſtinguat. Sic*

S. Auguſ. in Enchiridio, c. 3 *S. Auguſtinus docet, Deum coli fide, ſpe, & charitate.*

ritate. Et S. Cyrillus Hieroſolymitanus, veram S. Cyrillus Hieroſolym.
ait religionem ſitam eſſe in Diuinorum dogma- Catec. 4.
tum certa notitia, recteq. factis. Ac S. Chryſoſto- S. Chryſ.
mus oſtendit, charitatem eſſe Chriſtianæ religio- hom. vlt.
nis notam reliquis omnibus inſigniorem: cum & in epi. ad
antea dixiſſet, Gentiles non è dogmatibus, ſed è Timoth.
vita, & factis Chriſtianorum iudicare noſtra & hom. 4
dogmata. Quod item his verbis expreſſit. in Titũ.
Hæc vero omnia, ſanctiſsima Chriſti Domini do- Serm. 30. in epi. ad Hebræos
ctrina probat, qui inquit, In hoc cognoſcẽt omnes, Ioan. 13.
quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueri-
tis ad inuicem.

Noſtri mali (ait) labes nõ à defectu charitatis pag. 450.
profecta eſt.) Atqui nullum peccatum mortiferũ committi poteſt, quin deordinatus actus, & electio voluntatis primo concurrant. Qui profecto actus ecquid eſt, niſi charitatis Deo ac proximo debitæ, defectus? Sed & eadem pagina cũ dicat, In quo religio ſit, in eo charitatẽ eſſe:) neque diſſentit ab Lutherana hæreſi, opinante fidem nemini ſine charitate ineſſe; & ſentit tantummodo dogmatum doctrinam ipſam eſſe religionem.

Addit, a nemine Iudæorum vmquam Genti- pag. 466.
lium Deos approbatos fuiſſe.) Quod quidem Diuinæ ſcripturæ aduerſatur, comminanti ſæpiſsime Iudæis idololatriæ peccatum, quòdq. dæmonibus, & Dijs gentium ſacrificaſſent. Et vero notiſsimum eſt, decem tribus e duodecim, diutiſsime

3.Reg.3. *me vitulos illos, Roboam iuſſu effictos adoraſſe, qui in monte Ephraim fuerant poſiti: ſeu vitulæ*
Ioſephus lib.8. antiqu. c.3. Oſeę 10. *fuerint, vti Septuaginta verterunt Interpretes, & Ioſephus ſcriptum reliquit; ſeu nominare eas libeat vna cum Oſea vaccas, quas & contemptim (vt S. Hieronymus inquit) vocat Propheta ille fortes.*

pag.497. *Angeli, & dæmones (inquit) non poteſtate propria differunt, ſed voluntate, & facto: vt inter homines nõ differunt boni a malis, aut robore corporis, aut ingenij vi, ſed tum corporis, tum ingenij exercitatione, functione, vſu.) Sed Patres rectiſsime docẽt, nec potẽtia, neque actu intelligẽdi cõparandos eſſe malos angelos cũ bonis. Dæmonũ enim uires ligatas, eorumq. intellectionẽ peruerſitate affectus, & voluntatis, magna ex parte*
Dionyſ. Areopa. *obſcuratam eſſe: vt Dionyſius Areopagita peruer ſam dixerit eſſe in dæmonibus phantaſiam: &*
S.Thom. 1.p.q.64. ar. 1. *S.Thomas: Licet in dæmonibus imminuta nõ ſit naturalis cognitio, eam tamen quæ per gratiam, & reuelationem infunditur, aut prorſus ab ijs abeſſe, aut imminutam fuiſſe; cum affectiua, quæ diuinũ gignit amorẽ, omnino ſit in ijs extincta.*

Porro Morneus c.23. & 24. ſcribit, apud Iſraelitas tantum fuiſſe verum Deum, verumq. diuinum cultum, veramq. huius normam in verbo Dei manifeſtatam in eorum libris ſacris, ab qua norma numquam degenerauerint. Quæ ſententia

tiæ omnes (quantamuis incautis prætexant veritatis ſpeciem) falſiſsimæ ſunt. Sic enim ante Abrahamum nulla umquam extitiſſet Eccleſia; & vt extitiſſet, fuiſſet ſine Deo, ſine ueneratione cultuq. diuino. Cum autem norma diuini cultus, iſto aſſerente, expreſſa fuerit in Hebræorum Diuino codice, iam cum antea plus bis mille annis effluxerit, quibus eiuſmodi libris mundus caruit, neque uerus Dei cultus extitiſſet, nec traditio ipſius ante Hebræos codices ſuppleuiſſet, ut re uera ſuppleuit. Iudæos autem ab ea cultus norma degeneraſſe, quam in diuinis Scripturis acceperant, ipſæmet Scripturæ paſsim clamant.

Blaſphemat denique, & temere, & imperite, pag. 506. *multa reperiri in Scripturis, quæ ſint contra naturam.*

CAVTIO DE IIS, QVÆ ſcripſit tum Machiauellus, tum is, qui aduerſus eum ſcripſit Antimachiauellum, cui nomẽ haud adſcripſit.

DIXIMVS alibi non defuiſſe Machiauello ingenium, & acumen, ſed defuiſſe pietatem, & vſum rerum; quibus tamquam duabus alis qui careat, ſi volatum attentet, præceps ruat neceſſe eſt.

De Machiauello igitur id rurſus ſtatuendum eſt, hominem fuiſſe, cuius conſilijs qui adhibuerit fidem, facillime ſentiet, non ita multo poſt, quantumcumque ſolidum Principatum, Rempublicam, Regnum, Imperium, conuelli & cadere. An vero poterat conſiliũ dari peſtilentius, quàm quum Principi ſuadet, vt ſpreto alieno conſilio, ſuæ ipſius prudentiæ innitatur? Pietatem & religionem, quam etiam non habeat, præſeferat? Siquid in religione falſum ſit, comprobet ac firmet, dum id proſit fouendæ qualicũque religioni? Religionẽ ethnicã præferat Chriſtianæ? Doctores Chriſtianæ religionis nihili faciat? De Ro. Cath.

Eccleſia peſsime ſentiat? Moyſis auctoritatem & leges, vi & armis, non fide ac Deo nixas fuiſſe credat? Fortunæ & caſui fœlicitatem, non virtuti, & religioni veræ tribuat? Et hæc quidem ſceleratum illud Satanæ organum, prioribus duobus libris, quibus de Principe agit, ſic inſipienti mundo obtruſit, vt hoc veneno epoto, plerique ſeſe ingentes politicos, & conſiliarios æſtimantes, cõſtitutas optime optimorum Regnorum res, facili negocio peſſumdederint. At naturalis & diuini luminis radij ſecus illuſtrant ſapientum hominũ mentes, qui a Deo conditi quum ſectati eſſent ductum maiorum, qui probiſsimi & fortiſsimi fuerant, experti ſunt, pietate, ac vna Catholica religione, mox conſilio, veritate, humilitate, Imperia ſtetiſſe; contrarijs autem vitijs corruiſſe. Id quod pluribus hoc ſæculo ex prouincijs ac Regnis quondam florentiſsimis, in oculos paſsim incurrit. Inter multas Eccleſiæ notas, vna eſt (inquit Bellarminus) fœlicitas temporalis diuinitus collata eis, qui Eccleſiam defendunt. Numquam enim Catholici Principes ex animo Deo adhæſerunt, quin facillime de hoſtibus triumpharent. Notæ ſunt in primis victoriæ in Teſtamento veteri Abrahæ, Moſis, Ioſuæ, Gedeonis, Samuelis, Dauidis, Ezechiæ, Ioſiæ, Machabæorum. In Teſtamento nouo Conſtantinus, qui primus ex Imperatoribus Eccleſiam defendit, eo fere modo Maxentium

tium vicit, quo Moſes Pharaonem. Et de eo ſic ait Auguſtinus lib.5.Ciuit.cap.25.Conſtantinum Imperatorem, non ſupplicantem dæmonibus, ſed ipſum verum Deum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet: vniuerſum orbem Romanum vnus Auguſtus tenuit ac defendit; in adminiſtrandis & gerendis bellis victorioſiſſimus fuit, in Tyrannis opprimẽdis per omnia proſperatus eſt; grandæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt, filios imperantes reliquit. De Theodoſio ſeniore ſcribit idem Auguſtinus ibid.cap. 26. quòd quia Catholicus erat, adeo proſpere illi omnia ſuccedebant, vt in prælijs tela hoſtium in ipſos, Deo agente, retorquerẽtur. Addit Theodoretus lib.5.hiſtor.cap.24.SS.Ioannẽ & Philippum Apoſtolos apparuiſſe in equis albis in eodem prælio, qui pro eo pugnabant. De Honorio etiam plane catholico, & Romano Pontifici addictiſſimo, vt patet ex eius epiſtolis ad Bonifacium Papam, ſcribit Aug. lib. 5. ciuit. cap.23. ita Deum pro illo pugnaſſe, vt vno prælio amplius quàm centum millia hoſtium proſternerentur, & Rex ipſe hoſtis cum filijs caperetur, & occideretur, ex Romanis ne vno quidem vulnerato, ne dicam extincto. De Theodoſio iuniore ſcribit Socrates lib.7.cap.18.hiſt. quòd eius exercitu pugnante cum Perſis, quum Saraceni venirent in auxiliũ Perſarum, Angeli turbauerunt Saracenos; & eorum

rum

rum circiter centum millia in Euphrate ſubmerſerunt. Iuſtinianus, donec Catholicus fuit, fœliciſſime imperauit, ita vt Italiam, & Africam, & alias multas regiones Romano Imperio reſtituerit; vt patet ex Euagrio lib. 4. hiſt. cap. 16. & ſeq. At vbi hæreticus factus eſt, & edictum proponere voluit de ſua hæreſi recipienda, mox repentina morte ſublatus eſt, & Eccleſiam magno metu liberauit; vt idem Euagrius ſcribit lib. 4. cap. vlt. Heraclius ſimiliter dum Catholicus eſſet, præclariſsimam victoriam de Perſis reportauit, & Crucem Domini recepit, quando res Romanæ deſperatæ videbantur. At poſtquam factus eſt hæreticus Monothelita, omnia infeliciter ſucceſſerunt, & ipſe nouo atque inaudito morbo extinctus eſt. Cōſtat etiam ex hiſtorijs Græcorum, Zonaræ, Nicetæ, Nicephori Gregoræ, Laonici Calchocōdylæ, Imperatores Orientis, ab eo tempore, quo propter diſſidium circa Imagines ſe ab Eccleſia Romana ſeparauerunt, ſemper magis & magis decreuiſſe, donec tandem Imperium amiſerunt. In Occidente vero liquet ex hiſtorijs noſtris, Nauclero, Sabellico, Antonino, &c. ſemper Imperatores magis vel minus floruiſſe, prout magis vel minus Romanæ Eccleſiæ ſe filios & protectores oſtenderūt. Tempore Innocentij III. in Gallia ab octo millibus Catholicorum cæſa ſunt vno prælio centum millia partim Albigenſium hæreticorum, partim

eorum,

eorum, qui illis fauebant, vt ſcribit Aemilius lib.6. hiſtor. Francorum. Noſtris temporibus anno 1531. quinque prælia commiſerunt Heluetij Catholici cum hæreticis Heluetijs, & ſemper Catholici vicerunt, cum tamen eſſent numero, & armis multo inferiores. Vide Cochlæum in actis Lutheri anni 1531. Carolus V. miraculo Diuino victoriam reportauit de Lutheranis anno 1547. In Gallia quoque, & Belgio multas victorias Catholici de hæreticis, non ſine miraculo, reportarunt; immo vix vmquam fuerunt hæretici ſuperiores, quando iuſto prælio dimicatū eſt.

Sed redeo ad eaſdem labes Machiauelli, vt cognita peſtis magis caueatur. Neque enim quidquam pernicioſius effari poterat, quàm quum belli iuſtitiam in ea, quam quiſque putat ſibi eſſe neceſsitatem, ſtatuat: quippe hac occaſione iuſte inflammaſſe orbem vniuerſum Nerones, & impij quique, hæreticiq. omnes pro ſua libidine dicerentur; quum tamen belli iuſtæ tantummodo cauſſæ ſint defenſio, aut reſtitutio Religionis, patriæ, pacis, & aliorum bonorum magni momēti, à legitimis poteſtatibus. Nihil item magis venenatum, quàm quum ait, Principi, vt omnem penitus pacis ſpem ac deſiderium præcidat inſignibus iniurijs violandos eſſe aduerſarios. In prouincijs ſubactis Colonias ſic eſſe collocandas, vt veteres ablegentur incolæ: Quibus autem mu- Lib. 3.

tatio grauis eſt, omnes eſſe ſubuertendos, & familias funditus tollendas. (Viden' hinc Mahometiſmum palam ſtatui?) Prauis moribus eſſe implendam ſeu prouinciam, ſiue ciuitatē, quas ſine bello velit vlciſci. Stultum eſſe, ſi quis putet, veterum iniuriarum obliuionem induci nouis benefactis. Principi tyrannum aliquem inſignem imitandum eſſe, temnendamq. crudelitatis famam, dum in officio ſubditos contineat. Expedire, vt metuatur plus, quàm ametur. Amicitiæ haud fidendum. Si quem plectere velit, ſpecioſum aliquid eſſe prætexendum: Leonis & vulpis induendum ingenium: Immanitatem vno impetu, ſenſim verò exercendam beneficentiam: Factiones eſſe alendas inter ſubditos; tollendos autem de medio boni publici amantes: Peſsima denique omnia, arte, dolove, & ruina ſubditorum eſſe patranda. Hæc igitur, & huiuſmodi alia nebulo ille impius, naturæ, iuris, religionis oſor, & Atheiſmi inuector: quare & blaſphemans euomuit damnatam animam.

At etſi à prudentibus ethnicis haud male, a Chriſtianis autem optime iſta omnia fuere prius refutata, quàm à Machiauello collecta, fuit tamen non ita pridem inter Caluinianos, qui quũ Geneuam aufugiſſet, librum edidit, quem Antimachiauellum, celatò ſuo nomine inſcripſit. In eo ex antiquis hiſtorijs ducit quidem argumenta,

quibus

quibus Machiauellus oppugnatur: ſed vbi hic catholicam oppugnat Eccleſiam, vel vbi occaſio ſeſe dat, facile Machiauellũ blaſphemãdo æquat, & ſuperat. Quare quod poterat vſui eſſe, ac quidquid præmij conſequi apud Deum & homines, ſi in Machiauello confutando perſtitiſſet, vtrumque perdite perditus amiſit. Quod ſane hæretici fere faciunt, dum antidotis abutuntur, non ad tollenda, ſed ad inſinuanda, & tegenda venena.

Quanto rectius Sanctus Thomas aureo opere de regimine Principum, Regem Cypri docuit, Quis Rex, quæ neceſsitas ſit, vt & ipſe ratione regatur, quum natura paſsim ordinem ſpiret in omnibus etiã quæ ſenſu carent: Qui finis, quum regimen iniuſtum ſit, atque peruerſum, ſi priuatum, non publicum commodum quærat: Quæ ratio adminiſtrandi potior, nempe per vnum, quãdoquidem & hoc Deum ipſum referat, & naturam imitetur. (Sicut enim vnius adminiſtratio optima eſt, quum iuſta eſt; ſic ſi ſit iniuſta, peſsima eſt.) Quomodo regimina vel vnius, vel plurium, vertantur in tyrannidem: Quomodo hæc tollenda, vel declinanda, aut etiam interdũ toleranda ſit: Quid præcipue Regem debeat impellere, vt recte adminiſtret, honosne, vel gloria, an alia. Quoniam vero mundanus honor, & hominum gloria Regiæ ſolicitudinis non eſt ſufficiens præmiũ, ideo expectandum eſſe a Deo præ-

mium. Non enim (ait ex Auguſtino) Chriſtianos Principes, quia diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hoſtes Reipublicæ diminuerunt, vel ciues aduerſum ſe inſurgentes & cauere, & opprimere potuerunt; ſed felices eos dicimus, ſi iuſte imperant, ſi malunt cupiditatibus potius, quàm gentibus quibuſlibet imperare: ſi omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, ſed propter charitatem felicitatis æternæ. Tales Imperatores Chriſtianos felices interim dicimus ſpe, poſtea re ipſa futuros, quum id quod expectamus, aduenerit. Hæc Sanctus Thomas ex Auguſtino: quæ poſtea ſapientiſsimis rationibus firmat, dum & monſtrat, præmium Regum tenere excelſum gradũ in beatitudine cæleſti; quare & bono regimini ſtudendum eſſe ob bonum ſui ipſius, atque ob id, quod inde percipitur fructus, quum ſic quoque magis diuitiæ, poteſtas, honor, & fama potius quàm ex improba adminiſtratione conſequantur. Ceterum, Regem in Regno debere eſſe ſicut animam in corpore, & ſicut Deum in mũdo, qui cuncta ordine, propria operatione, loco diſponit: ſic tamen, vt diſtinctæ ſint adminiſtrationes, Sacerdotalis, & Regia, & ſuum vnaquæque præſtet officium. At ſicut ad vltimum finem conſequendum requiritur, vt Rex ſubditos ſuos diſponat ad viuendum ſecundum virtutem, ita requiri,

vt eos diſponat ad fines medios,quos explicat, rationibus additis, quibus impedimenta tollantur.

Quæ cum ſummatim priore libro egiſſet, deſcendit ſecundo libro ad ea, quæ pertinent ad inſtituendam ciuitatem, ad arces ſtatuendas, ad pecunias recte comparandas, ad probos adminiſtratores (vbi & de Dominio politico, & deſpotico) ad itinera tuta,& commoda,ad iuſtas mẽſuras, & pondera; ad pauperes ſuſtentandos, ad cultum diuinum rite, ſolideq. exercendum.

Tertio libro adhuc altius, atque præſtantius docet, omne Dominium eſſe a Deo, ex conſideratione naturæ entis,& motus cuiuſlibet creatæ naturæ, ac finis: Poſt quæ de antiquo Romanorum dominio,de Pontificatu Chriſtiano,de ceteris Imperatoribus, & Regibus,& alijs gradibus ſapienter diſſerit.

Quartum librum abſoluit tractatione ea,quæ ad plurium Dominium ſpectat, quod Politicum dicitur: vbi varia recenſet adminiſtrationum genera, quæ ethnici adhibuere, quæve Socrates, Plato, Ariſtoteles, & alij de hac re attigerunt: quæ eò refert, vt conſtitutionem integram ciuitatis per tale regimen tradat.

Hoc igitur paucis ad optimum librum indicandum,ſatis eſto, quo rectiſſime quiſque aduerſus Machiauelli, & Antimachiauelli impoſturas

ras poſsit præmuniri: quum quæ poſtea Chryſoſtomus Iauellus copioſius, & optima methodo hac de re, alijve ſcripſerunt, maxime uerſanda ſint ijs, qui vel adminiſtrant, vel adminiſtrantibus conſulunt.

EX LIB. III.

DE NOBILITATE CHRISTIANA

HIERONYMI OSORII EPISCOPI

De Nicolao Machiauello.

QVIN etiam impurus quidã ſcriptor atque nefarius, in libris, in quibus & ſuæ ciuitatis hiſtoriã, & multas quæſtiones ad Reip. ſtatum pertinentes Etruſco ſermone complexus eſt, non putauit diſsimulandum, quid de noſtrorum ſacrorum religione ſentiret. Chriſtianam religionem ſcribit, illam magnitudinẽ animi, quæ in antiquis elucebat, funditus ſuſtuliſſe. Romani Imperij ruinam, laudis & gloriæ labem, virtutis etiam militaris interitum, huic ſanctiſsimæ ſummi & æterni Dei Religioni aſsignandum putat. Tum poſtremo, vt aliqua ex parte vitet offenſionem bonorum, id inquit non vitio Religionis, ſed interpretũ, qui illam male intellexerunt, accidiſſe: cum tamen non poſſet oſten

dere quæ fuerit illa peruerſa interpretatio, quæ tantorum malorum cauſſam præbuerit. Sed vt infixo aculeo honeſte poſſet quacumque ratione diſcedere, ineptiſſimam illam medicinam iuſti doloris adhibuit. Parcerem mortuo, ſi non plures nunc monumentis inquinatiſſimis, quàm olim vita contemptiſſima læſiſſet. Sed quando tam indignum cõuicium Chriſtianæ nobilitati, illius defuncti ſcripta faciunt, non dubitabo Chriſti præſidio tectus, cum hominis conſcelerati manibus confligere. Quod tamen non ſtudio pugnandi faciam, ſed vt eorum amentiæ, atque ſceleri reſiſtam, qui in eadem mentis cæcitate verſantur. Late enim diſſeminatum eſt hoc malũ, multosq. funeſta contagione grauiter infecit.

Primum igitur illud requiro, quid in noſtris hominibus viderit, quod poſſet vlla ratione contemnere. Nam ſi magnitudo animi perſpicitur ex rerum humanarum deſpicientia, & ex quadã elatione, nihil niſi diuinum & inclytum cogitãte; nihil certe illuſtrius eſſe noſtris poteſt: qui cum ſe intelligerent, in diuinam familiam vocatos, omnes res mortales infra ſe poſitas eſſe dixerunt, omniaq. vitæ conſilia ad diuinitatem, & immortalitatem retulerunt. Si fortitudinis eſt omnis inuicta patientia; quis noſtrorum animum non admirabitur, cum viderit ipſas etiam virgines, pro Chriſti nomine acerbiſſima ſupplicia,

&

& omnes corporis cruciatus appetiuiſſe? Quantis laudibus celebratur Leana meretrix, quòd multis tormentis lacerata, conſcios coniurationis nō indicarit? Quantis Anaxarchus eadem ipſa de cauſa? Quantis denique Syracuſanus ille Thraſo, quòd nullis ſupplicijs adduci potuerit, ut ſocios coniurationis proderet? Hos certe Machiauellus ipſe (ſic enim appellatur præclarus ſcriptor, cum quo mihi res eſt) nullo modo contemnendos putabit, propterea quod expertes veræ Religionis extiterunt, quam ſolam laudis expertē eſſe vult, & coniurationis participes fuerunt, cuius expediendæ rationē in ſumma laude ponit. At quàm obſcura eſt illorum conſtantia, ſi ad noſtrorū virtutem conferatur? Si enim cauſam reſpicias: illi Tyrannorum odio, à quibus læſi erant, ſupplicia perferebant; noſtri Chriſti amore, à quo diuinis beneficijs ornati fuerant, tormenta omnia leuia putabant. Si cruciatus magnitudinem conſideres atque diuturnitatem in noſtros; non vſitata, vt in illos, ſed noua & inaudita genera tormentorū inuenta fuerunt, quæ diutiſsime viuorum corpora lacerarent, atque contunderent. Illi deinde in deſperatione omniū fortunarum dignitatis ſpeciem aliquam retinuerunt: noſtri cum ſibi vtrū vellent liberum fuiſſet, non inuiti tamen mortē claram cum ignominioſa vita commutarunt. Si ad numerum aduertas, ridiculum eſt, pauciſſimos

mos infinitis opponere.Hanc tu diſciplinã, è qua tam præclara documenta uirtutis extiterunt,cõtemnis?Hac inſtitutione, quæ infirmam etiã naturam mulierum, imbecillam ætatem puerorum incredibili conſtantia armauit,quæ tantam multitudinem in laudis & gloriæ ſtudiũ incitauit, abiectos animos, atque demiſſos effici contendes? Quæ eſt iſta mentis peruerſitas,vt virtutis vmbram admireris,veram virtutem pro nihilo habendam putes?Sed nimirum illud eſt:Faciẽ tantum Crucis adſpicis,virtutem illam excellentem ſub ſpecie Crucis occultatam non intueris. Nec enim mens anguſta,tenebris oppleta,& ſordibus inquinata, tantæ lucis ſplendorem ſuſtinere vllo modo poteſt. Chriſti enim diſciplina, vt inquit Paulus, perditis & profligatis hominibus, inſcitiæ,& humilitatis ſpeciem præbet;moderatis verò,diuinoq. beneficio confirmatis oſtendit ſapiẽtiæ cæleſtis, atque diuinæ virtutis amplitudinẽ. Atque quemadmodum in Chriſti perſona omnes illam faciem videbant,in qua,vt erat Eſaiæ vaticinio prædictum, non erat ſpecies neque decor, non tamen omnes illam gloriam diuin[illegible]tis,quã Ioannes vidit,inſpexerunt: ſic etiam multi propter ſimilem mentis caliginem, Chriſtianorum vitam inaniſsimis ornamentis nudatam deſpiciunt;illam vero excellentem Chriſtianæ dignitatis lucem aſpicere nulla ratione poſſunt.

Sequitur

Sequitur ut etiam de uirtute militari aliquid dicamus, quam ille Chriſtianis moribus & inſtitutis longe alienam putat. Qui conuenit (inquit ille) cum iſtius virtutis celebritate gloriæ contẽptio, quæ Chriſtianis omnibus præſcribi ſolet? Nemo enim niſi laudis ſtudio inflammatus fuerit, pericula ſibi ſubeunda putabit. Iam quod aſſerit, neminẽ, niſi qui laudis ſtudio adductus ſit, fortem fieri poſſe; non credo facile conceſſuros illos philoſophos fuiſſe, qui ſimul & de contemnenda gloria conſcripſerunt, & fortitudinis innumera præcepta tradiderunt. Nam ſi illa mutuo ſe ſe perimere exiſtimarent, nunquam eſſent tam amentes, vt eadem opera homines à cupiditate laudis abducendos, & in ſtudium virtutis incitandos eſſe ducerent. Virtutem autem illam eſſe ſtatuerunt, quæ non ex vulgi rumore penderet; ſed quæ præclaras actiones ipſius honeſtatis cauſa ſuſciperet. Hic autem ſic argumentatur, quaſi ſola laudis cupiditas ad virtutẽ acuat; & non alij multi potiores ſint virtutis & induſtriæ ſtimuli, quibus bonorum animi dies & noctes concitati, pericula libenter, & ſtudioſe ſuſcipiant: nempe inſignis in patriam beneuolentia, ipſius virtutis amor, egregia deinde legũ, atque Religionis obſeruãtia, quæ quidem omnia ſunt in Chriſtianorum inſtitutis perfectiſsima. Quid ſi laudis etiã ſtudioſiſsimi ſunt? Tamen iſto erit quiſquam vel

furore,

furore, vel impudentia, vt hoc nomine dignitatẽ illorum imminuere conetur? Sunt illi quidem ab inanis laudis cupiditate remotiſsimi; immortalis tamen, & veræ gloriæ cupiditate uehementer incenſi. Deſpiciunt hominum famam, ad veram tamen laudem, quæ Chriſti omnia conſpicientis teſtimonio continetur, ardenter incumbunt. Non cupiunt homines rerum ſuarum ſpectatores habere, nempe qui ſciant, ſe Angelis inſpectantibus omnia præclara facinora ſuſcepturos. Hoc magni animi eſt, hoc generoſi, atque magnifici, non pendere ex imperitæ plebis opinione, infima omnia negligere, cœleſtia tantum atque diuina contemplari. Quid enim iſte dicat in Chriſtianis moribus humile atque demiſſum, non ſatis intelligo. Si ſuperbiam, & inſolentiam, ſi mores immanes, ſi animos contumaciter elatos, atque inflatos, animi magnitudinẽ indicare putat: fateor nihil in terris eſſe Chriſtianorum natione contemptius: nempe quæ ſumma contentione in ſtudio moderationis, mãſuetudinis, lenitatis euigilet. Si vero uirtutes omnes, ut etiã eruditiſsimi prodiderunt, uno coniunctionis uinculo continentur: nec ulla pugna inter illas eſſe poteſt, tantum abeſt, ut manſuetudinis atque modeſtiæ laus ſplendori fortitudinis aduerſetur; ut etiam nullo modo à ſe inuicem diuelli atque diſiungi queant. Itaque nemo uir fortis eſſe poteſt, niſi idem ſit mãſuetus atque modera-

moderatus. Longe enim fallitur opinione, qui animi impetum non æquitatis, & humanitatis ſtudio, ſed cupiditate atque furore concitatū, fortitudinem appellandam potius, quàm importunæ cuiuſdam belluæ feritatem putat. Iſte autē præclarus auctor, qui Principes ad communis ſalutis perniciem inſtruit, qui Imperij opes non tam æquitate, & clemētia, quàm perfidia, & crudelitate ſtabilire docet, appellet ſane quo velit nomine furorem illum, cunctam barbariem ſcelere & immanitate ſuperantem, dummodo nemo ſanus tam ſtultæ atque nefariæ opinioni aſſentiatur. Nos vero numquam ita amentes erimus, vt illam animi moderationē, quam ſacræ litteræ appellant humilitatem, vt clementiam & manſuetudinem, cuius nobis idem auctor extitit, qui & eximiæ fortitudinis exemplum ipſam fortitudinem impedire dicamus. Nam cum virtutes inter ſe conglutinatæ ſint, tum vel maxime animi moderatio, atque fortitudo. Vtraque enim ab eadem animi magnitudine profecta, eandem propemodum retinet dignitatem. Nec enim maioris animi eſt impetum hoſtium ſuſtinere, quàm cohibere iracundiam, & omnem perturbationem reprimere, nec vlla offenſione ab humanitate, & à mentis conſtantia deturbari. Non itaque ferme fuit vir egregie fortis, quin etiam laudem manſuetudinis ſibi adſciuerit. Quanta gloria fuit illa

Themi-

Themiſtoclis, cum eſſet in conſilio Græcorum à reliquis ducibus conuicijs indigniſsime vexatus, ille verò petulantiam illam non conuicio, ſed patientia comprimendam putaret? Quid hic Periclem referam? Quid Iulium Cæſarem, & alios complures, qui non maiore ſtudio virtutis Imperatoriæ nomen, quàm manſuetudinis & patientiæ laudem venabãtur? Contra verò, vt quiſque maxime anguſti animi eſt atque demiſsi, ita eſt ad iracundiam & feritatem maxime propenſus. Omnes illi barbari, qui à diſciplina fortitudinis abhorrent, ita crudeles habiti ſunt, vt loquendi conſuetudo crudelitati ipſi barbariei nomen adſcripſerit. Quid de mulierum natura dicã? Quibus vt nihil eſt imbecillius, ita nihil ad iniuriã perſequendam concitatius. Quod ſi modeſtia atque manſuetudo virtutis ſplendorem non excludit, ſed cum ab eadem animi magnitudine naſcatur, ipſam fortitudinem exornat: iſta tamen erit quiſquam dementia, vt Chriſtianam manſuetudinem imbecillitatem vocet, præceptis fortitudinis repugnantem? Quæ malum eſt iſta peruerſitas, atque impius furor, vt ea, quorum tenuẽ vmbram in alijs ſuſpicimus, in noſtris vera & ſumma contemnamus? Magnanimi ſemper habiti ſunt, qui contumelia lacerati, & iniuria laceſsiti, ira non efferuntur. At noſtri illam diſciplinam à Chriſto acceperunt, vt humanitate cõuicia,

uicia, beneficijs iniuriam vlciſcantur. Ergo dicet aliquis, cum ita manſueti ſint, numquam impetum hoſtium à ſuis finibus depellent, neque ſceleri armis reſiſtent, ſed quemuis furorem beneficio compenſabunt. Hoc qui dicit, minime expendit officiorum momenta: nec intelligit alia alijs perſonis, locis, temporibus, cauſis conuenire. Chriſtiani ipſi, qui in priuatis offenſionibus & iniurijs moderationem, atque patientiam amplectũtur, ijdem in publicis periculis acerrimi & vehementes publicæ ſalutis, atque libertatis vindices exiſtũt, præſertim vbi ſimul agitur dignitas Religionis. Tunc enim manſuetudinem indignum flagitium, patientiam ſcelus nefarium arbitrantur. Hac mente præditus fuit diuinus ille Moſes, quem ſacræ litteræ perhibent fuiſſe inter omnes mortales mitiſsimum, qui tamen & hoſtium copias ſingulari virtute repreſſit, & læſi numinis offenſionem multorum ſupplicio placauit. Talis fuit etiam Dauid, quem vnum Diuina oracula laude manſuetudinis unice commendant. Hic tamen incredibili virtute maximos & fortiſsimos hoſtium exercitus profligauit, & ingẽtes alienigenarum ſtrages edidit. Sic etiam multi Chriſtiani Principes ad omnem rationem humanitatis commodiſsimi, bellicæ fortitudinis gloriã laudem manſuetudinis æquarunt. Quid? ipſe Chriſtus nonne ſatis exemplo ſuo nos admonuit, quatenus

tenus eſſet vtendum manſuetudine, quo rurſus in loco ſeueritatis perſona ſuſcipienda eſſet, cum ſacrilegos, qui ſacras cæremonias polluebant, flagris ſeuere & acriter inſecutus eſt? Non eſt igitur cur quiſquam Chriſtianã manſuetudinem aſpernetur, cum ita cum vera fortitudine coniuncta ſit, vt nihil poſsit eſſe copulatius. Vtraque enim ab eodem fonte manat, & altera alteram incredibiliter illuſtrat.

Nunc ad poſtremum egregij ſciptoris argumentum veniamus, quod totum in Religione cõſiſtit, & in illis antiquis cæremonijs omni ſcelere contaminatis. Tantam enim uim habuiſſe putat hoſtiarum cædem profanam, atque pecudum ſtragem, vt repente ex timidis feros & audaces efficeret. Nos itaque, qui nec hoſtias cædimus, nec quadrupedum ſanguine aras cruẽtamus, nec exta inſpicimus, magnis ad virtutem inſtrumentis hoc religionis incommodo priuari. Hic profecto neſcio, quid vel ad impietatis furorem, vel ad mentis cæcitatem, & ſtultitiam addi poſsit. Nefariam ſuperſtitionẽ cum ſanctiſsima Dei immortalis Religione comparare, facinus eſt inexpiabile, atque nefandum: exiſtimare autem, illum qui pecudum carnificinam intrepido vultu conſpexerit, continuo fortem euaſurum, extremæ dementiæ argumentum. Cur enim iſto auctore non cõquirimus omnes lanios? cur non etiã carnifices?

niſices? (hos enim oportet magis efferatos eſſe, à quibus hominum corpora laniantur) ad arma ſimiliter euocamus? Vt ſcilicet illa virtute, quam aut ſanguine pecudum, aut ſupplicio damnatorũ adepti ſunt, in hoſtes irruant, & à nobis omnia pericula propulſent. Quid ſi oſtendo, omnia in illis gentium ſacrificijs, & cæremonijs ad imbecillitatem, atque formidinem ſpectauiſſe, nec aliquid fuiſſe quod animum confirmare poſſet? Primum precationes illæ priſcis atque ſolemnibus verbis inſtitutæ, quantum anxietatis habebant? In quibus ſi quid titubatum fuiſſet, ſi quid præpoſteris verbis, aut ſiniſtris ominibus effatum, putabant continuo omnes Deos P. R. iratos fore. Deinde quãta illa formido erat hominibus, anili ſuperſtitione implicatis iniecta, cum non ſatis ex animi ſententia litabatur? cum exta dirum aliquod & triſte minabãtur exitium? Cum vero accidiſſet, vt multas eodem tempore hoſtias immolarent, & caſus ita tuliſſet, vt aliarum exta darent illa ſigna, quibus homines exiſtimabant, Deos omnia ſecunda promittere, aliarum verò triſtia denunciarent: neceſſe erat, vt eſſent incredibili metu ſuſpenſæ mentes illorum, qui neque ſecundis extis propter varietatem, & inconſtantiam confirmari poterant, neque rurſus dira propter religionem, qua erant penitus imbuti, contemnere. Quid oſtenta, prodigia, aruſpi-

cum reſponſa, quantam vim habebant ad animos debilitandos atque frangendos? Cum nihil omnino neque natura, neque fortuito accidiſſet, quod non interpretarentur, Deorũ id conſilio fieri, cladem aliquã portendentium. Itaque vel alitis inuolatus, vel terræ fremitus, vel dextrũ fulmen, vel quæuis eiuſmodi monſtra, atque cõficta interdum prodigia terrorem, atque metum miſeris hominibus incutiebant. Quid autem ſoliſtima tripudia commemorẽ? quæ cum eſſent coacta, nec illis quidem ſuperſtitioſis hominibus, & auſpicio valde deditis firmam ſpem facere poterant. Si vero pulli caſu aliquo non paſcerentur, eaq. res ad militum animos permanaret, quaſi de pernicie à Dijs ipſis præmoniti, attoniti religione manus cum hoſte conſerebãt, ancipiti formidine perturbati, atque impediti. Multis itaque in locis proditum memoriæ eſt, exercitus fuſos, atque cæſos eſſe, quòd vitio contra hoſtes educti fuiſſent. Quod quidem minime mirum eſt. Cum enim eſſent illa religione perfuſi, vt crederent, non ſine Deorum conſilio, & numine, cladẽ atque peſtem denunciantium, pullos iniectam offam neglexiſſe, ob idque omnium mentes concidiſſent, manusq. metu obtorpuiſſent, neque ſolita ſpe, atque audacia prælium commiſiſſent, neceſſe erat, vt cladem aliquam inſignem acciperent. Inde adeo factum eſt, vt omnes illis religionibus

valde

valde dediti, quos fanaticos appellabãt, in timore perpetuo, & cura mente ancipiti verſarentur. Quid? quod multi viri ſtrenui leuiſsimis oſtẽtis per moti, magnam multis in locis timoris ſignificationem dederunt? Lacedæmonij, vt de Græcis etiam aliquid dicamus, cum bellum aliquod ſuſcepiſſent, Regesq. ipſi in patriæ finibus de more ſacrificarent, ſi caſu non litabant, exercitus continuò domum reducebant. Cumq; eſſent Lacedæmonij moribus, & inſtitutis ad duritiem, atque virtutem militarem educati, tamen ea imbecillitate ducta ex ſacrorum impura religione tenebantur, vt bellum intermitterent. Iam ſi ſtrepitus aliquis auditus fuiſſet, omnia belli conſilia ab illis deſerta, & omiſſa iacebant. Quid autem quæſo aliud, vt Lacedæmonios omittamus, Athenienſium opes euertit, quàm anilis quædam, & miſera ſuperſtitio? Cum enim Imperator ſane fortis Nicias, & claſſi, & exercitui ſimul cũ Demoſthene præfectus eſſet, & Syracuſas oppugnaret, intelligeretq. ciuitatẽ illã & ſuis viribus, & totius Græciæ auxilio munitam capi non poſſe: Demoſthenesq. inſtaret, vt claſſem à portu deducerent, ne præcluſo exitu ab hoſtibus, omne robur Athenienſium, quod in illa claſſe continebatur, miſere periret: id Nicias ipſe comprobabat, religione tamen impeditus, ſalutare conſilium executus non eſt. Paucis enim illis diebus Lunæ lu-

men, terræ, vt certis temporibus fieri neceſſe eſt, interiectu defecerat. Id Nicias oſtentum ratus, ad religionum interpretes deferendum ſtatuit. Illi nefas eſſe reſpondent intra triginta dies claſſe nauigare, aut quippiam aliud moliri. Interea Siculi magnis molibus portus fauces obſtruunt, & exitum multis nauibus obiectis intercludũt. Claſsis igitur illa, in qua flos Atticæ iuuentutis, & Athenienſium robur inerat, cum iam fruſtra claſſem hoſtium perrumpere, & è portu progredi conaretur, inepta illa Niciæ ſuperſtitione miſerrime diſsipata, atque depreſſa eſt, omnisq. nobilitas occiſione cõſumpta. Hæc tu ſacra impia; has religiones impuras & aniles ad virtutem erudire, & inſtituere dices, quæ homines etiam impuros, & audaces, horribili formidine replebãt, mentem à conſtantia deducebant, conſilia ſalutis impediebant? Eam tum gratiam Chriſto optimo maximo refers, cuius munere, atque beneficio tam impia, tam impura, tam dementi ſuperſtitione leuati, atque liberati ſumus, vt illam etiam Chriſti religioni anteponas? Nam ſi animi Chriſtianis inſtitutis informati, fracti, languidi, atque demiſsi efficiuntur: illis verò antiquis, & impuris cæremoniỹs, quibus diuini honores habebantur impiorum hominum ſimulachris, ad virtutem incitabãtur: illa certe videntur his noſtræ religionis inſtitutis omnino præferenda.

ferenda. At vide in quanta erroris opinione, atque amentia verſatus ſis. Qui vere Chriſtiana religione imbuti ſunt, non alitis inuolatu, non occinis cantu, non extis triſtia minantibus permouentur: non terræ motu, non fulmine, nõ prodigijs vllis, aut monſtris conturbantur. Nihil eſt denique quod animum hominis Chriſtiani conuellere, aut labefactare poſsit. Sic eſt enim inſtitutus, vt ſi orbem terrarũ bellis ardere videat, ſi omnia ſibi pericula intendi, ſi cuncta incendio conflagrare, atque pene conſumi, ipſe tamen optima ſpe plenus conſtantiam retineat, nec vllo vmquam horrore perfundatur. Primum, quia credit eſſe ſe fortiſsimis copijs conſtipatum, atque communitum. Didicit enim è ſacris litteris eſſe quoſdam cæleſtes exercitus, qui piorum hominum ſalutem tueantur, & ab illis, cum commodum eſt, omnem impetum, atque furorem hoſtiũ propulſant. Hoc enim ſe præſidio vallatum eſſe ſenſit Iacob, cum caſtra Dei ſe conſpicere teſtificatus eſt. Rurſus cum Syriæ exercitus Heliſæi capiti immineret, ipſiusq. miniſter formidine perterritus opem imploraret, Noli timere, inquit Heliſæus: plures enim nobiſcũ ſunt. Subiungit deinde ſacra hiſtoria, Cumq. oraſſet Heliſæus, ait: Domine aperi oculos pueri huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit, & ecce mõs plenus equorum, & curruũ igneorum in circuitu He-

tu Heliſæi. Atque ne quis in paucos illud Diuinũ præſidium collatum eſſe putet, alibi de vniuerſis, qui pietatem colunt, Deumq. caſte, & pure venerantur, ſic ſcriptũ eſt: Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. His igitur teſtimonijs qui firmiſsimam fidem adiungit, ſeq. diuino præſidio munitum eſſe credit, trepidare metu non poteſt, ſed elato animo, atque confidenti, id quod alio in loco ſcriptum eſt, vſurpabit: Si conſiſtant aduerſum me caſtra, nõ timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. Item illud: Hi in curribus, illi in equis, nos autem in nomine Domini inuocabimus: Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt, nos autẽ ſurreximus, & erecti ſumus. Hac igitur ſpes gẽtem Chriſtianam imbecillo animo eſſe non ſinit. Deinde immortalitatis cogitatio, atque certa gloriæ futuræ præſenſio, quantam vim habet ad cõſtantiam ſtabiliendi? Refert Cæſar, Gallos illa Druidum diſciplina, quæ perſuadere nitebatur, non interire animas, ſed ab alijs corporibus ad alia poſt mortem tranſire, fuiſſe vehementer ad virtutẽ excitatos. Itaque metu mortis neglecto, intrepide ſeſe in quodcumque capitis periculum, atque vitæ diſcrimen inferebant, cũ nihil aliud eſſe mortem opinarentur, quàm mutationem vitæ, atque in alia corpora migrationem. Ita ne tãdem? Priſci illi Galli immortalitatis opinione vaniſsima,

Pſal. 33. (margin, beside "rantur")
Pſal. 26. (margin, beside "pabit")
Pſal. 19. (margin, beside "in hoc ego")

niſsima, ex inani quadam ſuperſtitione concepta, nulla pericula recuſabāt: Chriſtiani, qui non imbecilla opinione, ſed conſtanti fiducia credūt, ſe poſtquam ex hac vita exceſſerint, fore beatiſsimos, mortem horrebunt? Quid enim magis in Chriſtiana religione celebratum, quàm omnes eos, qui coluerint iuſtitiam & pietatem, poſteaquam è corpore quaſi e vinculis emiſsi fuerint, in cælum euolaturos, vt immortali gloria æuo ſempiterno perfruantur? Quid deinde eſt magis animis noſtris infixum, quàm fore aliquando, vt corpora, quæ iam penitus conſumpta ſunt, inſtaurentur: atque cæleſti ſplendore colluſtrata, rurſus cum animis ipſis inuiolabili fœdere coniungantur: vt ſic diuinitus renouati, omnibus ſummis & æternis voluptatibus animo & corpore potiamur? Hoc qui perſuaſum habuerit, numquā, mihi crede, ab iſta vita, innumeris ærumnis, atque calamitatibus inquinata, inuitus & iniquo animo diſcedet. Quid autem poſtremo dicam de amore illo, quo illi, qui vere Chriſti ſacris imbuti ſunt, quotidie magis inflammantur? Illud certe perſpicuum eſt, nulla re magis incitari ac incēdi animos ad omnia capitis pericula ſubeunda, quàm beneuolentia, & charitate. Nihil eſt enim amanti difficile, nihil non ſuaue, & iucundum, quod pro re quam habet caram, ſuſcipiatur. Mortem ipſam, quæ omnibus horribilis

eſt, & maxime pertimeſcenda, vltro etiam appetendam interdum putat, non modo contemnendam. Quod ſi tantum valet amor, leuiſsimis ſæpe de cauſis inter homines conciliatus, vt cõtemptionem mortis etiã inducat: quid de illius charitatis magnitudine dicam, quæ munere ſpiritus diuini, puris & integris mentibus conceſſa eſt? Eius certe vi concitata Chriſtiana nobilitas, omnem vitæ ſuauitatem in laboribus, & periculis ponendam eſſe duxit, omnes corporis voluptates, & fluxos honores, omniumq. rerum affluentiam aſpernata. Illa Chriſti cupiditate vehementer incenſa, neque minis, neque terroribus, neque inauditis ſupplicijs à pietate dimoueri potuit. Illa poſtremo faciebat, vt omnia tormenta, quæ pro Chriſto, quem vnice, & ardenter amabat, patiebatur, leuia, atque iucunda putaret. Quin etiam nihil videbatur Chriſtianis æque optabile, & expetendum, atque pro Dei immortalis religione vitam in ſummis totius corporis cruciatibus amittere. Quod minime mirandum eſt. Nam cum amor omnem animi cogitationem auertat à formidine; neceſſe eſt, vt ſummum, atque diuinũ amorem, grandis conſtantia atque diuina conſequatur. Vtra igitur tandem religio ad virtutẽ facilius incitabit? Ea ne, quæ hoſtiarum fibris, aut alitum inuolatu, aut apum examine, atque confictis mõſtris ſuſpenſam tenet hominum imbecillita-

becillitatem? An illa potius, quæ animos ita confirmat, vt neque totius orbis conuerſione labefactari poſsint? Illa deinde, quæ dementi ſuperſtitione ipſam humanæ virtutis exercitationem ſæpenumero impediuit? An illa potius, quæ infirmam naturam mulierum, & teneram ætatem puerorum virtutis conſtantia roborauit? Illa poſtremo, quæ nulla firma ſpe mentes humanas cõfirmare poterat? An illa, quæ diuini auxilij oſtenſione, certiſsima ſpe immortalitatis, Dei amore, atque ſtudio, ad diuinam virtutem erudiuit, & ad omnium rerum humanarum deſpicientiam inſtruxit? Sed quid opus eſt hominis iſtius impuriſsimi vel impietatem, vel amentiam multis argumentis conuincere, cum vtrumque ſit adeo manifeſtum, vt nihil facilius deprehendi poſſit? Impietatis ſcelus; cum iſtis maculis velit aſpergere Chriſtianam dignitatem; quod numquam feciſſet, ſi aliquam præclaram opinionem de Chriſti diuinitate habuiſſet. Furoris amentia; cum tam falſis, ineptis, male cohærentibus rationibus nefariam illam ſententiam confirmet. Atque ſcio quidem me longius oratione prouectum, quàm fortaſſe neceſſe fuit: Hoc autem ſi quis vitioſum putabit, velim vt partim tribuat hanc veniam iuſto dolori, quo ſum mirabiliter elatus: partim exiſtimet id inſtituto noſtro minime alienum fuiſſe. Cum enim de

Chriſtianæ claritatis ſplendore ſermonem inſtituiſſem, Etruſcus autem ille ſcriptor, eandem impuriſsimo genere orationis obſcurare conatus eſſet: non diſsimulandum putaui, præſertim cum eorum numerum, qui vel ſcriptis illius incitati, vel ſponte ſua eiuſdem ſceleris, atque furoris affines ſunt, late & varie diffuſum intelligerem.

Scripſere

SCripſere vero alij aduerſus Nicolaū Machiauellū viri præſtātes, atque catholici, Ambroſius Catharinus Politus Senenſis Archiepiſcopus Compſanus, in Diſputationibus quibuſdam Romæ anno huius ſæculi quinquageſimo ſecundo editis apud Antonium Bladum: inter quas vna eſt, De libris à Chriſtiano deteſtandis, & à Chriſtianiſmo penitus eliminandis.

Vbi mox ſubdit alterum caput: Quàm execrandi Machiauelli Diſcurſus, & inſtitutio ſui Principis.

Ioannes item Molanus, qui octogeſimo quarto anno huius ſæculi Coloniæ apud Godefridum Kempenſem eſt editus.

Ioannes Boterus, in libro de ratione ſtatus Italice ſcripto, & Venetijs emiſſo ſuperioribus hiſce annis apud Iolitos.

Et alij plerique, quibus Chriſtiana, & vera Politica ſapientia plus ſapit, quàm callida, & Atheiſmi plena verſipellis hominis.

Sed & nouiſſime aduerſus Nuæ militis Diſcurſus politicos, & militares altera e Belgio Tractatio prodijt in lucem à Petro Coreto viro Eccleſiaſtico conſcripta, quæ digna eſt, vt perlegatur.

F I N I S.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Regeſtum.

* A B C D E F G H I K L M

Omnia ſunt folia præter
* ſemifolium.

R O M AE
Apud Dominicum Baſam,
M D X C I I.

MAMBOR
LEGATORE DI LIBRI
CORSO 32